

Društvo za raziskovanje jam Ljubljana

2024

GLAS PODZEMLJA

D R U Š T V O Z A
R A Z I S K O V A N J E
J A M L J U B L J A N A

GLAS PODZEMLJA, 2024

Glasilo Društva za raziskovanje jam Ljubljana

Naslov izdajatelja: Luize Pesjakove 11, 1000 Ljubljana

E-pošta: info@dzrjl.si

Spletna stran: <https://www.dzrjl.si>

Spletna izdaja: <https://www.dzrjl.si/publikacije/glas-podzemlja>

KAZALO

UVOD

- 1 Uvodnik**
Jure Bevc
- 2 Predsedniške novice**
Matic Di Batista
- 4 Rajnkim članom**
Ferajm
- ZGODOVINA**
- 6 O Piparjih in Puticistih**
France Šušteršič, Metod Di Batista in uredništvo Glasu podzemlja
- 7 60 let med člani DZRJL**
Janez Modrijan
- 8 Antonovo brezno (kat. št. 2831)**
Janez Zmec - Hanz
- 10 Drenovci prvič v Križni jami**
France Šušteršič
- 16 Mokra noč v Križni jami**
Metod Di Batista
- RAZISKAVE**
- 21 Veteranske akcije na članskem vrhu v letu 2023**
Metod Di Batista in Marjan Juvan - Manč
- 24 V drobovju Spečega dinosavra**
Špela Di Batista Borko
- 29 Novice iz globin sistema Renejevo brezno - P4**
Špela Di Batista Borko
- 34 Poljanske novice**
Matic Di Batista in Špela Di Batista Borko
- 41 Pokljuke ne damo 2023**
Tim Berginc
- 42 Napredek pri merjenju Marijinega brezna in bližnjih jam**
Peter Mašič in Jure Bevc
- 44 Vzorčenje mikrobioloških združb v podtalnici v jamah Apalaškega gorovja v Virginiji**
Katarina Kosič Ficco
- 48 Žvepleno podzemlje osrednje Albanije**
Teo Delić
- TABORI**
- 42 Prvomajski tabor 2023**
Člani, prepisal Jure Bevc
- 56 Kaninska ujma, verzija 2023**
Člani, prepisal Jure Bevc

- 63 Terenski dnevnik Ekosistemi Balkana 2023**
Tinkara Kepic in Dren Dolničar
- 67 Return to Črna Gora 2023**
Penelope Vorster, Katarina Kosič Ficco
- 73 Raziskovanje jame Scărișoara v Romuniji**
Jure Košutnik
- 80 Zmajeva jama: skriti dragulj beloruske pokrajine**
Tim Berginc
- 81 Reševanje v Turčiji**
Jure Bevc
- KOMENTARJI K DELOVANJU DRUŠTVA**
- 84 Katastrsko gradivo, prejeto za leto 2022**
Jure Bevc
- 86 Še pred kravami na Krstenico**
Aja Zamolo
- 87 Čiščenje Kuclerjevega kamnoloma**
Špela Di Batista Borko
- 88 Popis onesnaženosti jam in čistilna akcija na območju KP Pivška presihajoča jezera**
Ester Premate
- 91 Putčkova nagrada za leto 2022**
Teo Delić
- 92 Putčkova nagrada za leto 2023**
Vid Naglič
- IZOBRAŽEVANJE**
- 93 Izobraževalni dogodki in objave v letu 2023**
Darja Kolar
- 95 Oprema, odgovornost in odškodnine**
Matija Perne
- 97 Pod zemljo je tudi življenje: Živo podzemlje**
Vit Kukulja, Anja Pekolj in Maja Zagmajster
- RAZVEDRILO**
- 98 Petdeset odtenkov Poljane**
Špela Di Batista Borko
- 99 Skozi oči prestrašenega in radovednega metulja**
Lesna sova
- 100 Pesmica**
Janez Kanoni - Žan

GLAS PODZEMLJA, 2024

Urednik: Jure Bevc

Uredniški odbor: Špela Di Batista Borko, Uroš Kunaver, Peter Mašič, Ester Premate, Anže Tesovnik, Jure Bevc

E-pošta uredniškega odbora:
glas.podzemlja@dzrjl.si

Avtorji besedil: Aja Zamolo, Anja Pekolj, Darja Kolar, Dren Dolničar, Ester Premate, France Šušteršič, Janez Kanoni, Janez Modrijan, Janez Zmec, Jure Košutnik, Katarina Kosič Ficco, Maja Zagmajster, Marjan Juvan, Matic Di Batista, Matija Perne, Metod Di Batista, Penelope Vorster, Peter Mašič, Primož Presetnik, Rudolf Baidura, Špela Di Batista Borko, Teo Delić, Tim Berginc, Tinkara Kepic, Vid Naglič, Vit Kukulja, Jure Bevc, Člani

Avtorji fotografij in načrtov: Aja Zamolo, Andrea Benedettini, Anton Kranjc, Anton Praprotnik, Ariana Godicelj, Darko Naraglav, Dren Dolničar, Ester Premate, Igor Košir, Jacopo Elia, Jaka Flis, Janez Modrijan, Janez Solina, Jeff Wade, Jure Bevc, Jure Košutnik, Katarina Kosič Ficco, Kristofer Pečar, Manca Strmišnik, Marko Simič, Marko Vogrič, Matic Di Batista, Matija Perne, Metod Di Batista, Orlando Lacarbonara, Peter Mašič, Philip Schuchardt, Primož Jakopin, Primož Krivic, Primož Presetnik, Riley Drake, Sebastiano Morandi, Špela Di Batista Borko, Tina Di Batista, Tomaž Krajnc, Tomaž Planina, Uroš Kunaver, Yvonne Drums

Lektura: Špela Borko, Peter Mašič, Ester Premate, Anže Tesovnik, Jure Bevc

Računalniška obdelava fotografij in naslovnice:
Uroš Kunaver

Oblikovanje in prelom: Jure Bevc

Fotografija na naslovnici: Kačna jama.
Foto: Žan Kafol

Tisk: Trajanus d.o.o.
Naklada: 160 izvodov

Ljubljana, maj 2024
ISSN 1581-8942 (tiskana izdaja)
ISSN 2536-4308 (spletna izdaja)

UVOD

Jure Bevc UVODNIK

Glas podzemlja se dela nekako tako kot se na Kaninu pomije posoda, se razopremijo jame in se zrihta oprema za akcijo. S preprostim jezikovnim trikom. Tisti, ki veste, veste.

Letos smo posodobili tehnologijo za postavljanje tegale glasila. Ob prehodu na nov softver sem se odločil nekoliko predelati obliko revije, a upam, da spremembe ne bodo preveč bodle v oči. Nekateri bralci ste izrazili željo po večjih slikah (to je zadnja leta ob poplavi mobilnih telefonov s kvalitetnimi kamerami precej lažje izvedljivo kot v preteklosti). Zato so slike večje. V komercialnih revijah je to poceni način za pridobivanje dodatnih strani – ali pa je bil, ko so se tiskane revije še dobro prodajale. Za nas je več strani samo strošek – revijo Društvo podari Članom (pa še komu) in najceneje bi bilo vsako leto natisniti letak s povzetkom knjige ekskurzij (ali pa morda nagovor urednika ...). Upam pa, da je učinek celotnega Glasu podzemlja boljši.

Revija kakopak ne nastane brez prispevkov, ki jih piše Članstvo. Avtorji ste cenjeni, sprejememo in objavimo približno vse, kar dobimo. Včasih si je ob kakšnem članku potrebno malo beliti glavo, kaj je pisec želel povedati, pa nič hudega. Če imate kakšno idejo, jo le vržite na papir in pošljite v uredništvo (skupaj s slikami!). Če je le možno, to storite nekako do takrat, ko se v začetku leta oddajajo jame. Brez teksta se namreč revije ne da postaviti, postavljanje vzame precej časa, Veteranska pa je zadnja ferajnova ceremonija, ki se zgodi pred poletjem in je primerna za deljenje revije širšemu članstvu. Ko bo GePe enkrat izšel šele po Veteranski, se bo takratnemu uredništvu zelo enostavno odločiti, da ga prihodnje leto ne bo.

Naj vam izdam, da bi se dalo v zadnjih nekaj letih do roka prejete prispevke prešteti na prste ene roke. Večkrat je že izgledalo, da revije ne bo, ker pač ni materiala. Pa potem vseeno od nekod začnejo kapljati članki in kar naenkrat jih je za sto strani.

Pa tega niti ne moremo vedeti, dokler revija ni postavljena vsaj nekje do polovice. Ko sem se letos šele konec aprila (absolutno prepozno, za kar sem kriv tudi sam) končno zares lotil postavljanja revije, sem ugotovil, da bo vse skupaj bitka s časom. Tudi sam sem s tem predolgo odlašal, tako kot avtorji člankov s pisanjem.

In res je bila bitka, tale uvodnik pišem s sobote na nedeljo, en vikend pred izidom. Jutri nas čakajo še zadnji popravki. V ponedeljek mora revija v tisk, tam nekje v četrtek jo bomo lahko prevzeli in nekateri jo še toplo berete na Veteranski.

Vsebina je letos res pestra. Začnemo s standardnimi nagovori, postanemo pri preminulih Članih, nato pa se podamo na zanimivo potovanje po preteklosti, s precej fokusa na Križni jami. Sledijo raziskave, od Lanskega vrha se ozremo na Kanin v naši aktualni tisočmetrci, pa na Poljano, Pokljuko ...

Veliko je bilo obiskov jam v tujini, v okviru taborov ali drugače. Poleg vsega raziskovalnega in znanstvenega jamarjenja je bilo lani tudi leto čistilnih akcij. Če sem

jih prav štel, niti nimajo vse svojih člankov. Eno omeni zgolj predsednik. Če boste pozorno brali, lahko ugotovite, katero. Nagrade ne bo. Poleg vsega zgornjega smo še nagrajevali, se izobraževali in objavljali v raznih drugih publikacijah. Skratka, revija je dober pregled preteklega leta.

Zdaj pa le, cenjeni Bralec, zagrizi v tale špeh. Upam, da bo branje prijetno, da te bo spodbudilo k raziskovanju jam ali pa vsaj k razmišljanju o raziskovanju jam. Morda se celo pridružiš uredniškemu odboru? Jaz pa si bom vzel daljši dopust od urednikovanja. Naslednjič me lahko kaj o reviji vprašate tam nekje oktobra. Še dosti pred tem se seveda vidimo v jamah, na društvu ali na kakšni društveni ceremoniji. Prijetno branje! ■

Prispevke lahko po novem pošiljate na glas.podzemlja@dzrj.si. Naj jih bo čim več! Če jih boste pošiljali na stari naslov, boste deležni takšnega pogleda:

FOTO: JURE BEVC

Matic Di Batista PREDSEDNIŠKE NOVIČKE

Povzetki preteklega leta so vedno zabavno in navdihujoče delo, saj se je lepo spominjati dogodkov, ki so nastali v okviru raziskovanja jam. Je pa včasih tudi težavno, saj je aktivnosti na ferajnu vsako leto več, zapiše se jih pa (vsaj po mojem občutku) vedno manj. Morda se komu zdi, da v današnjem svetu pisanje mailov, člankov za GP itd. ni več pomembno, saj tako ali tako nekdo izmed udeležencev objavi kako fotografijo na enem od socialnih omrežij. Žal se tak način na dolgi rok ne obnese. Ravno zbiranje poročil, vtisov in opisov je kasneje odlično gradivo, da se lahko razne dogodke zbere in se tako izogne pozabi, ki je v poplavi informacij vedno večji globalen problem. Zato upam, da bo prihodnje leto lista še bolj polna zanimivih pričevanj.

Od beleženja zgodovine pa k aktualnim zadevam. V preteklem letu se mi je večkrat zgodilo, da sem zaradi raznih obveznosti »dlje časa« (kot bi si želel) izostal iz raziskovalnih aktivnosti. Še posebej se spomnim zadnje »pavze« pred novim letom, ko sem po dveh virozah končno švical na kaninske pode. Ta občutek, ko si spet v naravi, obdan z enimi najlepših razgledov na naše Julijce, je enostavno nepopisljiv. Taki trenutki me vedno

spomnijo, zakaj je jamarstvo zakon ter da sem lahko hvaležen za družbo tako srčnih in prijetnih sojamarjev in jamark. Da bi se v prihajajočem letu le čim večkrat znašli pred neskončnimi razgledi, nepreglednimi nadaljevanji in brezni brez dna. Tako kot je bilo tega veliko lani.

Leto se je začelo zelo spodbudno: nov sistem na Poljani, velika odkritja v Dinovavru. Prvo se je kasneje nadaljevalo z zgodovinskim prvim prečanjem kakšnega sistema na Planini Poljana. Čeprav se skozi jami bolj kot ne sprehodimo tik pod površjem, je vseeno bolj zahtevno, kot bi si morda obiskovalec želel. Vsekakor pa je bil zabaven dogodek, ki smo mu namenili več pomembnosti, kot si je je zaslužil. Pa kaj.

Marec je bil kot navadno rezerviran za jamarsko šolo, ki je bila tudi lani zelo dobro obiskana. Tečajnike smo spravili skozi vse jame večinoma cele in brez prevelike količine solz. Večina jih je na koncu opravila izpit. Tisti, ki pa jim žal zaradi različnih vzrokov ni uspelo, so ga opravili jeseni na dodatnem izpopolnjevanju. V preteklem letu smo to združili s Putikovanjem v Rakovem Škocjanu. Lansko leto bi lahko označili tudi kot leto čistilnih akcij. Začeli smo že spomladi s čiščenjem Bohkovega

brezna (1596). Hitra popoldanska akcija se je zaključila s traktorsko prikolico smeti, ki jo je Anžetov oče (skupaj s traktorjem) izvelkel s pomočjo vitla v nekaj minutah (impresovno).

Maj smo začeli s taborom na dolenskem koncu, kjer sta nas Fosilc in Taras pogostila na svojem vrtičku. Super tabor, kjer smo obrnili prenekateri kamen in spodaj (dejansko) našli jamo. Ferajnov rojstni dan smo zopet praznovali v Flisovem hramu in tudi tokrat je bila obisknost kljub slabšemu vremenu občudovanja vredna. Že nekaj let je minilo od zadnje udeležbe naših članov na tekmovanjih v žimarjenju. In čeprav bi lahko trdil, da spomladi nismo v najboljši žimarski kondiciji, smo v Ajdovščini vseeno pobrali prva tri ženska mesta in prvi dve moški v hitrostnem žimarjenju na silos. Pomladno sezono je popolnila še podelitev Putikove nagrade, zaključili smo jo na tradicionalni Veteranski pred Najdeno. Veteranov pa nismo videli in slišali le takrat. Redno se javljajo in sporočajo napredek tedenskega prodiranja v osrčje Lanskega vrha. Vsi že nestrpno pričakujemo veliki preboj.

Tako je sledil skok v poletje: stalne akcije na Planini Poljana, na Pokljuki in drugje po Sloveniji. Poleg leta čistilnih jam smo

imeli tudi leto najglobljih jam na Poljani. Ta naziv sta si skozi leto izmenjala Ledeni dol in Dlvn. Oba sedaj globlja od 700 metrov in z odprtim nadaljevanjem. Čistilni del pa smo pokrili z nadaljevanjem čiščenja brezna na planini Krstenica, kjer smo se odločili, da je sedaj pa dovolj in nima več smisla brskati po glaževini na dnu brezna.

Lani poleti se je zgodil tudi ponoven obisk Evklidove piščali. Za nekatere naše špičake celo prvi. Bajе jama še vedno upraviči svoj renome. Poleg Evklida se je prebudil tudi P4, kjer smo lani odkrili nove splete rogov nad bivakom LP.

Poletje je doživelo vrhunec na rednem taboru na Kaninu, s katerega nas je na koncu skoraj odpihnilo. Zombi sekcija je odšla na novo zanimivo območje v osrčju Julijcev, malo manj zombi pa na dolg pohod na Bohinjski Migovec. Jame pa niso bile le na cilju, našli smo jih že po poti.

Poletje se je prevesilo v jesen, člana Jureta pa odneslo na pomoč v Turčijo, kjer je pomagal na zahtevni reševalni akciji iz jame Morca.

Jeseni je sprva izgledalo, da bomo bolj kot ne čistili. Preden se je zares začela zima, smo se lahko pohvalili s tremi očiščenimi jamami v občini Pivka ter pobritim Kuclerjevim kamnolomom. Vmes pa smo vseeno nekajkrat skočili na Poljano in še kam. Leto smo zaključili na Kaninu, v Breznu spečega dinosavra, kjer smo raziskovali V tretje gre rado – in res je šlo.

V lanskem letu se je zgodilo ogromno zanimivih stvari in prepričan sem, da sem katero izpustil. Pa ne namenoma. Kako do izpuščenih dogodivščin sigurno preberete v tej ali pa morda celo naslednji številki Glasu podzemlja, ali pa jo slišite obogateno ob tabornem ognju. Če ne ob ognju, pa morda na Slacku. To je spletno orodje,

ki omogoča nekoliko bolj »prefinjeno« in hitrejšo komunikacijo. Zadeva še ni polno zažvela, je pa na trenutke živahna. Priporočam, da se prijavite. Če ne veste kako, mi stisnite mail.

Za konec bi se še spomnil na Člane, ki so nas v lanskem letu zapustili in odšli raziskovat onstranstvo. Vojko, Sket, Pac in Katastrofa, hvala vam za vse zgodbe, ki ste jih napisali. ■

Leva stran: Predsednik sedi pred Gradovcem in vas opazuje.
Spodaj: kaninski venec.

FOTO: UROŠ KUNAVER

Smrt pomeni samo to, da ti ni potrebno več plačevati članarine in da se pogovori o tebi sukajo samo v pretekliku. Če pustimo birokratski (statutarni) formalizem ob strani, je Članstvo stanje srca in duha. To pa je nekaj večnega. Vsaj dokler vseh vpletenih ne pobere preteklik.

Rafko Urankar - Cile

Ferajn

RAJNKIM ČLANOM

To ni slovo – vedno ste bili in boste med nami

V letu 2023 se je Puticku pridružilo več Članov, ki so bistveno, nekateri celo več kot pol stoletja, zaznamovali naše društvo in jamarsko sceno v Sloveniji. Preveč zgodb imamo, da bi navedli vse. Naj zato z žalostjo v srcu, a z veseljem v duhu, zadržujejo kratke zabeleške in slike.

Boris Sket (član od 1950), biolog, akademik, mentor speleobiološke zalege jamarjev. V Društvu se ga bomo spominjali kot rešitelja zbirke živali, kot udeleženca prvih raziskav visokogorskih jam na Kaninu, kot odkritelja Borisovega rova v Najdeni jami,

kot jamskega potapljača, kot predsednika Jamarske zveze Slovenije in kot zavzetega udeleženca jamarskih odprav v tujino.

Jernej Lindič - Katastrofa (član od 1964), esperanist. Kot društvenega referenta za kader in za članarine se ga menda stari člani spominjajo, kako je članarino prihajal izterjevati kar na dom.

Vojko Mahorčič (član od 1974), friend, duša in nosilec duha ferajna. »Čika Vojko«, je znal neizmerno zabavati Člane s štorijami in pesmicami, nekatere

njegove izjave so ponarodele. Dóminus vobíscum. Et cum spírítu tuo Vojc!

Miran Erič - Pac (član od 1989) od miličnika preko akademskega slikarja do cenjenega strokovnjaka za podvodno arheologijo. Kot milosrčna, prijazna in prijateljska osebnost je društvu predvsem prispeval znanje za jamske potope in mnogo društvenega duha.

Primož s sodelovanjem listavcev in listavk dopisne liste. ■

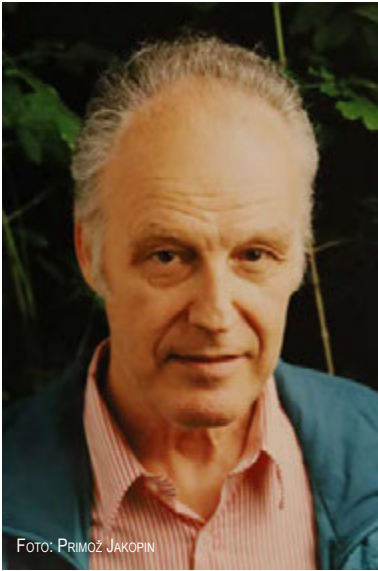

FOTO: PRIMOŽ JAKOPIN

FOTO: JANEZ SOLINA

FOTO: MARKO SIMIĆ

FOTO: MARKO SIMIĆ

FOTO: MARKO SIMIĆ

FOTO: DARKO NARAGLAV

FOTO: PRIMOŽ JAKOPIN

Iz levega zgornjega kota v smeri urinega kazalca:
 Katastrofa na Lanskem vrhu v začetku devetdesetih.
 Portret Paca, 2020.
 Vojko na Putikovanju, osemdeseta.
 Pac (na strehi), Dean Pestator in Vojko (za volanom) na Putikovanju, osemdeseta.
 Boris v Lazah, 1995.
 Boris na Filipinih leta 2008.
 Vojko in Pac igrata šah, Putikovanje, osemdeseta.

France Šušteršič, Metod Di Batista in uredništvo Glasu podzemlja O PIPARJIH IN PUTICISTIH

Vedno pozorni France Šušteršič je v intervjuju Coxa, objavljenem na spletni strani Primoža Jakopina, našel za zavedno članstvo pomembno podrobnost, ki bi jo lahko oklicali za napako. V nadaljevanju povzemamo Francetovo pojasnilo in dodajamo Metodov podroben popis pripadnikov posamičnih ferajnovih struj.

France Šušteršič:

Piparski rov v Najdeni jami nima imena po planincih Piparjih, ki so ustanovili Slovensko planinsko društvo. Gre za dve čisto različni skupini. Planinski Piparji so bili eno generacijo pred Drenovci. Šele slednji so slovenskemu jamarstvu v okviru tedanjega Höhlenforschungesellschafta položili temelje našemu organiziranemu jamarstvu, nam pa tudi. Z jamami planinski Piparji pravzaprav nimajo opraviti nič,

razen če je kdo od njih kdaj zašel v Postojnsko jamo.

V času kopanja Radeščkove pasaže v Najdeni jami (zima 1962/63) sta v našem društvu med najmlajšimi člani (med njimi je bila večina današnjih veteranov) nastali dve neformalni skupini, Piparji in Puticisti. Nista si bili v sporu, morda bi lahko govorili o rahlem tekmovanju, a pravzaprav ne vem, v čem bi lahko tekmovali. Ustanovitelj in nesporni vodja Piparjev je bil Hanz (Janez Zrnc). Pri Puticistih tako jasne hierarhije ni bilo, čeprav je gonilo vsekakor bil Rado Radešček. Piparji so morda imeli nekoliko bolj jamarsko-pohodniške interese. Puticisti smo bili strogo pravoverni in nas je razen Lipertove jame in tega, kar je neposredno povezano z njo, komaj še kaj zanimalo. Ker si interesi vendarle niso bili v koliziji, je nekaj članov pripadalo obema

skupinama.

Poleti 1964 je bila odkrita današnja Putikova dvorana. Ker so odkritelji bili večinoma Puticisti, je najprej dobila ime Puticistična dvorana. Nestorji v društvu so se zbal, da končnica »-istična« zveni preveč politično in da bodo morda težave. Zato so predlagali preimenovanje v Putikova dvorana, ki pa ga nismo hoteli sprejeti. Šele po več letih jezikovne pravde je Putikova dvorana bolj ali manj prevladala, a popolna zmaga to še ni. Nekaj mesecev po odkritju P. dvorane smo obvladali današnjo Metodovo prečnico. Navzočim Piparjem smo začetkoma obljubili, da če bo zgoraj kaj, naj bo to »v tolažbo« za Puticistično dvorano Piparski rov. Kajpak se tisti hip nikomur ni niti sanjalo, da bo to največje enkratno odkritje v jami. A dogovora smo se držali – ime rova se je prijelo in drži še danes. Odkritje je bilo tako veliko in pomembno, da je – to se je sicer dogajalo bolj poredko – odmevalo v širši javnosti. Slabi poznavalci razmer so pritaknili svoje lončke in povezali naše odkritje s »planinskimi« Piparji. Trajalo je kar nekaj let, da je vsakomur postalo jasno, da gre za dve različni zadevi. Pravzaprav ne; do zamenjav očitno prihaja še danes.

Metod Di Batista:

Pa še moj prispevek k debati o Piparjih in Puticistih. V mojem dnevniku imam v *Zaključku leta 1963* med drugim tudi napisano:

To zadnje obdobje v tem letu je bilo v duhu iskanja Lippertove jame. Veliko smo delali v Najdeni jami itd. V tem času se

Foto: PRIMOŽ KRIVIC

Levo: Planinska jama. Piparja Hanz in Sulc. Nasprotna stran: na sliki so štirje Piparji: zgoraj drugi z leve Metod, spodaj drugi z leve Anton Požigalnik, tretji Sulc in skrajno desno Hanz.

je ustanovila v našem klubu tudi organizacija Puticistov. To je organizacija, ki ima glavni namen najti Lippertovo jamo, vzgajati resnično in čisto jamarjo ter utrđiti bratske odnose med jamarji (kakšna jamarska poezija in kako pesniški tekst za 15-letnika!). Pod pretvezo boga Putika se vse to tudi izvaja (kako mistično!). Vodi jo Matjaž Puc. Organizacija je zelo množična (olala 19 članov!). Od mlajših članov kluba smo v njej skoraj vsi razen Hanza in Kranjca, ki se trdovratno držita piparije in je prišlo že do »verskih bojev« med Matjažem in Hanzom ...

V nadaljevanju sem naredil pregled, kdo je bil Pipar in kdo Puticist, s fotografijami posameznikov (nekaterimi).

Vse spodnje navedbe so dokazljive v mojem dnevniku, dobro spravljene in nanje ne vpliva »zgodovinski spomin« posameznikov!

Piparji:

Zrnec Janez - Hanz
Kranjc Tone
Rudolf Vesna

Piparja in Puticista:

Suwa Tone - Sulc in
Di Batista Metod - Todl

Foto: PRIMOŽ KRIVIC

Puticisti:

Pirnat Stane - Bingel
Puc Matjaž
Šušteršič France - Frenk
Krivic Primož - Šravštok
Modrijan Janez - Modrc
Radešček Rado
Ileršič Janez
Pirnat Jožko

Kunaver Jure
Košir Igor
Ravnikar Dušan
Marussig Miran
Sket Boris
Kunaver Janez
Peterlin Peter
Trenz Jure
Korenčan Zvone ■

Janez Modrijan 60 LET MED ČLANI DZRJL

Veteranom, zbranim v članski vasi, sem omenil, da imam ravno na dan našega druženja, 10. novembra 2023, po mojem dojetanju 60 (šestdeset) let svojega delovanja med člani DZRJS/JKLM/DZRJL. Na mail sem jim poslal zapis tega dogodka v Hanzovem dnevniku. Tedaj je prišla ideja, da ta zapis objavimo v nespremenjeni obliki z vsemi, tudi pravopisnimi, napakami ... Tak zapis naj bo vpogled v zgodovino obdobja med letoma 1962 in 1967, ko je ob menjavi generacij v Društvu nastajala skupina današnjih Veteranov.

Pred tem sem v letih od 1960 do tega opisanega dogodka obiskal več jam v družbi sošolcev, med katerimi je bil tudi Hanz.

Upam, da boste bralci lahko dobili uvid v naše takratne možnosti transporta, osebne in skupne opreme in prehrane. Naša »paleo« oprema je bila: kakšno staro kolo

brez prestav na tedaj seveda pretežno makadamskih cestah, lesene lestvice, konopljne vrvi, ročne karbidke in pri nekaterih tudi petrolejke, osebna ponošena obleka ... Čelade, pajaci in ostala oprema je bila bolj sen in je prišla med nas v naslednjih letih. Seveda v tem času nismo imeli doma niti hišnih telefonov in tako je vsa komunikacija potekala ob vsemogočih srečanjih, ki so nas dodatno povezovala. Tudi slikovnega materiala iz tega obdobja žal skoraj ni.

Ko gledam spisek udeležencev, ugotavljam, da smo bili vsi mladi in temu primerno drzni, razigrani in včasih tudi malo podivjani.

V društvo sem se uradno včlanil šele skoraj leto dni po tem dogodku. Seveda sem bil medtem že aktiven jamar našega društva. Zaradi raznih dogajanj je

disciplinska komisija s takratnim predsednikom Juretom Kunaverjem mene in še vsaj tri udeležence te prve akcije že pomladi 1964 metala iz društva. No, to je že druga zgodba.

Udeleženci te akcije smo bili:

Janez Zrnec - Hanz (17 let), Mišo Bricelj (17 let), Tone Kranjc - Požigalnik (16 let), Tone Suwa - Sulc (14 let), Primož Krivic - Kruklja (14 let) in Janez Modrijan - Modrc (18 let).

Razen mene so vsi že pokojni. Sulc in Kruklja sta se ponesrečila v jamah.

Prosim, ne primerjajte tega zapisa s sočnimi zapisi današnjih aktivnih jamarjev, na primer Špele. Danes so drugi časi, tudi starost jamarjev – udeležencev akcij je veliko večja. ■

Foto: ANTON KRANJC

Iz dnevnika Janeza Zrneca - Hanza, 1963 **ANTONOVO BREZNO (kat. št. 2831)**

November je prav prikladen mesec za razna naša izživljanja. Tako smo se mrzlega jutra, bila je še tema, zbrali na kolesih pred lokalom. Bila je nedelja, in sicer desetega. Počasi smo bili vsi zbrani. V taki postavi nismo še nikoli jamarili. Bili smo: Primož, Tone, Modrc, Sulc in jaz. Kasneje pa je za nami prišel še Mišo na mopedu. Počasi se je zdanilo. Vozili smo hitro, saj smo bili brez opreme. Lestvice in vrve že odpeljal Primožev oče gor v soboto. Od lga gor so se začeli strašni klanci. Šli smo kar peš, kaj smo pa hoteli. Na nekem ovinku smo poslušali. Zabavali smo se s tem, da smo merili višine zvonikov po bližnjih gričkih. Iz razmišljanja nas je zmotil ropot motorja. Vsi smo pogledali v to smer. Res se je izza ovinka pojavil moped, na njem pa Mišo, ki mu je jutranje vstajanje španska vas. Zato nas je dohitel šele tukaj. Skupaj smo nato nadaljevali pot. Dolga je bila pot do Škrilja, kjer smo imeli spravljeno opremo. Pobrali smo vse stvari, vsak nekaj, in se odpeljali po precej dobri poti proti Mokrcu, ki se je dvigoval na levi strani. Nekje v teh gozdovih se je skrivala lovska kočja, poleg nje pa naš cilj – Antonovo brezno.

Od Škrilja pa do lovske kočje je 3 km precej v hrib. Hodili smo po skupinah. Midva s Tonetom sva spotoma še zagledala na levi strani ceste, malo pred odcepom k lovski kočji, jamo. Jama se nahaja kakih 15 m stran od ceste. Stvar sva si od zunaj ogledala. Sestavljata jo dva orjaška vdora.

Na sredini se boči naravni most. Mislim, da jama še ni izmerjena in bi imeli enkrat eden dovolj dela z njo. Že čez nekaj metrov smo bili pri Lovski koči pod Mokrcem. Bila je zaprta. Na zunaj ne izgleda preveč lovska, le veliko rogovje se bohoti nad vrati. Vreme je bilo oblačno in pihalo je kot hudič. Ker nismo točno vedeli, kje se jama nahaja, smo jo šli iskat. Plazili smo se vsak zase po gozdu. Čez par minut smo zaslišali Tonetovo vpitje. Res je našel jamo, saj to ni bilo nič težkega. Zbrali smo se na robu. Če bi jo še kdaj kdo iskal, naj gre kar približno v severovzhodno smer navzdol pod kočjo po pobočju kakih 100 m ali pa še manj, pa naj malo okrog sebe pogleda in jo bo sigurno našel, saj ima vhod obliko vrtače in to še precej velike.

Kakšnih točnejših meritev nismo izvedli ker se nam ni ljubilo. Najprej smo ugotavljali, kako globoka bi bila jama, in smo metali noter kamenje. Včasih se nam je zazdelo, da celo dno vidimo, vendar to, kar smo videli, še ni bilo dno. Tudi padajoče kamenje ne pove realne globine. Ko poslušаш, slišiš le udarce padajočega kamna ob steno, udarca na dno pa po navadi ne slišiš. Tu sta dva vzroka. Eno je globlina, včasih precejšnja, drugo pa je dno oziroma kaj na dnu je. Dno pa je spet odvisno od vhoda. Po obliki in pa po oddaljenosti od naseljenih krajev že kar lahko sklepamo kaj bo na dnu. Na dno padajo raznovrstne stvari. Večinoma pa ne padajo same od sebe, ampak jih kdo vrže. Tako lahko

dobiš na dnu orjaška drevesna debela pa listje itd. Vse to pod vplivom vlage prepereva in stvori se humus, ki dno pokrije. In tako kamen, ki pade v tak razmočeni humus, ne da od sebe kakega posebnega zvoka. Če je jama v bližini vasi, lahko pričakuješ, da boš naletel na pravo smetišče oziroma »pokopališče« crkvine. Ko prideš na tako neznano dno, je tudi dobro, da si ogledaš, če nisi morda prišel v kako »skladišče« oziroma poslednje počivališče resnega vojnega materiala. Če bombo po nesreči aktiviraš, je nesreča nezogibna. Eksploziji lahko sledi še rušenje stropa, potem je pa sploh hudič. Vendar če na prvi pogled ničesar ne vidiš, še ni rečeno, da potem ničesar ni. Če ima jama velik lijašt vhod, pade vsako leto noter veliko listja, ki dno na novo prekrije. To je le delček stvari, ki jih mora vedeti vsak jamar. Nato smo se vrnili gor do bajte. Lakota nas je mučila. Izvlekli smo vsak svoje dobrine. Primož, ki je priznan skopuh, je šel nekam v hosto, da je požrl potico. Mišo, poklicni požeruh, pa svojih zalog nití odprl ni, sit je bil pa ravno tako kot vsi ostali. Žrtju je sledilo naporno preoblačenje. Vlekli smo nase svoje drese, še blatne od prejšnjih jam. V popolni opremi smo se spet spustili do jame. Vodji Primožu, ki je bil vodja le po gobcu, ne pa po dejanjih, se ni prav nič dalo in mu je bilo vseeno, kakšno opremo imajo oziroma kako so zaščiteni člani ekspedicije. Zato sem podvzel varnostne ukrepe jaz. Kot najstarejši jamar sem izdal

vidiš, se mi račun, da potemtudi
ničesar ni. Če juna juna velike
kijant vhod pade vsaki leta meter
veliko nižje bi smo na novo
prekrijali. Daje se delček stropa, ki jih
nova vedeti vsak januar. Vato mi
ne vrnite, gor do bujke. Zakaj
nos je omučilo. Izveliki smo vsak
svoje dolžine. Primis, ki je prisna
skopnik je bil nekam v kosto, da
je prišel potico. Mišo pokleim
prezrah pa svojih zalog, mit
odpel mi nit je bil, pa ravno
vako kot on vsaki. Zetpi je
sledilo naporno preoblačenje
Vlekli smo nase svoji drsni
si lahke od prejšnjih jem.
V popotni opremljeni smo se

FOTO: JANEZ MODRIJAN

nekaj povelj, toda naletel sem na gluha ušesa, zato sem podivjal, da sem skoraj penast. To je nekoliko pomagalo. Kot tehnično izkušen član odprave je šel Tone prvi dol. Spustili smo 20 m lestvic. Varoval sem jaz. Brezno je požiralo vrv meter za metrom. Tone je nekaj vpil in zaradi neresnosti ostalih ga nisem slišal. Končno smo le spoznali, da bi rad še 10 m lestvic. Zahteval sem, naj dajo zvite, ker jih je najlaže spuščati v globino. Ker se je en kolut po nesreči razvil, so silili, da spustimo dol tistega. Jaz sem se odločno upiral, vendar so zmagali oni cepci, ker jih je bilo več. Imeli smo mnogo sitnosti, preden so prišle lestvice dol in jih je Tone pripel. Tone je zlezal po njih do dna in ugotovil, da manjka do dna še 5 metrov. Ker je bil že utrujen, sem ga kar jaz spustil dol po vrvi. Druga dva smo določili Sulca. Sulc naj bi pripel še en kolut tako, da bi bile lestvice do dna. Vzel ga je s seboj in že je vrv izginjala v globino. Sulc je dobro plezal in kmalu je

bil na koncu lestvic. Videl je, da je pripenjanje novega koluta težavno, zato ga je vrgel kar na dno in se mi obesil kot kembel na vrv. Počasi sem ga spuščal do tal. Nato je bila vrsta na meni, da grem in priprem naslednji kolut. Privezal sem se in si nataknil čelado. Na pas sem si privezal še karbidko in se zagonil po lestvicah v globino. Hitro sem bil na koncu. S karabinom sem se pripel k lestvicam ter se spustil z nogami in rokami. Vrv me je neusmiljeno stisnila čez prsa. Dihal sem težko in če bi kdo napravil izrezano fotografijo, bi ta bolj spominjala na srednjeveško mučenje v kleti kakega gradu. S precejšnim trdom sem zvelkel preostanek lestvic gor in si ga zataknil za koleno. Nato je šele sledilo trpljenje. Tone mi je z dna gor vrgel kolut lestvic. Prvič ga nisem ujel. To mi je uspelo šele po drugem poskusu. Prezeral sem vrvice in nataknil kolut na karabina. Lestvice so se lepo odvile do dna. Odpel sem se in takoj nato dosegel dno. Na dnu je ležalo par mogočnih hloedov in precej kamenja ter humusa, nastalega z razpadanjem lesa. Razvezal sem se in zlezal na prav mogočne skalne bloke, ki so padli nekoč s stropa. Tu gor sta bila tudi onadva. Spodaj je zijala še neka črna odprtina, kjer naj bi bilo nadaljevanje. Pol sta prišla še onadva. Modrc se je nazadnje prav mučil, saj ga ni nihče varoval. Sam je izvajal neke manevre z vrvjo, a so se mu na koncu izjalovili. Srečno je prišel na

dno. Ogledali smo si vse do zadnjega kotička, toda nikjer ni bilo kakih strašnih labirintov. Kadil sem pipo in užival v tem še nedotaknjem kotičku. Na dnu so ležale še neke kosti, a že zelo razpadle. Nekoč so še vesele tekale po gozdu v podobi jelena. Modrc je še izmeril azimut, Sulc se je pa ponudil, da bo narisal načrte. V redu in začeli smo zapuščati dno. Ven sem lezel četrti po vrsti. S Tonetom in Modrcem smo napravili satanski načrt. Ko bom jaz zunaj, bom vzpodbujal one zunaj, ki bodo nevede vlekli ven krepak hloed. Ko sem bil zunaj, sem jih vzpodbudil k temu dejanju. Oni trije so vlekli kot norci. Meni se je pa kar srce smejalo. Z roba brezna se je razlegla grozotna kletev, ki je pa raje ne priobčim, ker bi se verjetno papir osmudil. Sulc je pojasnil, kaj sta privlekla ven. Končno so preklinjali vsi trije, hloed pa je romal dol po najkrajši poti. Še sreča, da sta bila onadva v varnih zavetjih.

Po tej potegavščini sta zlezla ven še onadva. Mišo in Primož se nista hotela prijeti nobenega dela več. Toneta in Modrca sem varoval jaz. Zunaj so se nato razmere spet uredile. Intenzivno smo se pogнали v spravo in stvari so bile urejene kot bi mignil. Redkokdaj se zgodi, da se ljudje pripravijo in skušajo narediti čim več, no, tokrat se je. Pihal je prav mrzel veter, pa tudi po želodcih nam je zavijalo. Šli smo gor in se najedli. Ura je bila okrog pol petih in mračilo se je že. Počasi smo zajahali svoja kolesa in zagonili proti Ljubljani. Ustavili smo se še pri jami Skednenci, vendar se meni ni dalo noter. Šla sta le Modrc pa menda Primož ali kdor je že bil. Nazaj je bila vožnja čudovita in kmalu smo bili na lgu. Od tu naprej pa sledi porivanje koles po ravnini. No, tudi to smo prestali. ■

FOTO: JANEZ MODRIJAN

Levo: pred Lubniško jamo na Lubniku, 1962.

Zgoraj: zbor pred odhodom iz Ljubljane, 1963.

Nasprotna stran: servis koles med potjo, 1963.

France Šušteršič

DRENOVCI PRVIČ V KRIŽNI JAMI

Badiurov tekst, ki sledi, je bil kot zgodovinski dokument še kako pomemben za društveno zgodovino, pravzaprav planiran za eno naslednjih številčk Glasu podzemlja (2025 ...). Zimsko (2024) dogajanje v Križni jami pa jo je potisnilo v tarčo javnih občil in pokazalo se je, da tudi o tako znani jami še ne vemo vsega. Zato ji uredništvo utemeljeno daje prednost. A preden zagazimo v zgodovino, samo dve informaciji, namenjeni predvsem mlajšim članom.

Pokojni R. Badiura je bil eden izmed članov začetkoma še planinsko-smučarskega kluba Dren (poleg njega sta med drugimi bila člana tudi Pavel Kunaver in Ivan Michler). Ko se je leta 1910 ustanovljalo naše društvo, je manjkalo članov, ki bi res hodili v jame. Ustanovitelji so pritegnili Drenovce in ti so zaorali, kot je treba. Utemeljeno jih imamo za pionirje našega društva. Zakaj pa je to pomembno? Zato ker je društvo bilo ustanovljeno še leto pozneje, kot se odvija Badiurova zgodba. Torej Drenovci niso bili samo to, kar sem zapisal malo prej. Ostalo predzgodovino pustimo za drugič. Razen ...

Po prvi svetovni vojni se je naše društvo lotilo Križne jame šele v začetku 30-ih let. Michler se je o raziskavi razpisal v *Proteusu* (leto 1934, letnik 1, strani 97–98: Ivan Michler, Križna jama). Tam navaja: »Omeniti je še, da so jama raziskavali po vojni tudi dijaki pod vodstvom prof. Presla in 1. 1926. prodrli po potoku navzgor v precejšnjo daljavo. (Mentor, dijaški list, letnik 15, 1927–28.)« Zaradi nepopolnega navajanja je identiteta vodje (»Močerad«) ostala nerazčiščena. Šele v zadnjih letih sem s pomočjo sorodnikov pok. prof. Maksa Prezlja ter jamarja M. Kržiča zbral dovolj dokumentov, da lahko zapišem: vodja raziskav je res bil legendarni profesor kemije Maks Prezelj. Informacija je pomembna zato, ker je dotlej »veljalo, da se Križna jama konča s prvim jezerom.« Hm – tudi to informacijo bo treba popraviti. A o tem drugič.

Zdaj pa k stvari! Jezik je kajpak nekoliko arhaičen, a tudi to ima svoj čar.

Križna jama. Spisal Rudolf Badiura, Dom in Svet, 1. 1909, 30–33.

Malo je dežela v naši monarhiji, ki bi se mogle ponašati s tolikimi in tako različnimi prirodnimi krasotami in znamenitostimi kot ravno naša domovina. S ponosom se oziramo na naše Alpe in sinjo Adrijo, prikazni, ki tako globoko prešinjajo človeška čustva. Toda še nekaj imamo, nekaj, pred čimer ne strmi le samo oko domačinovo, ampak še posebno tujčevo, ki se kar ne more načuditi tem nenavadnim čarom, ki odlikujejo še posebno našo zemljo pred drugimi. In to so naše kraške jame! Borni Kras, koliko bogastva v naravnih, le tebi danih, divotah krijejo tvoje puste, kršne pokrajine! Postojna, oba Škocijana, Divača, Nabrežina. Koliko zvedavih prijateljev prirode izvabite sleherno leto v bajno kraljestvo Hadovo!

Povprečno malo zanimanja vzbuja pri nas znamenita Križna jama pod enakoimenovano goro na vzhodnem delu znanega Cerkniškega jezera. Res, da se slednja ne more meriti z veličastnostjo Postojnske jame, ki je in ostane morda še dolgo edina svoje vrste, vendar jo smemo prištevati najinteresantnejšim jamam po njenih bogatih zakladih ostankov diluvialnega jamskega medveda (*Ursus spelaeus Roseum*). O tem pričajo zanimivi rezultati izkopavanja dunajskega geologa Friedr. v. Hochstetterja iz leta 1878 in 1879.

Omenjeno jama sem spoznal še kot dijak na počitnicah v Ložu, od katerega je oddaljena komaj eno uro. Natančneje pa sem se bavil ž njo posebno v suhih zadnjih dveh poletjih s svojim tovarišem, ki je ob tej priliki posnel več njenih motivov, ki naj pomorejo k boljši sliki pri zelo skrčnem spisu potovanja po glavnih progah te zanimive jame. Zadnja postaja za obiskovalca Križne jame je Rakek ob južni železnici, a odtod do jame je še tri ure peš. Že ta pot preko Cerknice, Martinjaka, Grahovega samnasebi je zanimiv, ker ti nudi, da se seznaniš mimogrede obenem tudi s prostrano zeleno planjavo, katero preplavlja periodično vsako leto Cerkniško jezero v vznožju prostranih senožeti košate Slivnice in pa desno kosmatega Javornika. Najkrasnejši pregled čez to pokrajino imaš s klanca pred Bloško Polico, kjer si

pa tudi že skoro ob svojem cilju, kajti do jame je odtod le še dobre pol ure.

Svetujem, da si najameš tu vodnika, če ni maš ravno družbe, ki ji je jama dovolj znana, kajti izgubiti se v tej jami pač ni težko, če si sam v tem labirintu, pa imej potem še tako dobro busolo in acetilenko. Jama je namreč zelo razvita in dolga, če vračunaj samo glavnejše njene proge, približno 1650 m.

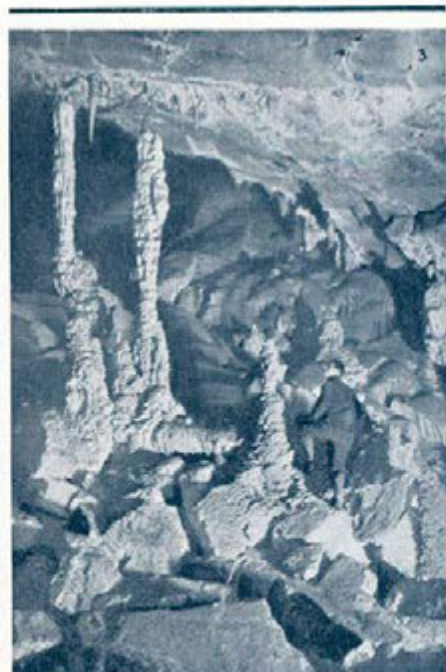
Vhod leži skrit med skalami v gozdu na severni strani Križne gore zelo obiskovane božje poti, komaj deset minut pod deželno cesto, ki vodi mimo v Lož. Do vhoda je tudi rdeče markirano od S. P. D.

Mrzel hlad te že obide nekaj minut pod vrhom vlažne terase, vrh katere ugledaš na drugi strani spodaj trikotu podobno črno odprtino. Pomikajoč se navzdol pod črnoopaljen jamski obok, opaziš v desno steno pod črko M. L. vsekano letnico 1825, kar priča, da je jama že dolgo obiskovana. Velikanski prostor se ti razširja čimdalje stopaš tu navzdol po že dobro uglajeni poti. Tla ti še razsvetljuje nekoliko časa dnevna luč, a visoki strop nad teboj ti le dobra acetilenka slabo osvetli.

»Cela cerkev bi se tu lahko šestkrat zasukala,« tako ti definira originalni Bločan dimenzije 70 m dolge, in 20–15 m široke in istotoliko visoke te dvorane.

Na dnu te dvorane si že tudi ob razpotju. Na desno v smeri proti jugu se loči pod nizkim stropom pot v malo Medvedjo jama in k šumečim Breznom, kamor pridemo še pozneje. V levi steni pa zija globoka in široka kotlina, kjer si nabereš kaj jamskih hroščev. Pot po glavni progi k jezeru, – kar si hočemo najprej ogledati – vodi pa naravnost naprej v že pričeti smeri.

Med semtertja v pravem neredu razmetanimi skalami in deloma čez njih široke ploskve se dviga pot navzgor ob desni steni. Le-ta je prevlečena in ozaljšana semtertja, posebno pa v manjših obokanih odprtinah in kotlinah, s čisto belo ali bledorumenkasto, ostro blestečo se sigo, ki služi po mnenju večine obiskovalcev te jame menda samo za to, da se na nji ovekovčujejo s svojimi hieroglifi. (Treba bo kmalu skrinjice za spominsko knjigo in vizitke!) Pot se nato polagoma prevale čez par gričev, med katerimi leže precej globoke doline, in jih je najbolje desno obiti, nakar te že

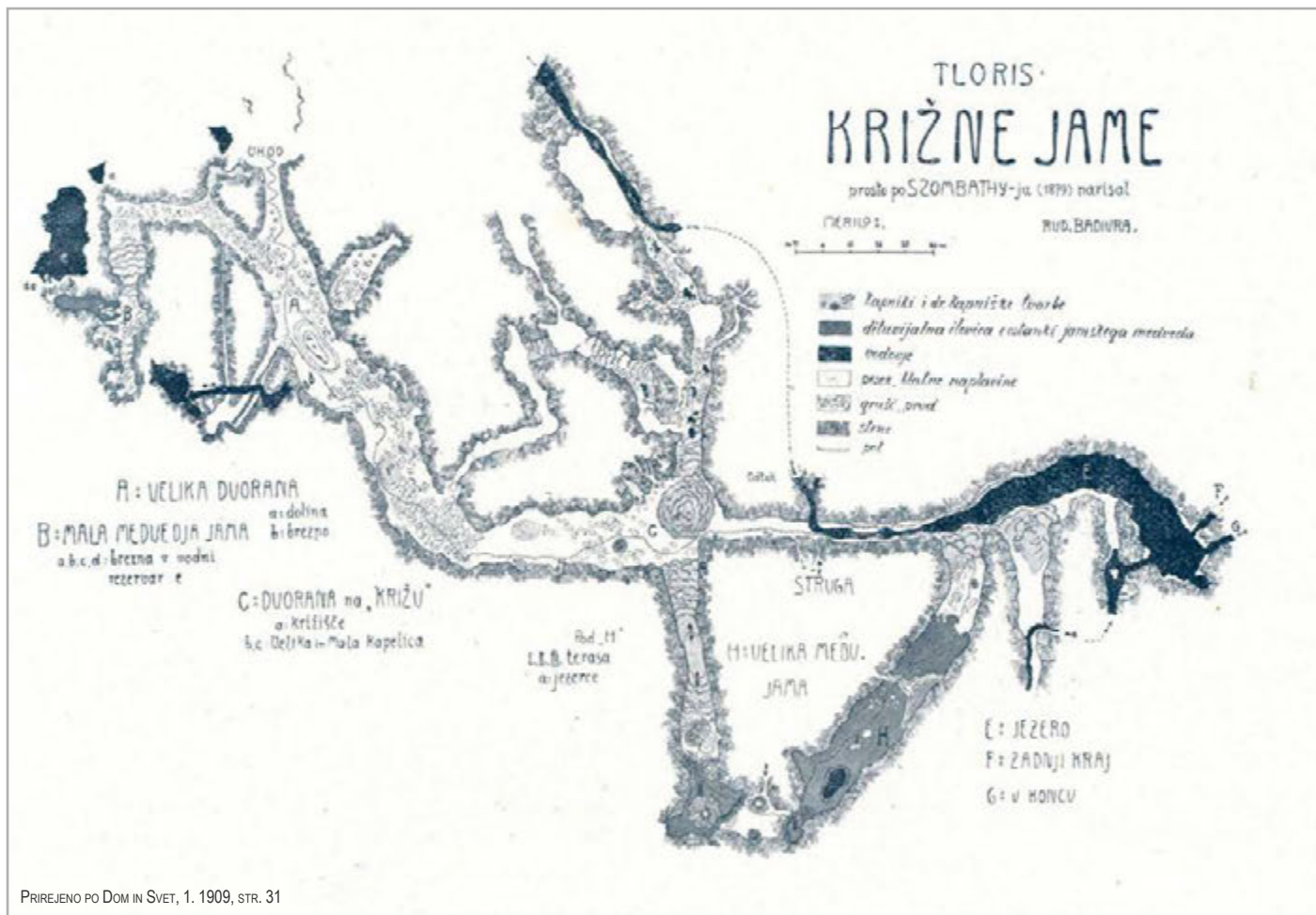

FOTAGR. BOGUMIL BRINSEK

KRIŽNA JAMA PRI LOŽU

1. Velika in Mala Kapelica
2, 3, 5. Motivi iz Zadnjega kraja

4. Koncem III. terase v Vel. Medvedji jami
6. Jezerce v Vel. Medvedji jami

PRIREJENO PO DOM IN SVET, 1. 1909, STR. 31

tudi sprejme v par minutah prvi večji »beli mož«, kapnik, v drugo dvorano »na križu«. Nova dvorana nam ne kaže sicer tako ogromnih dimenzij kot prva, vendar je široka krog 30 m in je ena izmed najinteresnejših v tej jami. Ona tvori nekako središče jame in obenem kaj zanimivo križišče, kjer se spajajo – prav v podobi križa – štiri glavni jamski rokavi (glej tloris). Naravnost naprej v dosednji smeri – proti vzhodu – je jezerska struga z jezerom, na tvoji levici se odpira širši rov v severno steno, ki se razvije kmalu v mnogo drugih s plitvimi lužami kakor tudi globokimi tolmoni, na desno, t. j. proti jugu, pa se dviga po rovu v stopnjujočih se trdih terasah trda in precej debela vapnenčeva skorja, v kateri so izdolbljene premnoge večje in manjše »kotanjke« v vseh mogočih obzračih, in se ti zdi, kakor da bi bile tu notri vdlane same skledice. Ta slednji rov je spajal nekdanje veliko Medvedjo jamo s to dvorano, sedaj pa sta strop in tla že prirastla skupaj in se zasigala.

Na čemer ti obtiči – rekel bi – najprej pogled, ko stopiš v to dvorano, še preden si se orientiral po teh navedenih rovih, to sta dve gori, ali bolje, eden špičast stožčast grič in v mali razdalji naprej levo košata gora »Križišče«, ki kipita iz zložnih tal

navzgor. Ako hočeš to slednjo nakapano goro videti bolje in celo, se potruji malo niže do vhoda v jezersko strugo. To ti je kolos! Razširja se v spodnjem premeru do 20 in v višino od 8–10 m; raskava in umazanorjavkaste barve je omenjena gora, toda če zležeš pozneje nanjo, opaziš na mnogih mestih lepo bledorumenkasto in kristalnobelo skorjo s kapniškimi nastavki, ki krasno odbijajo svetle acetilenkine žarke. Koliko kapljic je pač moralo pasti tu-sem, dokler se je nakopičil tak velikanski kup!

Še en lep prizor se ti nudi v severni steni te dvorane, ki je morda izmed vseh dosedaj navedenih najmikavnejši, t. s. »Velika in Mala Kapelica«, kakor mu je ljudstvo samo nadelo ime. Divno je to videti s Križišča, če ti kdo osvetli obe krasni kotlini s poleg stoječimi kot alabaster prosojnimi velikimi stebri. (Glej sličico 1.)

Pa k »Jezeru«:

Semkaj dospeti ni ravno vedno lahko brez čolna ali če se ne slečeš, ampak le poleti. – V jezersko strugo moraš zaviti z dvorane desno navzdol ob Križišču, kjer srečaš več lepih stebrov – stalagmitov in dospelš čez kakih 40 m do jezerskega odtoka v levo – 3 m visoko in 1 ½ m široko – oglodano odprtino. Iz odtoka navzgor se

vlečejo po strugi krasna tla, ki so čisto izprana, rumenkaste barve z nagubančeni malimi grebenčki. Podoba teh tal prav lahko primerjaš gladini mirnejšega potočka, kadar goni navzgor močan veter. Na obeh plateh struge se dvigajo do 6 m visoke stene v paralelnih vodoravnih skladih, kar si že večkrat imel priliko opazovati posebno na severni steni. Toda te stene so popolnoma drugačne ko prejšnje, namreč črnikaste in gladko izjedene, kot da so v njih sami odtiski malih školjk, kar karakterizira vodne jamske predore.

Semtertja, čimdalje stopaš po tej strugi, opažaš že večje in manjše luže ali pa sploh ne opaziš kristalnočiste vode, čofneš vanjo in tako občutno sklepaš, da ne more biti več daleč do »velike luže« – jezera. Le-to se začenja kakih 50 m od omenjenega odtoka in je poleti približno 120 m dolgo in 20 m široko. Pogled – ob zadostni razsvetljavi – na to mirno, temno gladino, obrobjeno z zelenkastomodrim robom ob kraju, je res nekaj lepega ...

Škoda le, da ni nobenega čolna več. Kako prijetno bi se bilo voziti tod in vsakdo bi si lahko ogledal tudi »Zadnji Kraj«¹ in »Konec«, ne da bi se mu bilo treba plaziti čez strme in ostrorobate »Frdamane Police«! No, včasih – ali bolj redko – prideš tudi

spodaj, ko jezero ob hudi, dolgi suši dovolj usahne, v divni »Zadnji kraj«, kjer se nahajajo krasni motivi še nepobitih kapnikov. (Glej slike št. 2., 3. in 5.) – Ta kraj nama je že od prvokrat posebno ugajal, in zmerom se z veseljem spominjam na lepe urice, ki sva jih tu prebila. V tem kraju sva počivala, se krepčala in menjavala karbid za svetilke, najine najboljše vodnice in najzvestejše spremljevalke v tej večni noči ... Morda bi koga tudi zanimalo vedeti, kakšen je »Konec«. – Vanj prideš prav lahko brez posebnih plezalnih spretnosti. Preplezaš le na levi 1 ½ m visoko navpično steno nad jezerom in čez kakih 10 m stopiš že na sipine; dalje ne moreš več. Na levi pod zelo nizkim stropom se razteza velik rezervoar, ki je pa več metrov vzvišen nad gladino jezera, na desni spodaj pa zija široko Vel. Karlovci podobno žrelo, v katerega se po kaskadah izliva voda iz rezervoarja.

Slednjič še na medvede! V Veliko Medvedjo jamo! Vrniti se moramo na spodnji konec jezera in se vzpeti nad bregom čez strme in zelo spolzke blatne terase, nakar vstopimo v ozke a visoke tesni. Tla so še

vedno blatna in zelo spolzka in semtertja belo pegasta, kakor da so polita z mlekom, zlasti pod levo steno, po kateri se cedi raztopljen čisti, beli vapnenec.

V tej novi jami se vrste trije vrhi, terase (I, II, in III.), druga za drugo, vmes pa so precej globoke in prostorne doline. Na prvo teraso, ki je izmed vseh teh najlepša, prideš po blatni soteski kmalu nato, ko si prestopil po že preperelem hlotu – »mostiček« – ozek jarek. Planotica, na katero sedaj stopiš, je prav krasna. Nad teboj ti osvetli acetilenka ne visok a popolnoma raven, kot žagan strop, s katerega visi nebroj (lepih) čistih, belih, malih kapnikov, z ravnih tal pa se dvigujeta posebno dva lepa fantastična, močna stalagmita kot spomenika. S teh pa ugledaš spodaj dolino, v kateri leži malo 10 m dolgo »Jezerce«, ki je kroginkrog zagrajeno z debelo belo vapnenčevo skorjo in prav zanimivo, da si ga ogledaš od blizu. To jezero je le kotanja v večjem stilu, ki ji slede še dve manjši proti levi steni navzgor. (Sličica 6.)

Ob »Jezercu« kakor vrh terase nad njim si že opazil lahko mnogo kosti. Razmetana, kot manjše kamenje, leže tu kroginkrog

medvedja rebra, stegna, vretenci in mnogo drugih. Še več jih je na drugi in tretji terasi, kjer je izkopaval po medvedjih ostankih že imenovani geolog Hochstetter. Najbolje opazuješ te ostanke na drugi terasi (Hochstetterjeva zakladnica), ki se tišči malodane skoro stropa in se lahko sključen splaziš skozi njo navzgor. Vrh terase med dvema vapnenčevima skorjama je plast, v kateri vidiš kosti prav v prvotni legi, in če le količkaj pobrbaš po njej, se rušijo preperete kosti s prstjo vred navzdol. Odkod tod toliko teh živalskih ostankov? – Dr. Ad. Schmidl, ki je razkopaval tod že pred Hochstetterjem, in je slednjega tudi pozneje opozoril na to bogato zalogo, je menil, da je voda od zunaj naplavela te medvedje kosti. Hochstetter pa je to mnenje ovrgel in po kratkem a temeljitom razkopavanju konstatiral, da se ne

¹ Jamskih kotov »Zadnjega Kraja« in »Konca« ne omenja Hochstetter v svojem spisu, niti ni označen na njegovi karti; bržkone vsled vode ni mogel priti do njih, sicer se mi zdi nerazumljivo, da ne bi omenil tega divnega kraja v tej jami.

nahajajo ti medvedji ostanki na sekundarni, ampak na prvotni legi, da so živali šele tu poginile, kjer leže njih drug vrh drugega nagromadeni okostnjaki mladih in starih eksemplarjev in so se ohranile celo najnežnejše koščice.

Nastopila – tako si razlaga Hochstetter – in pritisnila je najbrž močna povodenj v jami. Begajoče živali so se jele umikati pred vodo in so slednjič, ko jim je bil izhod zaprt, pribežale na najvišje kopne kraje v jami. Toda voda jih je dosegla tudi tu, jih zajela in zakopala med blatno naplavino. Ker je množica ostankov izredno velika, na tisoče eksemplarjev, ni najbrže tu

zakopan en sam rod, marveč leže tu generacije in generacije, ki so vse na enak način podlegle enakim periodično ponavljajočim se katastrofam.

Da ni bil ta kraj njih običajno prebivališče, ampak le pribežališče v skrajnosti, se sklepa iz tega, ker se ni našlo poleg medvedjih nobenih ostankov drugih živali. Gotovo so namreč medvedje privlačevali seboj naropane druge živali, da se tu nad njimi »v miru« maste, a o teh se dosedaj ni ničesar zasledilo. Brez dvoma so bili torej ti kraji le njih skrajno, zadnje pribežališče, kamor so se zatekli, iščoč rešitve, kajti ti kraji so popolnoma temni, skoro najbolj

oddaljeni v tej jami in v najvišji legi ravnotako kot v Mali Medvedji jami.

Oglejmo si še to!

Že v začetku sem bil omenil, da se odcepi pot v Malo Medvedjo jamo koj na desni pod glavnim vhomom v Križno jamo.

Čez veliko kopicico debelega gruščča prideš navzdaol na lepo nakapana, trdna tla, ki se zložno napno levo navzgor. Pre daleč na desno ti ne svetujem, kajti tam zija brezno ... Čim višje stopaš po valovito razoranih tleh, koder vidiš polno kotanj in svetleče se sige na stenah, tembolj se spušča k tlom strop, ki je na koncu opt na širok a nizek podboj, mimo katerega se

malo sključen splaziš v gornji, zadnji del Male Medvedje jame. – Vstopiš v malo dvorano s precej nizkim, črnim stropom. Pod komaj za komolec ali $\frac{1}{2}$ m debelimi kamenitimi skladi vidiš že polno razmetanih kosti, slično kot v prejšnji Vel. Medvedji jami. Ko si pa slednje ogleduješ, ne spuščaj se preveč v desni konec, kjer zijajo kar trije prepadi v že omenjeni globoki vodni rezervoar, ki leži kakih 35–40 m spodaj in je še nepreiskan. Ako vržeš vanj kamen, ki pade po več sekundah v vodo, začuješ zamolklo bobnenje in pljuskanje valov ob stene. Prava groza pa te obide v tem delu jame, ako stojiš ob teh prepadih

kdaj spomladi ali pa par dni po kakem nalivu. To je šumenje in bobnenje, ki bije na ušesa novemu obiskovalcu te jame še potem, ko je zopet zazrl blagodejno dnevno luč, svetlobo žarkega solnca, ki se ti zdi, da sedaj, ko si prišel iz te teme, veliko lepše obseva zeleno prirodo. Ogledali smo si površno to zanimivo jamo. – Oni prijatelj narave, ki se zanima i za njena skrita čudesa, pa naj se ne zadovolji s tem, ampak naj se seznanj z obširnejšim delom Ferd. v. Hochstetterja: »Die Kreuzbergerhohle bei Laas in Krain und der Höhlenbär« (1881) in si jo o priliki ogleda na lastne oči.

Slična jama z ostanki jamskega medveda se nahaja pri nas še pod vrhom Mokrice v Kamniških planinah. Našel jo je znani naravoslovec župnik Robič, katerega se živo spominjajo še na Šenturški gori nad Kamnikom. Ljubljanski muzej hrani že od leta 1840. okostje manjšega eksemplara jamskega medveda, ki je bil prenesen iz omenjene jame. Skeletov jamskih medvedov iz Križne jame pa, žalibog, še dosedaj zastonj iščemo v našem ljubljanskem muzeju, kajti Hochstetter je odnesel vse s seboj na Dunaj; z njimi se ponaša mineraloški kabinet dvornega dunajskega muzeja. ■

Metod Di Batista **MOKRA NOČ V KRIŽNI JAMI**

Ob medijsko odmevnih dogodkih v Križni jami januarja 2024 je Metod na društveni listi objavil spodnji zapis, ki je bil delno že objavljen v reviji Mladina, letnik 1965, številka 3. Zapis je poleg dramatičnosti zanimiv tudi zaradi opisa logistike potovanja do jame sredi šestdesetih let prejšnjega stoletja, tj. pred 59 leti, po drugi strani pa 56 let po objavi Badiurovega zapisa v članku na straneh 10–15.

Udeleženci so bili Janez Modrijan - Modrc, Marjan Juvan - Manč (v članku Marjan), pokojni Anton Suwa - Sulc in Metod Di Batista - Todl. Avtor je bil v času akcije star 17 let.

Trolejbus se nemirno pozibava sem ter tja skozi megleno jutro po Celovski cesti. Zdi se mi, da gre veliko prepočasi. Zaspal sem namreč, čisto enostavno zaspal. Zmenili smo se ob pol šestih na postaji, ura pa je bila šest, ko sem se šele zbudil. Jezen sem nase. Bil je pač dan po silvestrovanju in spanec je bil preglobok, da bi slišal budilko.

Nekako četr čez šesto prihitim na postajo. Trije tovariši me že čakajo. Takoj sem jih opazil. Ni težko opaziti jamarjev. Vedno so oprtani s težkimi nahrbtniki, vrvmi, čolni in podobnim. Kljub temu, da so zaradi mene zamudili zadnji avtobus za Lož, niso kaj preveč jezni. Razumejo težave mladega človeka. Med opravičevanjem mi povedo, da smo zamudili vlak za Rakek in da bomo morali počakati drugega, ki gre na srečo že čez eno uro. Kmalu smo sedeli v toplih, udobnih sedežih novega električnega vlaka. Tako udobje malokdaj užijemo. Toda naše veselje je bilo kratkotrajno. Že pri Verdu se je začelo. Ko je vlak nekam nenormalno dolgo stal na postaji. Kmalu izvemo od službujočega železničarja, da je pri Logatcu iztiril nek drug vlak. Kljub temu se popeljemo še do Logatca, kjer srečamo vlak, ki nam je ušel ob šesti uri. Takoj se preselimo na tega ter čakamo eno uro, da se končno le premakne in odbrzi proti Rakeku. Tu ugotovimo, da smo zamudili tudi zadnji avtobus za Lož. Začne se lov za morebitnim

prevoznim sredstvom, ki bi nas pripeljalo do cilja. Končno le ujamemo nek kombi, ki je peljal v Grahovo, to je 5 km od našega cilja – Križne jame. Med steklenicami za mleko se peljemo po mokri asfaltni cesti do Grahovega. Sedaj pa pot pod noge, saj smo navajeni!

S Sulcem sva jo ubrala nekoliko naprej, medtem ko sta Modrc in Marjan ostala zadaj. Med potjo se ubadam z mislijo, kakšna bo kaj voda v Križni jami. Nastopila je odjuga in kraške vode so muhaste. Nenadoma pripelje za nama nek fičko. Kljub temu, da je poln, ga Sulc štopa. Odrzri naprej. Vendar se po 50 metrih ustavi in pripelje nazaj. Prijazen šofer nama ponudi, da bi pripeljal nahrbtnika do jame. Ponudbo veselo sprejmeva. Počakava prijatelja in vzameva del njunega tovora. Veseli hitimo naprej ter obravnavamo tekoče dogodke,

Spodaj: rov pred I. jezerom.

Desna stran: Blata (zgoraj) in I.

Kittlovo brezno (spodaj)

FOTO: ANTON PRAPROTNIK

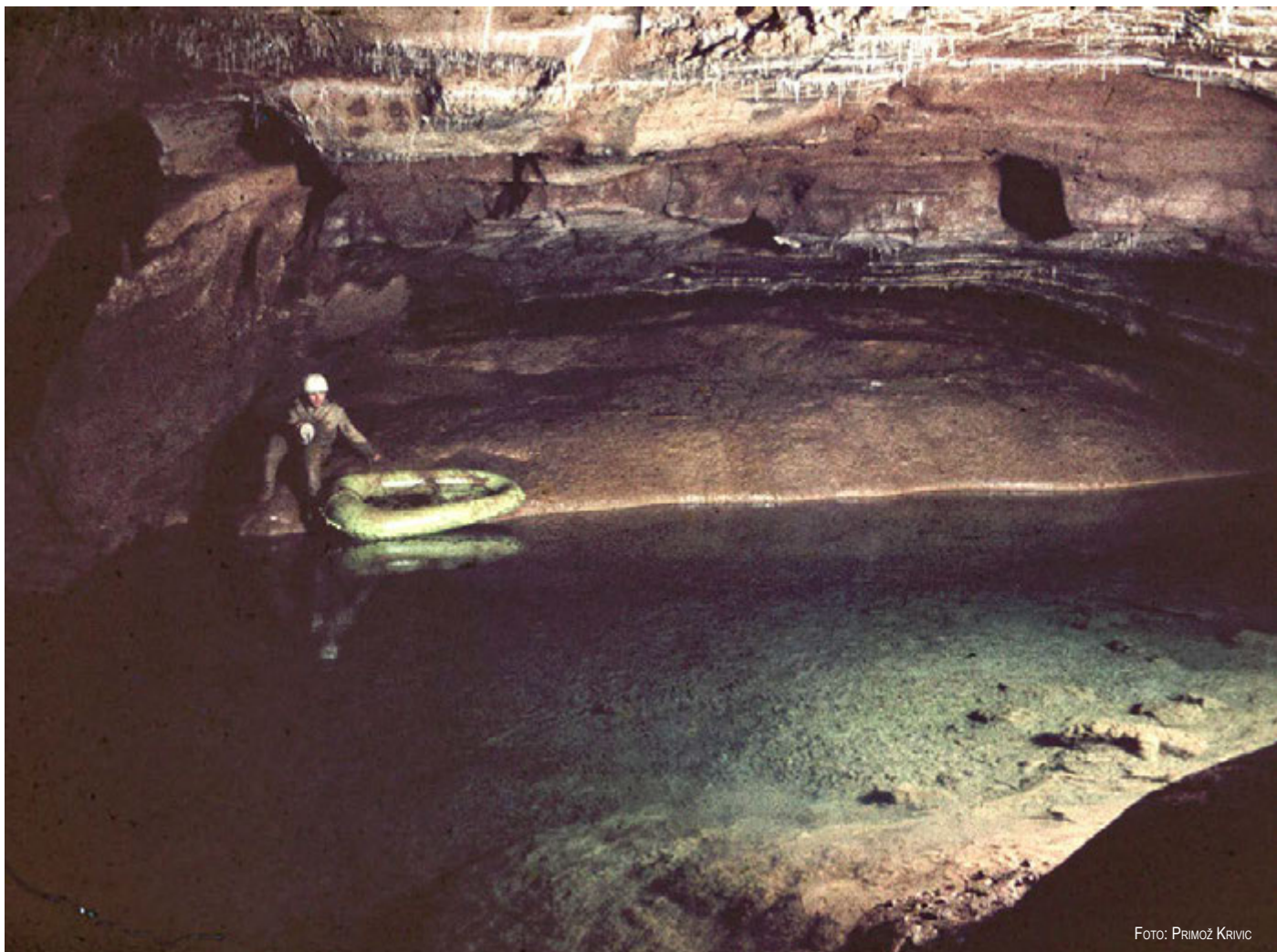

FOTO: PRIMOŽ KRVIČ

ko pripelje fičko nazaj, nas naloži in odpelje proti jami. Kar verjeti ne moremo tej prijaznosti. Pred jamo nas šofer odloži. Pristrčno se mu zahvalimo in se poslovimo. Naj še omenim, da je imel fičko registrsko številko LJ 72-96.

Ko pridemo pred jamo, se splazimo skozi zvito rešetko v vhodno dvorano. Jama ima namreč velika železna vrata, katerih ključ pa je zelo težko dobiti. V vhodni dvorani se najprej pošteno podkrepimo s hrano, preoblečemo v jamske drese in odrinemo. Po dvesto metrih suhega rova pridemo do vode. Na našo srečo ugotovimo, da je le nekaj cm nad normalo. Pri prvem jezeru nas že čakajo leseni čolni. Izberemo dva najboljša ter zaplujemo v kristalno čisto, ledenomrzlo vodo. S Sulcem sva skupaj v čolnu, on mi diktira smer, jaz pa veslam. Že v tretjem jezeru ugotovimo, da je vodni tok nekoliko močnejši kot

navadno. Križna jama je namreč splet zaporednih podzemskih jezer, med katerimi so sigaste pregrade. Ob normalni vodi se v teh jezerih sploh ne čuti vodnega toka. Približno na enem kilometru se rov odcepi v Pisani rov, ki gre v desno, in Blatni rov, ki gre v levo. Mi smo bili namenjeni v dva kilometra dolg Blatni rov. Naša naloga je bila izmeriti končni del tega rova.

Naša regata je torej uspešno plula doživetjem nasproti. Povsod so nas navduševale čudovite kapniške skupine. Smaragdno zelena, čista voda nas je navdajala z blaženostjo. Nenadoma se prikaže pred nami Piratska ladja, skupina kapnikov sredi jezera, ki resnično spominjajo na piratsko ladjo. Po jami zadoni gusarska pesem »Sredi morja črna vihra ...«

Tok postaja močnejši in na nekaterih mestih sem se pošteno spotil ob premagovanju brzic. Tolažim se s tem, da bo šlo

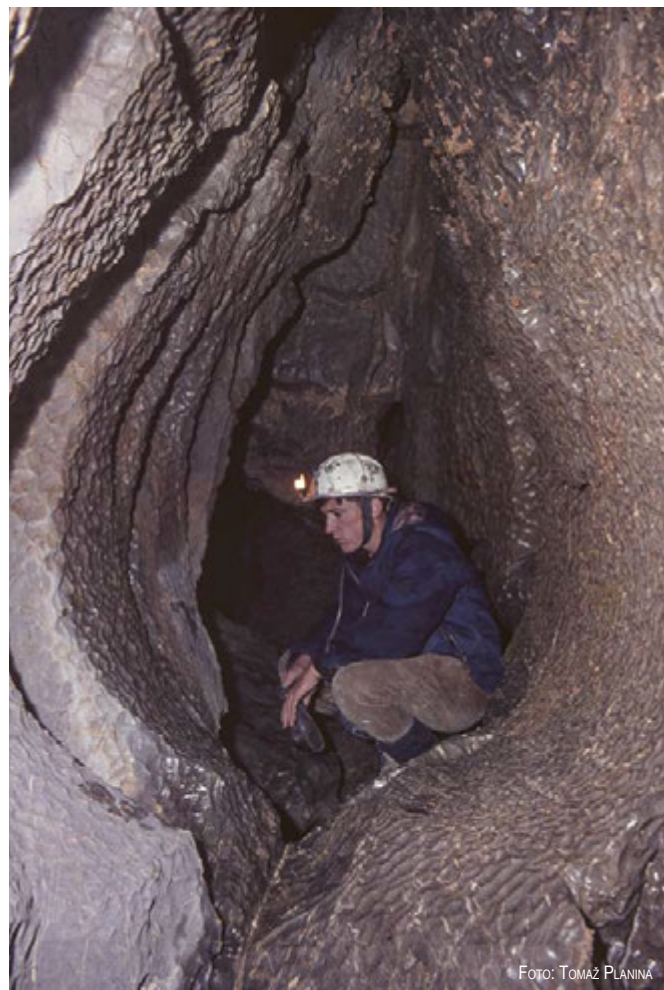

FOTO: TOMAŽ PLANINA

nazaj bolje. Brez posebnih težav prispe-
mo do Kalvarije. Tu se cepi rov. Zavijemo
v levega. Rov postane zelo ozek in zaradi
tega tok močnejši. Po 50 metrih pripluje-
mo do manjšega ponora. Tu bomo pustili
lesene čolne in odšli naprej le z gumija-
stim enojčkom. Ker smo štirje, se bomo
moral prevažati. V ta namen imamo s se-
boj dve vrvi. Blatni rov je v začetku ozka
struga (dva metra široka), katera ima na
obeh straneh ilovnata bregova. Po teh
bregovih napredujemo v globino jame.
Toda brega je nenadoma konec in mora-
mo na drugo stran. Če ne gre s preska-
kovanjem, pa uporabimo našega enojčka.
Naj povem, da je bilo nekaj zelo lepih ek-
shibicij ob preskakovanju dva metra širo-
ke struge. Ni prijetno skakati v daljavo,
če ima človek dvojne hlače in na teh hla-
čah še nekaj kilogramov blata. Vendar na
naše veliko začudenje smo bili še vsi suhi.
Kmalu pridemo do nekega stranskega je-
zera. In zopet smo morali uporabiti naš
čolniček. Vse je šlo srečno, dokler se ni
skobacal v čoln Sulc. Par nerodnih kretenj
in čoln je okoli, Sulc pa seveda v vodi. Ta
dogodek je tako pritegnil našo pozornost,
da smo čisto pozabili na vesla, katera je
odnesla voda. To smo ugotovili, ko so že
izginila neznano kam. Sitna reč – vendar
zaradi take malenkosti se ne sekiramo.

Bomo pač veslali z rokami. Voda nima
dosti več kot pet stopinj!
Sulc je globoko razočaran. Do tu se je
tako pazil, celo gumijasto blazino je nosil
s seboj, da ne bi klečal na mokrem dnu
čolna, sedaj pa je do kože moker. Vsi so-
čustvujemo z njim in ga tolažimo, da ver-
jetno ni zadnjič. Modrcra vprašam, koliko
je ura, ta pa presenečeno ugotovi, da jo
je pozabil zunaj. Predvidevamo, da je ne-
kako proti večeru. Vsi smo že nekoliko ut-
rujenji. Rova pa noče in noče biti konec.
Počutimo se kot pri potovanju v središče
zemlje. Ne vem kolikokrat smo se že pre-
važali, ko se nam je zgodila nova nezgo-
da. Marjan je bil že čez jezero, jaz pa sem
se ravno peljal čez. Že sem bil pri oba-
li, ko slišim neko grgotanje v vodi in čoln
je postal nenormalno mehek. Ugotovim,
da se je predrl dno. Na našo srečo pa je
čoln sestavljen iz dveh delov in smo lahko
kljub nezgodi nadaljevali pot. Bilo je ne-
koliko neugodno, toda odnehati nismo ho-
teli. Morali smo vsaj ugotoviti, če je oži-
na nekje malo pred koncem rova zalita z
vodo. Ta ožina nas je že vseskozi skrbela.
Zdi se nam, da je rov neskončen ... Ho-
dimo že sigurno osem ur, konca pa nik-
jer. Končno pridemo v neko dvoranico,
kjer slutimo, da je ožina. Voda je tu zelo
nizka, tako da jo lahko bredemo. Rov se

je nenadoma zmanjšal. Stopam prvi, ko
nenadoma ugotovim, da je tok spreme-
nil smer in teče nazaj. Viličenje, mi šine
v glavo. Ali smo mar odkrili nov rov? Na-
daljujemo pot in pridemo v večjo dvorano,
v kateri smo bili pred par minutami. Takoj
ugotovimo našo zmoto. Nekje v tem rovč-
ku mora biti ožina, katero smo spregleda-
li, voda, ki pritiče iz ožine, pa se razveji
ter teče po dveh rokavih in se v tej dvo-
ranici zopet združi. Kmalu smo našli oži-
no, v kateri pa je bilo 20 cm vode. Kljub
temu smo ob »prijetni« kopeli prišli skozi.
Rov se je zopet razširil. V tem koncu se je
voda v igri z apnencem izredno lepo po-
igrala. Pogled na čudovite oblike nam za-
pira sapo. Končno smo na cilju. Pred nami
je zadnje jezero. Tu smo le še trije: Modrc,
Sulc in jaz. Marjan je počakal pred ožino
in tudi Sulc se je kmalu vrnil k njemu.
Z Modrcem začneva z meritvami. Delo je
zelo težavno. Papir je moker, voda globo-
ka in rov težaven za meritve. Kmalu pri-
deva do končne dvorane. Čudovito, fanta-
stično! Oba ugotoviva, da se je kljub vsem
naporom splačalo vztrajati. Na koncu, ali
bolje rečeno na začetku rova voda vre
iz vseh špranj in se združi v vodni tok, ki
nato teče čez celo jamo. Kapniki so tu iz-
redno lepi. Vse je tako deviško čisto.
Ko se naužijeva te lepote, se vrneva. Pred

ožino najdeva dve premraženi siluete, ki se stiskata ob majhnem plamenu bencinskega grelca. Reveža, tu čepita že eno uro. Hitro se podkrepimo s hrano, izmenjamo karbid v lučeh in odrinemo.

Prešli smo že dober kos poti, ko Modrc nenadoma ugotovi, da se voda vzdiguje. V začetku mu ne verjamemo. Nenadoma pa pridemo do nekega jezera, katerega prej ni bilo. Sedaj ugotovimo, da se je voda dvignila za en meter. Ni časa za prevažanje. Do pasu zabredemo v vodo in hitimo. Nenadoma zaslišim za sabo neko čofotanje. Seveda, Sulc. Zmanjkalo mu je tal pod nogami in mož je zaplaval. Rešil ga je samo velik zračni balon, ki se je naredil pod njegovim pajacom.

Voda narašča iz trenutka v trenutek. Prepeljujemo se le v najbolj nujnih krajih. Tok postaja vse močnejši in voda je penasta in kalna. Hitimo na vso moč. Nekoliko nas skrbi prehod iz drugega v tretje jezero. Tam nastaja ob visoki vodi sifon in zavedamo se, da ima jama le en izhod. Vseeno nam je, če smo mokri, blatni, tudi v čoln ne vstopamo več tako previdno. Sulc se včasih požene kar z višine enega metra ploskoma v čoln, tako da smo priča čudovitim predstavam.

Končno smo pred jezerom, ki nas loči od lesenih čolnov. Enojčka vlečemo kar po

vodi. Nenadoma pa se utrga vrv in čoln veselo zaplava po narasli rečici. Modrc se požene za njim. Na srečo so v vodi čeri, ki ustavijo čoln in omogočijo Modrcu, da ga s par spretnimi potezami ulovi. Nesreča je v tem, ker se je utrgala zanka na čolnu, za katero smo privezovali vrvi. Vendar se tudi tokrat izkaže jamarska iznajdljivost. Čoln na spodnjem koncu toliko stisnemo, da lahko privežemo vrv. S tem smo seveda zmanjšali njegovo prostornino.

Prvi je odšel čez jezero Marjan. Na drugi strani je imel hude težave zaradi spolzkega strmega brega, nerodnega čolna in narasle vode. Uspel se je le skobacati iz čolna, vendar na breg ni mogel. Ko sem prišel kot drugi za njim, sem ga našel do pasu v vodi, z rokami pa se je krčevito oklepal ilovnatnega brega. Hitro sem zlezal na breg in še njemu pomagal iz kočljive situacije. Kmalu pride za nama še Sulc. Pri Modrcu pa se je zopet zataknilo. Vrv se je ujela v neko podvodno čer in Modrc ni mogel potegniti čolna nazaj. Ker se nam je mudilo, se je moral potruditi po steni nad jezerom.

Takoj sem odšel naprej. Skrbelo me je, kaj je z lesenimi čolni. Še zadnja vzpetina in pred mano se v razburkani vodi pozibavata naša čolna. Vesel jim sporočim to vest. Kmalu posedemo v čolna. Ker imamo le

Zgoraj: na poti v Jazben

nekaj let kasneje.

Levo: I. pasaža.

Naslednja stran: Kitlova brezna.

en par vesel, si ju razdelimo. Težko bo z enim veslom, a bo že. S Sulcem že driva po brzicah besneče vode. Kmalu pa se morava ustaviti. Pot nama zapira skupina kapnikov in čoln bo treba prenesti. Uspešno zakrmariva k bregu. Tok je tu izredno močan. Nenadoma pa zagledava drveči čoln, ki se nama bliža z veliko hitrostjo. Še predno se zaveva, se čoln zaleti v pregrado, se zasuče in izgine pod vodo. Lastnika se presenečeno izkobacata ven, ob izdatni uporabi srbohrvatskih izrazov. Čoln je bilo nato zelo težko izvleči iz vode, kajti tok ga je pritisnil ob steno.

Končno nadaljujemo pot. S Sulcem sva zopet na čelu. Nenadoma pa naju zavrti in znajdeva se v objemu ledenomrzle vode. Tovariša sta zdaj bolj previdna in se jima to ne pripeti. Ob prevrnitvi pa se je razbila steklenica z bencinom in po jami zasmrdi. Vsi so že do vratu mokri in čofotamo po vodi, kot bi imela najmanj 20 stopinj.

Že smo pri Kalvariji. Jezera puščamo za seboj eno za drugim, kajti vse gre brez običajnih prestopanj. Ponekod se pojavijo

scene, ki so podobne tekmovanjem na divjih vodah. Sulc v tem izredno uživa, jaz nekoliko manj, ker težko obvladam čoln z enim veslom.

Končno smo pri tretjem jezeru. Medtem smo se še dvakrat prevrnili in tako potolkli vse tovrstne rekorde v Križni jami. Pri tretjem jezeru začutimo močan prepah in nenadoma se znajdemo brez karbidnih luči. Modrc izvleče vžigalice, vendar presenečeno ugotovi, da so popolnoma mokre. Tudi Sulcu se godi podobno. Nato izvlečem še jaz svoje. Na srečo nosim vedno s seboj vžigalice v nepremočljivi polivinilni vrečki. S temi vžigalicami si nato zopet prižgemo »jamsko sonce«.

Previdno privezana na vrh odveslava s Sulcem proti sifonu. Močan tok naju je zanesel daleč stran od prehoda, vendar sva končno le bila na mestu, ki naju je vse skozi skrbelo. Naša skrb je bila upravičena. Od stropa do vode je bilo le še slabih 75 cm, tako da sva se morala uleči v čoln. Kmalu prideta še tovariša za nama. Vsi smo srečni. Sulc in Marjan sta skoro na koncu svojih moči, zato preneseva z Mordcem oba čolna čez zadnji podor. Veselo zaplavata čolna proti Pristanišču v prvem jezeru. Imela bosta spet nekaj časa počitka v večni temi kraškega podzemlja. Tudi mi si že vroče želimo počitka.

Predvidevamo, da je že proti jutru. Kljub utrujenosti hitimo proti izhodu, kjer nas že čakajo suhe, tople obleke.

Ko pridemo do izhoda, ugotovimo, da je zunaj še tema, vendar je ura že pet zjutraj. V vhodni dvorani nas čaka še eno neprijetno opravilo. Ni težjega kot slačiti na temperaturi okoli ničle mokro in blatno obleko s premraženega telesa. Mnogo kletvic in vzdihov je slišal nebogljjen kapnik na stropu dvorane.

Končno smo v toplih oblačilih. Morala se je takoj za nekaj odstotkov dvignila. Po tej etapi planemo na hrano. Sicer pa je ta naša hrana precej klavrna. Če ni mokra od vode, je prepojena z bencinom. Kljub temu smo jedli z velikim tekom »napolitanke z bencinom à la Križna jama«. Medtem se je zunaj že zdanilo. Oprtamo težke nahrbtnike – teža je narasla za nekaj kil. Zunaj nas čaka še eno presenečenje. Ponoči je zapadlo okoli pol metra snega. Prvič po 20 urah se zopet vidimo pri bellem dnevu. Vse se smejemo drug drugemu. Naši obrazi so blatni in črni od plamenar karbidnih luči. Žal nam je, da nimamo s seboj barvnih filmov, da bi posneli te zanimive detajle.

Po globokem snegu jo mahnemo na bližnjico, ki pelje do ceste v Lož. Seveda se obvezno v gozdu zaradi novozapadlega

snega izgubimo. Uporabiti moramo vse svoje gozdovniške sposobnosti, da najdemo cesto. Tu srečamo delavce, ki so ravno pluzili. Veselo jih pozdravimo in zvedemo, da smo zamudili zadnji dopoldanski avtobus. Zato počasi nadaljujemo pot proti Ložu.

Med potjo razmišljam: kaj nas pravzaprav žene v te napore? Ali ne bi bilo bolj prijetno sedeti doma pred peče, gledati televizijo ... Ne, tu vmes je čarobna moč narave, ki nas vsako nedeljo zvabi v temne globine podzemlja, tu je nesebično tovarništvo, ki nas veže, tu so isti ideali, ki nas združujejo, tu je mladost, tu so spomini ... Eh, pa kaj bi razmišljal!

Tu je gostilna v Ložu. Ko se nekoliko umijemo s snegom, zavijemo v toplo točilnico in posedemo za mizo. Prijazna gostilničarka nam postreže z vročim čajem. Vsi nas gledajo z nekim spoštovanjem, ko zvedo, da smo vili vso noč v Križni jami in to na koncu Blat. Časa imamo dovolj. Nekaj časa se pogovarjamo, nato nas počasi zmanjka. Pred nami se zvrsti Pristanišče, Piratska ladja, Kalvarija, Blata, šumeča deroča reka, prevrnjeni čolni, mokra obleka ... Skozi polsen slišim vaškega očanca, ki pripoveduje novodošlemu gostu: »... bili so na koncu Blat. Jaz sem že bil enkrat notri, pa ne grem več. Vražji fantje!« ■

FOTO: TOMAŽ PLANINA

RAZISKAVE

Metod Di Batista in Marjan Juvan - Manč VETERANSKE AKCIJE NA ČLANSKEM VRHU V LETU 2023

Mančeva uvodna razmišljanja

Od starih veteranov res ne moreš pričakovati kakšnih velikih revolucionarnih sprememb ali odkritij, saj še komaj razumsko sledimo mladim rodovom in njihovim novim vrednotam, za katere smo seveda v marsikaterem delu mnjenja, da so zgrešene, pa tega ne upamo povedati na glas. Vsak četrtek, če le najdemo čas v razburkanih vodah našega pokoja, se dobimo v članski vasi.

Ob jutranji kavici je na prvem mestu dnevna politika. S tem smo žal zastupljeni kot najhujši džankiji. Potem v obdelavo pridejo tisti, ki niso prisotni, pa bi po našem mnenju morali biti. Ko so tudi njihove kosti obglodane, pa se priplazi v naše duše slaba vest z vprašanjem: »Kaj bomo pa danes počeli?« In se začne preštevanje: Kdo lahko vleče? Kdo lahko nosi? Kdo lahko koplje? Seveda je vse odvisno od dnevne

psihofizične sposobnosti udeležencev, ki se vsakotredensko spreminja. In ko je vse določeno, se gre v jamo. To je procedura, ki nam jo omogoča članska vas, ali kot ji tudi rečemo, naša Varna Hiša. Tu se počutimo svobodni in razbremenjeni vsakodnevne prilagajanja okolici in drugim. Z leti je to vedno težje. Redkokdaj se naša debata dvigne nad 80 do 90 dB. Zaradi naglušnosti pod 60 dB tudi ne gremo, nad 90 dB pa prav tako ne, da se na koncu po nepotrebem ne prepiramo ali še kaj hujšega. Torej, vse po starem. Tako kot vsa leta do sedaj.

Zato se tudi Metodovo poročilo večinoma bere bolj kot »update« lanske kopije, razen seveda Radošče 3!

Rezultat triletne gradnje »rudniškega jaska« Radošča 2 (glej GP 2023) je rogovje 10.000 let starega jelena (vapiti), najdeno v podoru na globini približno 17 metrov

in jama gre v pozabo. Res ne vem, za kaj smo vztrajali tako dolgo in »rudniški jask« poglobili na skoraj 25 metrov in za to porabili več kot leto dni.

Ali nas je gnala želja po še enem rogovju? Ali želja po uresničitvi Žanove prerokbe, da se bo po najmanj »sedmih metrih« odprlo? Točke, od kje naj merimo, nam ni izdal!

Ali pa zgolj želja po nadaljevanju gradnje opor, ki naj bi držale podor v ravnovesju, kljub kršitvam vseh pravil fizike in statike? Sedaj vem, da nič od tega ni bilo res – enostavno smo kopali, da smo, predvsem pred seboj samimi in drugimi, opravičevali

Levo: Manč v Radošči 2.

Desno: vhod v Radoščo 3.

FOTO: PRIMOŽ JAKOPIN

FOTO: MARKO VOGRIČ

Foto: METOD DI' BATISTA

Foto: JANEZ MODRLIAN

Zgoraj levo: praznovanje Juretovega 90. rojstnega dne.
Zgoraj desno: Zavetišče.
Spodaj: 44. Veteranska.
Naslednja stran: Kulinarika.

naša tedenska druženja. Pred vedno bolj pogostimi vprašanji »A je kej perspektivno?« nas je iz zadrege rešil Marko s svojim novim »gedžetom« (telefon s termovizijsko kamero). Idealno vreme pod ničlo v decembru mu je šlo na roko in našel je nekaj dihalnikov na drugi strani udornice Radošča. Prepričal in razsvetlil nas je kot prvošolčke s tortico in kokakolo. Pardon – s pasuljem s klobaso in pivom. Dal nam je nov zagon in novo vzpodbudo. V trenutku smo pozabili na kopanje v podoru, gradnjo opor itd. Prekvalificirali smo se nazaj v kopače zasiganih ožin in ostrih skalnih robov. Bomo videli, kam nas bo to pripeljalo. Že Metodovo poročilo vsebuje vse

tehnične podrobnosti, jaz pa bi SAMO dodal, da bo ta Radošča 3 naš opravičljiv in prepričljiv izgovor za druženje v članski vasi še vsaj za nadaljnjih 50 akcij. Torej, za eno leto smo spet dobri. In spet lahko z gotovostjo upamo na preboj po sedmih metrih! Kakšno olajšanje!!!

Uvod v poročilo

Tudi v letu 2023 smo veterani nadaljevali z našimi rednimi srečanji v članski vasi. Naše delo je bilo poleg osnovnega namena druženja urejanje zavetišča, kopanje v Radošči, praznovanje raznih rojstnih dni, logistična podpora Veteranski, priprava drv za zimo in še kaj bi se našlo. Tudi to leto smo zaključili s tradicionalnim novoletnim srečanjem.

Kot kaže smo se to leto dokončno poslovili od Najlepše hiše. Po prvih poskusih je novi lastnik dokončno opustil dejavnost gostinstva v tem »spomeniku« ljubljanske jamarije. Škoda, kava je bila vedno dobra! Sedaj zaključujemo v Pipa baru, kjer imajo tudi dobro kavo!

Veteranska 2023

Tudi v letu 2023 je bila uspešno izvedena Veteranska.

44. Veteranska je bila izvedena zadnjo soboto v maju, to je 27. 5. 2023. Udeležba veteranov je bila razmeroma šibka. Leta!? Veterani smo pred akcijo uredili zavetišče, okolico in vse ostalo, kar je potrebno za dobro vzdušje. Dodatno smo uredili spodnji del ferate.

Kot vedno smo veterani že zjutraj začeli pri Miri in Francetu v Lazah. Njuno gostoljubje je tradicionalno in vedno na vrhunski kvaliteti dobrot.

Foto: JAKA FLIS

Najdena jama je še vedno zanimiva in jamsko domača. Kot ponavadi smo uživali v njenih velikih dvoranah, zmerni plezariji, kapniškem okrasju, blatu, vodi in veličastnih rovih.

Kot vedno je bila udeležba standardno dobra. Veterani smo veseli, da je vedno več najmlajše generacije, ki uživa v plazenju po Najdeni in ob druženju vseh generacij DZRJL.

Tudi tokrat je bila udeležba okoli 50 članov. V jami je bilo preko 30 udeležencev. Vse je teklo kot po navadi, v dobro utečenem stroju.

Obisk v jama je bil iz dveh smeri. Bolj »gajstni« so šli skozi Krastačo, večina pa po »klasiki«, preko ferate. Zaključili smo z obveznim šampanjcem pri veličastnem Hanzovem kapniku.

Druženje je trajalo pozno v noč. Zjutraj je bilo še veliko članov na obveznih jajcih s slanino.

Zadnji so zapustili člansko vas po 12. uri.

Kopanje v Radošci 2 in 3

Radošca 2

Tudi v letu 2023 so se akcije izvajale praviloma ob četrkih. V Radošci 2 smo do konca leta dosegli stoto akcijo. Skupaj je bilo v tem letu 26 akcij. Jama se je vsekoli nadaljevala med steno in podorom. Kopanje je bilo razmeroma enostavno, podaljševal pa se je transport. Zato so bile potrebne kar velike »vlečne« ekipe in vmesne deponije. Ker nismo zaznali nobenih sprememb ali namigov za kakršnokoli spremembo, smo delo v tej jami prekinili. Dodatno je Mare s termokamero preiskal morebitna »topla« mesta v Radošci 2. Nekaj metrov pod vhomom je najprej zaznal neko anomalijo, ki pa se pozneje ni več pojavila.

Kljub temu smo na eni akciji odprli to mesto in ga imenovali Radošca 2.2.

Radošca 2 ni dokončno izmerjena. Po ocenah pa smo prišli preko 25 metrov globoko.

Radošca 3

Mare je nato v decembru s pomočjo termokamere odkril topla mesta na področju Radošce 1. V dveh »singl« akcijah je odkopal vhod v prostor iz katerega je pihal z »jamsko« temperaturo 9 °C.

Njegovo delo smo nadaljevali z razširitvijo vhoda na veteranske dimenzije in dali jami ime Radošca 3.

Foto: Igor Košir

Uredili smo tudi vso zunanjo infrastrukturo – plato in dostopne poti v strmem pobočju. V decembru smo imeli dve akciji v Radošco 3. Delo v tej jami spodbuja razmeroma visoka temperatura, ki je višja kot v enki in dvojki!?

Tehnologija dela v tej jami je povsem drugačna kot v dvojki (ki je v podoru). V trojki se kaže rov oz. brezence v kompaktni skali. Bomo videli ...

Povzetek dogajanja

Tudi v letu 2023 je bila ekipa bolj ali manj standardna: Mare, Manč, Marjan, Modrc, Metod, Klok, Fofr in nepogrešljivi lčo v članski vasi. Občasno so se udeleževali

tudi Jure T., Ejč, Jure K., Andrej (vrtnar) in Brajko.

V letu 2023 smo držali standard kulinarike na visokem nivoju. Vse več je kuharskih izdelkov, za katere poskrbijo s kuhinjo navdahnjeni člani veterani. V tem se največkrat izkaže lčo.

Ob obletnici smo obiskali Žanov grob. Tudi v članski vasi je dostikrat prisoten v naših debatah in obujanjih spominov na vse pestre dogodke v njegovi družbi!

S posebnim dogodkom smo proslavili Juretov 90-ti rojstni dan. Udeležil se ga je še en devetdesetletnik, Miran. Oba sta nam svetla zgleda, kako je treba upravljati s starostjo. ■

Špela Di Batista Borko V DROBOVJU SPEČEGA DINOZAVRA

Če bi šteli obiske in pretovorjene metre vrvi, bi verjetno zlati dinosavrov zob za vztrajnost dobil Pero. Ker pa se pisanje člankov za GePe prekriva z izpitnim obdobjem, sem prevzela nalogo kronistke. V letu 2023 smo se v globine Brezna spečega dinosavra podali šestkrat, od tega petkrat za več dni. Štirikrat smo presegli magično mejo -1000, še malo pa bo okrogla številka izgubila mističen pridih. V nadaljevanju povzemam akcije in jih začinjam z ocvirki, toliko, da poročilo ne bi bilo preveč suhoparno.

Dneve okoli kulturnega praznika smo namenili večji odpravi. V prvi ekipi, ki je raziskovala med 5. in 7. februarjem, smo se znašli Pero, Yeti, Bolgar Tsvetan Kosturkov in jaz, ob podpori obširne zunanje ekipe: Uroša, Beki, Ester, Lojzeta in Davida. Na mestu vhoda v jamo smo našli samo belino. Še dobro, da je Ester zapičila lopato točno tja, kjer se je nekaj metrov nižje nahajalo brezno. Pero in Tsvetsan sta švignila proti staremu kraku, razopremit od -550 do -400. Jaz sem spremljala Yetija, ker imam, kot pravi, mama sindrom. Le počasi sva napredovala, ob neprestanem bentenju nad novodobnim opremljanjem. Stoično sem poslušala pripombe, pri tisti, da je Skalar lepše opremljen kot Dinči, pa ni šlo več. Tako sva ob burnih debat, prekinjenih z občasnimi dramatičnimi vložki, počasi prišla do bivaka, kjer sem izvedela, da je Yeti v svojem sedemdesetem letu. Vsekakor se mi nadvse dopadejo vse zgodbe, ki so se nabrale v 56 letih jamarije. Pero je izračunal, da je njegova mami mlajša od Yetijeve jamarske kariere, Cvite pa je doživel kulturni šok, ko ga je Yeti iz šotora prosil, da sprazni njegovo flašo za lulanje.

V ponedeljek smo šli raziskovati v novi krak, Enigmo, na -930 metrih. Yeti se je odločil, da bo dan prespal in šel v torek z nami ven. V Enigmo smo zmetali vso vrv, pa je še vedno ni bilo dovolj do dna. S podiranjem pritrlišč, podlaganjem transportk in pomožnimi vrvicami smo le dosegli dno

na globini 1060 metrov. Pred nami se je odprla galerija s potokom, smer sever. Perota je odneslo naprej, še preden bi rekel keks. Po 70 metrih je obstal pred desetmetrsko stopnjo. Srečni smo se obrnili. Čeprav ... drobec dvoma je klujuval – zakaj nič ne piha?

Naslednje jutro smo v sonce pogledali okoli poldneva. Fantje so odšli v dolino, jaz pa na JZS bivak. Izkazalo se je, da sem si za gorsko sproščanje izbrala najhladnejšo noč v letu. Po 14 urah kontemplacije sem se izkopala iz gnezda odej. Termometer v bivaku je kazal -10 °C. Do prihoda nove ekipe v sestavi Diba, Tinkara in Mršek sem ravno odtajala dovolj snega za čaj.

Sledil je spust na Jurski park, v sredo pa še malce globlji skok, vse do novoodkrite galerije. Tinkara je prvič presegla magičnih 1000. Matic je švignil po rovu naprej do stopnje, ostali smo merili. Še prekmalu smo ga dohiteli in izvedeli slabo novico: sifon. Edino Tinkara se ga je malce razveselila, ker je bil spet pač prvi. Če odštujemo globino, je zadevščina precej zanikrna. Kamra premera 10 x 5 metrov in temno modra gladina brez dna. Razočaranje je bilo tolikšno, da smo ga pozabili fotografirati. Izmerili smo tudi stranski odcep s kaminom in se zanihali v okno, ki se je povezalo v prvega. Tako nam ni ostalo drugega kot pričeti z razopremljanjem. Kasneje smo ugotovili, da smo malo pred sifonom prečkali slovensko-italijansko mejo, sifon je torej že »njihov«.

Vrnili smo se pred poletnim taborom, Pero, Matevž in jaz, na zadnjo enodnevno v teh delih. Spustili smo se do ogromnega kupa vrvi na -820 metrov, se oborožili in odžimarili nazaj na -750 metrov, nekje na sredini velikega brezna Grande gallerie. Sprehodili smo se prek sredi brezna zataknjenega balvana (Križišče 2), po polici in za ovinek, kjer smo se spustili po nasprotni steni brezna, do okna. Parmetrsko sedlo je vodilo v novo brezno, po kamnu sodeč brez dna. Opremili smo 100 metrov, nato nam je zmanjkalo vrvi. Ko smo mnogo ur kasneje z jeziki do tal le prilomastili do zunanjega bivaka, nam je Anže spekel jajca z bučkami. Slava mu!

Na pričetku tabora, 1. avgusta, so se pod Petrovim vodstvom v jamo podali Američan Elliot, Tinkara in Neja. Šli so

Preplet vodoravnih rogov na novem dnu.

FOTO: ŠPELA DI BATISTA BORKO

po preostanek robe na -930 metrih in razopremili do dna Grande gallerie. Pero je bil poleg vodnika in dušnega pastirja tudi jebena stranka, saj je najbolj garal in spal na najslabšem mestu. Če se prav spomnim, je moral celo zamesiti zajtrk. Ni kaj, babe so se dobro naučile, on se (še) ni. Nato nam je odplavilo tabor in pol Slovenije in predčasno smo izvedli »taktični umik«. Vrnili smo se takoj po poplavih, saj smo morali pospraviti v naglici zapuščen tabor. Neumorni Pero, Matevž, Matic in jaz smo priložnost izkoristili za dvodnevni obisk. Istočasno sta Bor in Tim raziskovala odcep tik pod bivačkom (-320 metrov). Porabila sta 100 metrov vrvi, odcep pa se ne konča (govori se, da vsak krak v Dinozavru vodi na jurja, kot zavedna Matičarka te govorce pridno širim). Ostali smo švignili na dno Grande gallerie po preostalo vrv in prek Križišča 2 v Antigravitacijsko brezno. Pot dol je bila precej divja, zgolj »frej-okej«-ji, z vmesnim nenadejanim postankom, ko mi je »crnila« kratka popkovina. Predsednik mi je na licu mesta izrekel ukor in mi posodil novo vponko. V Antigravitacijskem breznu sta nas upočasnili dve 25-metrski 11-milimetrski, ki bi

ju bilo po moje treba zažgati že na vhodu v jamo. Globlje kot smo bili, bolj mokro je bilo in na 920 metrih globine smo se odločili, da raje, kot da nadaljujemo po Mokroti, zavijemo v suho stransko brezence. Tu smo končno za par metrov sestopili z vrvi. Novo brezno je bilo poševno, ožje in zablateno. Popeljalo nas je do 1015 metrov globine, kjer nas je ustavil blaten čep (Dno 3a ali Blaten čep). Razopremili smo do najbolj obetavnega okna v ozkem breznu, se zanihali in potrdili vzporedno brezno. Nato smo se, že precej izmozgani, podali proti bivaku Jurski park, na -300 metrov. Ali temu, da zadnjih 50 metrov zelo počasi žimariš, ker hitreje ne gre, lahko rečeš »iztek po treningu«? Pa še pašta nam je pobegnila iz posode. Naslednji

dan smo izstopili, na taboru pobrali Andreja, se spustili v dolino, nepričakovano zavili na Reteško vaško veselico, nato pa navsezgodaj zjutraj proti Savinjski, na vseslovensko poplavno akcijo, kjer smo cel dan premetavali vedra kamnov. Bilo je lepo, nekateri so tudi jokali. Zadnja akcija v letu je potekala med 26. in 29. decembrom. Tokrat se je Dibi, Perotu in meni pridružil Teo, ki je skorajda že prestopil v zombi sekcijo, a je bil klic globin na srečo močnejši. Za spremembo sva z Dibo načrtovala preveč konzervativno – dostop je bil hitrejši kot smo mislili, jama se je lažje odkopala, in vse je na sploh teklo kot po maslu. Na Jurskem parku smo pobrali del bivač opreme, preopremili Škufijev šaht in se podali

Meditacija ala Pero, tik pod magično mejo -1000

FOTO: ŠPELA DI BATISTA BORKO

FOTO: MATIC DI BATISTA

Reklama za LayOn ali GiCiPi?

na lov za novim bivakom. Našli smo ga v kamri nad velemeandrom, ki mu vedno pozabim ime, na globini 669 metrov. Se sprašujete, zakaj ne bi imeli bivaka globlje? Razlog je preprost. Po približ 50 metrih teka po prostornem in vodnatem meandru pridemo do novega brezna, Grande gallerie. Od tu naprej pa do odprtih nadaljevanj kakšnih 300 metrov nižje se praktično ne odpnemo z vrvi. Edina alternativa bi bil »portaledge«, ki pa ga ferajn (še) nima. Postavili smo torej bivak, ki sestoji

iz šotora za tri in viseče mreže, mu nadelo ime Prepper in ugotovili, da smo spet prehiteli plane. Zato se je Matic odpravil razopremit preostanek drugega kraka do police, ostali pa smo prečili polico (Križišče 2, -764 metrov) in se spustili v Anti-gravitacijsko brezno. Dvesto metrov nižje smo zavili iz glavnega brezna, ki tu postane Mokrota, v stranski, bolj suh, a precej blaten odcep (Križišče 3, -925 metrov). Zadnjič smo v tem odcepu dosegli tretjega jurja in malo nad dnom našli okno s preprihom (Križišče 3.1, -980). Namenili smo se zapreti ta vprašaj, a nam ni šlo po načrtih, saj nam je zmanjkalo vrvi. Naslednji dan smo ga le zaprli (Dno 3b, ožina, -1048 metrov) in se končno podali na dno Mokrote. Eureka!

Širok a kratek, recimo mu mikromeander, se je odprl v novo brezno, Moker šum. 70 metrov nižje smo pristali pred ozkim preprišnim meandrom, nato sedemmetrska stopnja, nato pa zopet ozko, ozko ... Ko smo se izlili skozi ožino, je sledil »uaaaaau«. Meander, ki smo ga poimenovali Sezam, se je klišejsko odprl v temino, 1070 metrov globoko (peti jurček v jami). Pod nami smo slutili jezero, pred nami črnino, vrvi pa smo imeli ravno dovolj za nihaj na rob fosilne galerije. Po 100 metrih teka proti severu nas je ustavila stopnja. Naslednjo ekipo (Tinkara, Klemen, Darja) je odplavila slaba vremenska napoved, zato so nam zgolj pomagali znositi opremo v dolino. Vrnili smo se 11. januarja 2024, Matic, Vid, Klemen in jaz. Predvsem Vid je glasno navijal za akcijo, saj je že drugič pustil opremo na Kaninu, brez da bi poslušal vreme-narje. Zato je rabil izgovor, da jo gre iskat. Tokrat smo se pošteno nagazili, nekateri s krpjami, drugi brez (nekateri pa so krpje po poti polomili). Vhod v jamo se je odkopaval še pozno v zimsko noč (Ester že ve, zakaj trpnik), zato smo zamaknili vstop v jamo na sobotno jutro. Akcija je tako iz tridnevne postala enoinpoldnevna, temu primerno smo tudi hiteli. Zopet smo precej

FOTO: ŠPELA DI BATISTA BORKO

Grande gallerie.

Brezno spečega dinosavra

Iztegnjen profil

DRUŠTVO ZA
RAZISKOVANJE
JAM LJUBLJANA

Ime jame: Brezno spečega dinosavra

Katastrska številka: 14643

Društvo za raziskovanje jam Ljubljana (DZRJL)

Merili: Vid Naglič, Matic Di Batista, David Debeljak, Špela Borko, Jure Bevc, Matevž Marinko, Alojzij Blatnik, Darja Kolar, Peter Mašič, Ester Premate, David Škufca, Tinkara Kepic, Matt Covington, Tsvetan Kosturkov (Pod RB), Mitja Mršek (ACCS), Bor Vidic, Tim Berginc, Teo Delić

Avtor načrta: Jure Bevc Datum načrta: 28. 1. 2024

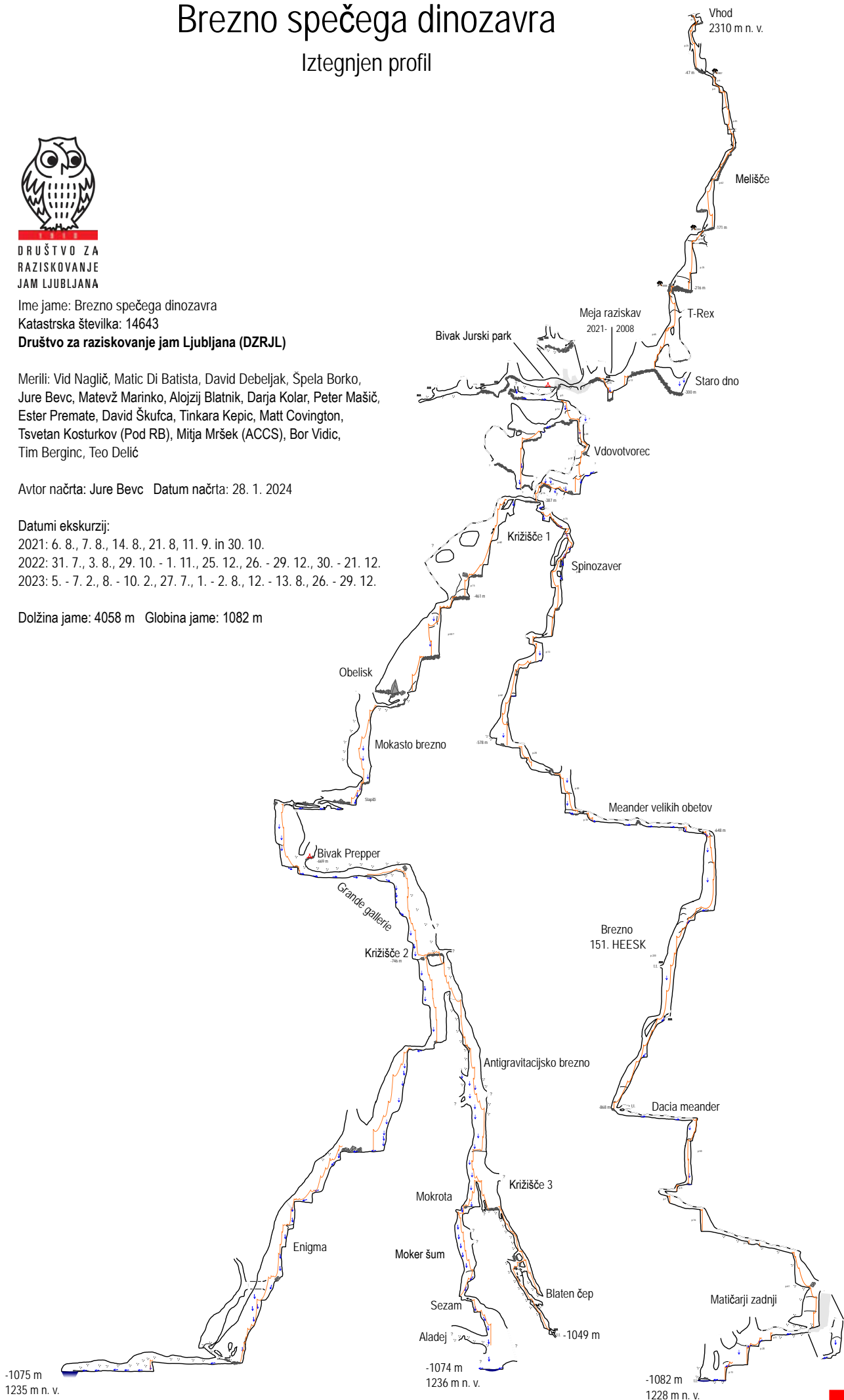
Datumi ekskurzij:

2021: 6. 8., 7. 8., 14. 8., 21. 8., 11. 9. in 30. 10.

2022: 31. 7., 3. 8., 29. 10. - 1. 11., 25. 12., 26. - 29. 12., 30. - 21. 12.

2023: 5. - 7. 2., 8. - 10. 2., 27. 7., 1. - 2. 8., 12. - 13. 8., 26. - 29. 12.

Dolžina jame: 4058 m Globina jame: 1082 m

preopremljali, nato pa še malce obklesali Sezam, preden smo se končno, že precej neučakani, spustili do dna Aladeja, do police nekaj metrov nad sifonom.

Mimo nas je vanj tekel potok, ki je izviral v razpoki. Po polički smo se sprehodili na drugo stran sifona in opremili skok do peščene plaže. Iz jezera je ob robu plaže tekel potok, smer SSZ. Po 60 metrih oster ovinek v desno, nato se z desne priključi še en pritok, pred nami pa dvorana z odcepom navzgor, ki se je povezal nazaj v znani rov. Pravzaprav ni bil zgolj razcep, ampak pravi preplet rogov. Vodni rov se je nadaljeval proti vzhodu, a se je strop kmalu znižal, globina pa zvišala do točke, kjer bi za nadaljevanje rabili neopren. Rov se po par metrih zopet odpre, a nihče ni želel namočiti »tazadnje«. Skočili smo še v pritok. Ozek rovček, tega bo ja kmalu konec? Samozavestno smo pustili vse neodvečne kose opreme na križišču. Kakšno uro kasneje smo spoznali pomoto. 100 metrov rova in dvorana s slapičem. Še 40 metrov in nov kamin s slapičem. Po rovih močan prepah, v kaminih slutnje vodoravnih rogov. Končno nazaj do hrane na prvi plaži in hiter skok v kanjon proti JZ. Namreč, po rovih za Sezalom močno piha ven, proti izhodu. V freatičnem spletu 30 metrov nižje močno piha not. Edina možnost izvora prepaha je torej na jugu. 15 metrov nad sifonom se je Diba bliskovito zanihal v aktiven pritočni meander (še preden bi ostali uspeli pojesti keks). Nad meandrom se sluti star, fosilni rov. Po 50 metrih se meander zoži in voda poglobi, 20 metrov nad aktivnim delom pa smo zagledali črmino. Tam zgoraj mora biti vir prepaha!!!

Naslednji dan smo se nadvse razveselili Nike in Bora, ki sta nam prišla pomagat znositi opremo v dolino. Iskreno, tudi če bi nosila zgolj sebe, ni lepšega kot po nekaj dneh kaninskih globin zagledati Člana. To ni nabijanje, ampak čista resnica (in hkrati nesramežljiv namig).

Brezno spečega dinosavra je še vedno globoko 1082 metrov, nova dolžina pa je 4445 metrov. Kdaj gremo spet?

Hvala JZS za uporabo zunanjega bivaka, brez njega bi bile raziskave precej težje. ■

Ko iz črnine skozi belino pogledaš v sonce. Dolina pa v megli.

Špela Di Batista Borko

NOVICE IZ GLOBIN SISTEMA RENEJEVO BREZNO - P4

V letu 2023 smo bili v P4 trikrat po tri dni. Akcije so prinesle 650 novih metrov, kar je dober izplen za kaninske globine. Vsekakor je bilo navdihujoče raziskovati nove rove in ne zgolj plezati ali zapirati vprašaje. Letos sva z Dibo v klub oboževalcev P4 sprejela novega člana: David Debeljak - Dave je bil namreč na vseh treh akcijah. V nadaljevanju podajam polikana in prevetrena poročila.

7.–9. julij 2023. Dave, Diba in jaz

Akcija se je odvila po običajnem urniku: v petek po službi na Kanin in hop do Infinituma, kjer smo v LP bivak pokukali ob 20^h. Namenili smo se preplezati vzhodni kamin nad Infinitumom (nad »prvim dnom«, Minulo ljubavjo), zato sva z Davom šla na krožno turo do Stelle po opremo. Diba je medtem poskrbel za vodo in večerjo. Vrnila sva se v uri in pol, skupaj z vrvjo, šopom pritrdišč in vso plezalsko opremo (v P4 to pomeni gurtne, lojtrce, komplete in 30 metrov dinamika).

V sobotno jutro smo se zbudili navdušeni nad bližino delovišča. Ali bi lahko varoval plezalca kar iz spalne vreče? Diba

in Dave sta pričela s plezanjem. Jaz sem ju sprva nadlegovala s kamero, nato pa sem razopremila Minulo ljubav. Dave se je strme gladke plate lotil po desnem robu. Sledili so raztežaji po deset Pulsov in štant, ponovljeno sedemkrat. Za seboj smo razopremljali. Prva dva raztežaja je zlezel Dave, nato pa je Diba napadel dokaj razčlenjeno skalo, ki se je izkazala za ogromne balvane. Kmalu se je prevalil na v zraku lebdeči avtobus, približno 50 metrov nad tlemi, in po njem odskakljal do nove desetmetrske vertikale. Dave ga je varoval, jaz pa sem se za njima štorasto opotekala z ogromnim kupom opreme ter ob tem razopremljala. Dibin preval na naslednjo polico je izgledal precej dramatično, vključeval pa je naravna pritrdišča iz lojtrc okoli majajočih se skal. Polica je skorajda že izgledala kot fosilen rov. A se je nad nami spet odprl kamin, tokrat ožji, le par metrov širok in na gosto prekrit z argantnimi ježki. Dave je zagazil med ježe in prvih 15 metrov pretežno prosto splezal, z občasnim vrtanjem med držanjem za ožene šalce. 15 metrov višje je sledila nova polica in karavana se je prestavila še eno

nadstropje višje, na nov štant.

Morala je že rahlo upadala, saj s(m)o že cel dan lezli, pa nikamor prilezli. Nad nami je izgledalo, kot da se kamin zapre v špranjah. Ampak mivka!! In karfiole!! In črna freaticna skala!! In prepih!! Dave se je hočeš nočeš nalezal mentalitete »jame se ne končajo« in zagrizel v blatno, z ježki in črno sigo poraščeno skalo. Zadnji 15-metrski raztežaj je bil najbolj zahteven, saj je najbolj razpadal, kladivo pa je povsod zvenelo pretežno votlo. Glasno je izražal nezadovoljstvo, a vseeno previdno »pulsal« proti neuglednemu kotu tik pod stropom, kjer se je plošča obrnila in navdušeno je razglasil rov. Diba je šel za njim in precej skeptično opazoval podor nad sabo in »rov« na drugi strani kamina. Vseeno se je lotil prečke.

Situacija je rahlo ušla izpod nadzora, najverjetneje zato, ker sem jaz tovorila vso

Dave, dobrodošel v klubu oboževalcev P4!

FOTO: ŠPELA DI BATISTA BORKO

Iztegnjeni profil

<p>DRUŠTVO ZA RAZISKOVANJE JAM LJUBLJANA</p>	Katastrska št.: 1529	Ime jame: P4 - Brezno rumenega maka	Številka zapisnika
	Merilo: Lopa Barik, Maja Barik, Jure Bero, Špela Borko, Mat Covington, Matej Di Bello, Jaka Fil, Luka Grah, GO Vrhnik, Črpa Kolar, Tomaz Krjanc, Ivan Kolar, Andrej Kolar, Franc Marušič, Miha Mlak, Lj. Bencina, Val Naglič, Anja Ošab, IČP Sveta Ljuba, Janja Oso, Marja Perna, Nika Pleš, Sabina, Marko Ravner, GO Vrhnik, Debra-Harwood, Marjan Sobolev, GO Vrhnik, Ana Zamoj, Tina Di Bello, Miroslav Marušič		Datum ekskurzije: 13. 11. 2023
	Risal: Špela Borko		Datum načrta 27. 1. 2024
	Merilo 1:1000	Natančnost	Oznaka dokumenta (izpolni kataster)

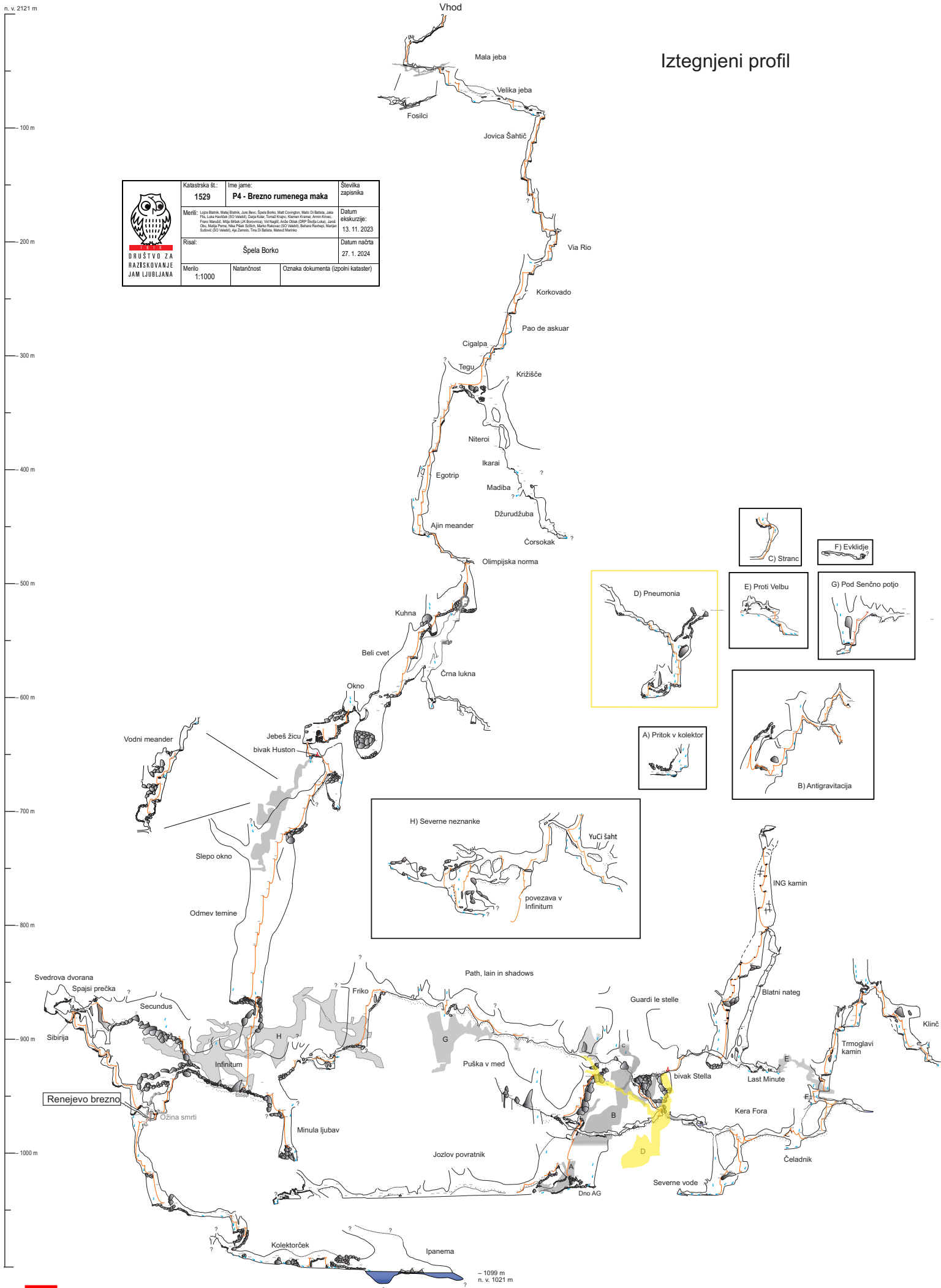

FOTO: ŠPELA DI BATISTA BORKO

malico. Ko sta ugotovila, da nimata fiksov (ker jih imam jaz), Davovega žimarja in desonderja (ker ju imam jaz), rink (sploh ne bom) ali distota (ah ja), sem priježila za Davom v blatni kot. Medtem ko sva viseč na ipsilonu iskala malico, menjala baterije luči, iskala žimar, snemala adrenalinske posnetke in varovala plezalca, je Diba zlezal prečko, se nagnetel v nišo pod stropom, pogledal med skalami in razglasil vdajo, ožina je preozka za čelado.

Odločili smo se, da bomo pripravili poligon za stropno širjenje prehoda. Diba se je napotil preopremljati sestop do Infinituma, midva pa naj bi preopremila prečko. A sva vseeno pokukala v ožino. Ki sploh ni izgledala preozka, njena edina težava je bila, da si se moral vrh kamina izpeti, če si hotel skoznjo. Dave me je prišel varovat in mukoma sem se pretlačila skozi ozko koleno. Kmalu sem ugotovila, da čelada gre. Vzhičena sem se pognala navzgor in se z ritjo veličastno zataknila za rogelj. Ker pa ima Diba že vse od (kvazi)nemogoče ožine v Evklidu prepoved prepevanja pesmic o moji debeli riti, prepoved pa bi po pogodbi prenehala takoj, ko me rit zaustavi pri raziskovanju, sem se trmasto prerinila čez. Malo sem obklesala roglje in Dave mi je junaško sledil (rit ima sicer majhno, rame pa precej plezalske).

Sledili so vzkliki navdušenja, ko sva se pognala po fosilnem rovu s prepihom, smer JZ. Kmalu je rov presekalo veliko

brezno z vodo na levi, na desni pa se je odpiralo manjše, črno in mivkasto brezno, ki je izgledalo kot freatični skok. Ker nisva bila prepričana, kje v prostoru sva, raje nisva metala kamnov. Pa še bilo jih ni, ker je vse prekrivala mivka. Izmerila sva nove dele in ravno, ko sva prišla do ožine, se je vrnil Matic: »Zmanjkalo nam je štroma in štrika, da bi prišli do bivaka«. Ups. Ker je zmanjkalo štroma, je Matic opremil po že zavrtanih luknjah od pulsov. Dve 60-ki, ki smo ju imeli, sta se izkazali za eno 50-ko in nekaj rezanega, posledično je obstal okoli 25 metrov nad tlemi. A se nismo preveč sekirali, saj smo imeli še dinamik. Diba je vzel dinamik, midva pa sva izmerila do Infinituma. 160 metrov poligona in 90 metrov višine je bil končni izkupiček desetih ur dela. Novi rov je tlorisno nad Jozlovim povratnikom, približno 150 metrov višje. Ima močan prepih.

Naslednji dan se nam nikakor ni dalo žimariti po namočenih štrikih, prehod v Odmev je bil namreč v dežju. Ko smo se le vdali, nas je napralo do gat. V dobri uri smo snedli prvih 300, nato se je upočasnilo. Na plano smo pogledali štiri ure in pol po pričetku žimarjenja, okoli 16^h.

30. julij – 1. avgust 2023: Dave, Diba, Vid Naglič in jaz

Do jame so nam opremo nosili CiYukiji – najlepša hvala! Vid in Diba sta preopremljala in postavljala tendo nad prehodom

v Infinitum. Naloga naju z Davom je bila na dno spraviti 200 metrov 8,6 mm vrvi, kar je približno toliko kot 100 metrov že nucane 10-ke. Jama je bila bolj suha kot ob prejšnjem obisku. Ob 17^h smo bili na LP bivaku. Dave se je odločil, da bo prevzel vodozbirateljska dela, ostali trije pa smo se podali na vrh 90-metrške plezarije, kjer smo obstali pred nekaj tedni. Prva sem se zatlačila skozi ožino in jo malce potolkla, toliko da sta Diba in Vid lažje zmanevrirala čvrsta jamarska pleča. Diba je bil razočaran nad izgledom nadaljevanja – priznam, z Davom sva imela prejšnjič slabe luči in velike oči. Najprej smo se spustili v desno brezno, ki je izgledalo kot freatični skok, poimenovali smo ga YuCi šaht. Zadeva je izgledala precej obetavno, dokler nismo 50 metrov nižje vpadli v aktiven meander, ki je ostro zavil proti vzhodu (torej proti sifonu). Ustavili smo se pred petmetrsko stopnjo brez prepaha, a z veliko vode. Odločili smo se, da naslednji dan napademo morebitna okna malce višje in zaključili dan.

V torek smo najprej pregledali okna in odcepe na sredini YuCi šahta. Žal nismo našli nič obetavnega. Vmes smo ugotovili, da se levo brezno poveže v desnega. Nato sta se Dave in Diba zagnala v kamin nad YuCijem, kamor izgine ves močan prepih, ki pride po rovu (Ba?). Kar je sprva izgledalo kot enostaven sprehod, je terjalo mnogo več časa kot predvideno.

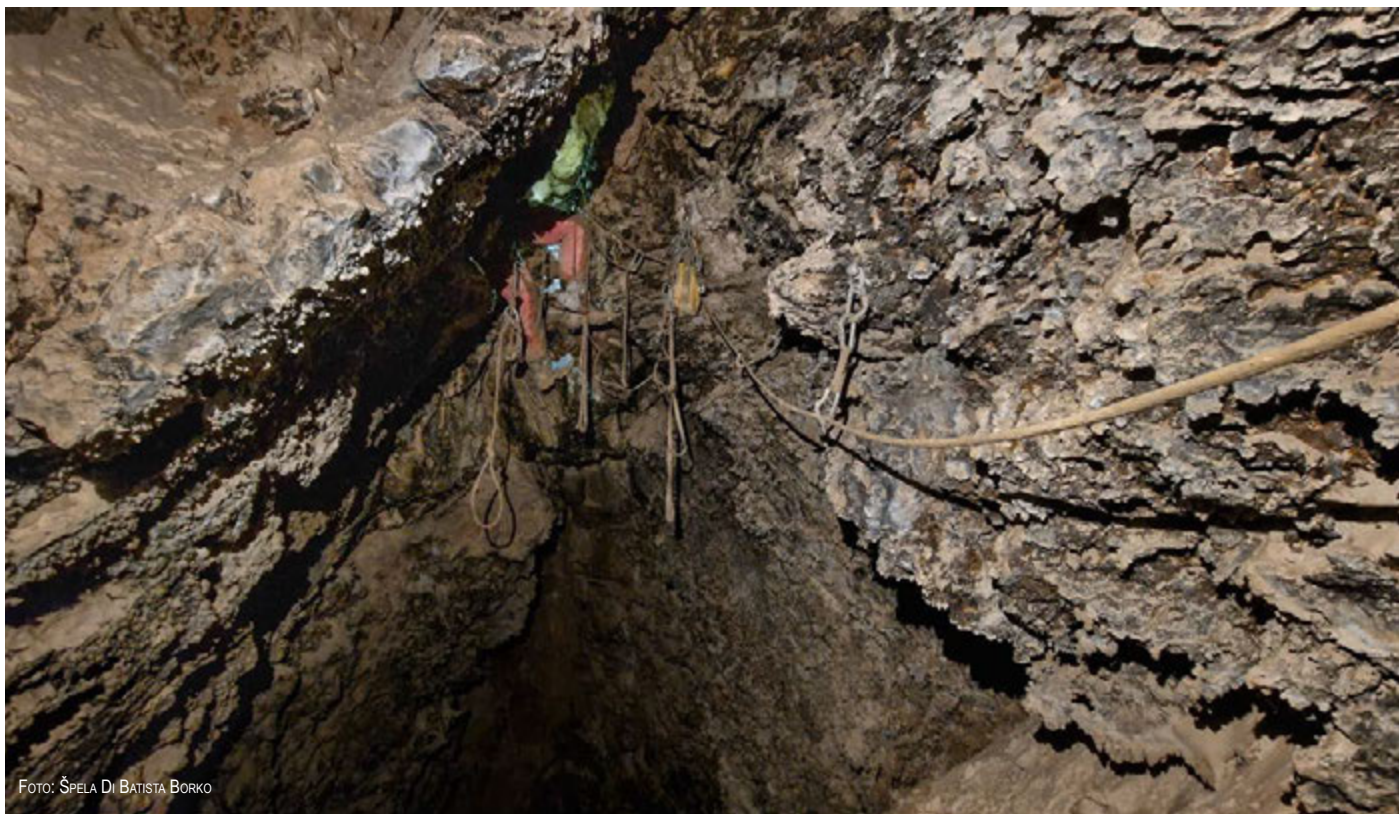

FOTO: ŠPELA DI BATISTA BORKO

Zgoraj: plezarija do ožine na spodnji sliki, za katero se skriva fosilni rov s prepihom.

Enostavnega nadaljevanja ni bilo videti, sta pa dosegla še en »kaminčič«, po katerem je pršela voda. Ker je napoved obetala padavine, je Diba zahteval previdnost. Smo pa napadli še eno okno, malo nižje, na prvi polici nad Infinitumom. Precej velika fosilna zadeva, ki gre proti severu. Deset metrov višje se je odprl fosilni rov s prepihom. Po 50 metrih smo dosegli brezno s slapom. Na drugi strani se je videlo prostorno nadaljevanje v isti višini in smeri, a smo se spustili v brezno in 25 metrov nižje pristali na podorni polici. Diba se je spustil še deset metrov, do dna. Ker se je tja iztekal slap, je kmalu pobegnil in nam zopet zabičal, naj se izogibamo vodi. Nazaj proti jugu smo našli ozek prehod v spodnji štuk, ki nas je po nekaj tlačenja pripeljal na vrh Minule ljubavi. S tem smo zaprli vprašaj kamina nad Ljubavjo. V tem času se je slap ojačal in Diba je zahteval umik. Na prvi polici sva z Davom raziskala stransko mivkasto brezence, druga dva pa sta se spustila na bivak. Ker je Vid že odnesel vso opremljevalsko robo, sva stesirala vzdržljivost nove vrvi (ocena odlično). Po srednjem nivoju sva našla nov prehod v brezno z vodo, proti jugu pa sva zaprla še enega od vprašajev (slutnjo prehoda na drugem cugu plezarije prejšnje akcije). Med merjenjem popolnoma suhe kamre sva bolj začutila kot zaslišala globoko hrumenje. Malo višje ni bilo več dvoma – prišla je nevihta.

Vid in Diba sta bila že na bivaku, ko je na postajo LP pripeljal vlak. Saj smo pričakovali nevihto in temu prilagodili raziskovanje, a je bil pogled na infinitumske slapove vseeno veličasten. Infinitum je preplavljal neznosen trušč vode, ki ga je spremljal močan prepih. V dvorano sta se izlivala dva gromozanska slapova, čisto blizu vrvi, ki vodi na površje. Pobočje se je spremenilo v reko in končno smo dobili pojasnilo, zakaj v osrednjem delu dvorane ni mivke. V Minuli ljubavi je besno divjal tretji slap, četrti se je zaganjal prek novo odkritega brezna – ob dežju v polmeru 50 metrov okoli LP očitno divjajo vsaj štirje grozoviti slapovi.

12 ur kasneje slapov ni bilo več, smo pa v Odmev še vedno pogledali precej namočeni. Tenda sicer pomaga na najvišjem cugu, a so vsi nižje še vedno pod pršci. Diba si je že zamislil sistem tend, komaj čakam realizacijo. Do površja smo rabili klasičnih »malo manj kot pet ur«. Prvi test nove vrvi je bil uspešen. Tudi nablata na ni drsela toliko, kot bi pričakovali (za pojasnilo se obrnite na tehnično dokumentacijo ;)). Edino žimarji so v blatu slabše prijemali, a nisem prepričana, če bi bilo na klasični desетки res bolje.

11.–13. november 2023: Dave, Diba, Tina Di Batista in jaz

S Tino sva se že dlje časa dogovarjali za družinski izlet na -1000 in končno je

FOTO: ŠPELA DI BATISTA BORKO

prišel trenutek realizacije. Kanin je že pobelil sneg in pri gazenju v breg smo se v družbi izkušene gorske vodnice vsi počutili nadvse varno. Še posebej, ko je prevzela štafeto in nam utirala pot, bojda to gorski vodniki neprestano počnejo. Pred jamo smo se trije po jamarsko obirali, posledično nas je zanohtalo v trenutku, ko je sonce izginilo za grebenom. Navzdol smo malce preopremljali.

Ker je dežurni budilkar Matic zasmrčal, še preden smo ostali do konca pojedli in določili uro bujenja, smo zjutraj spali dlje od pričakovanj. Malo po enajsti smo se odpravili proti delovišču. Šli smo sto metrov nad Infinitum, v nove rove nad D&D plezarijo. Začelo se je precej kaotično. Vsak se je zaril v svojo ožino (razen Tine, ki ne mara ožin), ven so nekateri prišli blatni od glave do pet, nikjer nadaljevanja. Skoraj smo ignorirali nek zanikr tobogan navzdol, a se je Diba le spustil po njem. Našli smo ga rahlo zelenega, a z novico, da gre naprej, čeprav še ne ve, kako in kam. Sprehodili smo se skozi podorni labirint, do brezna, po katerem smo prišli do prostornega meandra s potokom. Dolvodno se je potok izlil v dvorano, ki smo jo raziskali na prejšnji akciji, gorvodno pa se je zaletel v prečen rov, ki je končno imel pravo smer (JV), a se je odsekano končal. Matic je ugotovil, da je bila sobotna slabost v resnici trebušna viroza/zastrupitev s hrano, ki je sedaj na vsak način želela zapustiti telo. Zapuščala ga je v rednih intervalih, tekoče oblike in neznosnega vonja. S Tino sta zato šla nazaj na bivak, z Davom pa sva splezala dva kaminčiča v novih delih. Oba sta

se bolj kot ne zaprla. Nato sva sledila potoku in se spustila v dvorano, kjer smo zadnjič bežali pred naraščajočim slapom. Sledila sva vodi skozi podor v precej zanimiv izjeden meander, ki se je izlil v prostorno brezno. Meritve so pokazale, da je brezno malce nad in malce zahodno od Minule ljubavi. Voda se najverjetneje zlija v Minulo ljubav, brezno pa vseeno obeta več odcepov. Ker sva pozabila narediti navezovalno vizuro in je le-ta zdaj »odkativna«, moramo v vsakem primeru nazaj. Zato računam, da bomo vrgli vrv tudi v to »najverjetneje zgolj povezavo«, upanje pač umre zadnje. Zmanjkalo nama je opreme in moči, zato sva razopremila in z muko pretovorila vso robo nazaj do Infinituma. Skupno smo izmerili 230 novih metrov jame.

V ponedeljek je Tina želela izstopiti iz jame že ob petih zjutraj, a ji je Dave zgroženo povedal, da to niso hribi in da je v jami neprestano tema. Vseeno je nekaj čez šest že kuhala kavo. Z Davom sva jo ignorirala, Matic pa je itak blodil po vzporrednem svetu, v katerem ga je bojda »reševal«
Stražar. Tina se ni dala in mukoma smo vstali, spakirali, Matic je še poslednjič izlil poskus zajtrka in kislo prijel za štrik. Ker je bil v res slabem stanju, Tina pa »v gosteh«, sva z Davom prevzela večji del tovora in posledično trpela bolj kot običajno. Prvih 300 metrov smo žimarili eno uro in 40 minut. Na Hustonu smo si privoščili precej dolg postanek s toplo cedevito. Dibun barvni odtenek je še vedno nakazoval kritično stanje. Vseeno se je pognal proti izhodu kot gams, Tina mu je v begu pred

ožinami hitro sledila, z Davom pa sva stakajoč prekladala težki prasici in si krajšala muke z različnimi zavlačevalnimi manevri (popravljanje pasu, stopnih zank ipd.). Na površje smo prišli pretežno utrujeni in klasično postjamsko srečni.

Trikrat po tri so Sistemu Renejevo brezno-P4 končno prinesle 13 kilometrov. Natančna dolžina Sistema znaša 13.312 metrov. Vsi novi metri so bili raziskani v okolici Infinituma. Odprtih ostaja več vprašajev: poleg že znanih v ING kaminu ter tistih v delih »tri dni ježe stran« (Evklidje, Klinč itd.), imamo več delovišč tudi v udobni bližini bivaka LP. Upam, da bo to spodbudilo še koga k obisku. Mogoče celo k pridružitvi v klub oboževalcev? Jama si vsekakor zasluži pozornost. Ne nazadnje smo obudili upe na tretjo povezavo, ki bi rezultirala v štirih vhodih (Brezno pod Velbom in Češka jama). Na drugi strani Novomeščani vztrajno poglobljajo Podgurko, ki bo slej ko prej vpadla v Stello. Da o Mali Boki ne govorim.

Če za konec še potresem malce sladkorja, ni važen cilj, temveč pot. Daljša kot je, lepše bo pogledati na drugi strani spet ven. Potrdim vam lahko, da so peštirovske akcije »trdega jedra«. Hkrati so bivaki ****, kulinarika vrhunska, wc-ji udobni, če že ne snažni, raziskovanje na nivoju (ali večih, odvisno od tega, v katerem kaminu se nahajamo), družba specialna, 12-urno spanje zagotovljeno. Kaj več bi si jamar lahko še želel? ■

Trije Di Batisti in trebušna viroza so šli na Kanin.

FOTO: TINA DI BATISTA

Matic Di Batista in Špela Di Batista Borko POLJANSKE NOVICE

Poljana je lansko leto spet lepo skrbela za navdušenje raziskovalcev, ki s(m)o se vračali na stan ali pa optimistično kar direktno do avta. Utrujeni, a polni vtisov, ki smo jih nabrali v spletu neznanega. Poljana to dela. Jamar ne more ostati ravnodušen, če jama zapusti z več vprašaji, kot jih je imela, ko je vanjo vstopil. Seveda ni vedno tako. Tudi na Poljani se jame zaprejo. Morda ne prav neprodušno, vsekakor pa nepreahodno. Takšna, smo se

odločili, je bila lani Molilni volk. V jami smo napraskali zavidljivih 2.264 metrov dolžine. Hkrati so spodnji deli zavili prav proti končnim delom sistema Grvn - Rajža. A žal je nadaljevanje tam popolnoma zasuto s podornim materialom. Kdaj pa kdaj se je potrebno ustaviti in energijo raje preusmeriti v kako drugo jama, kjer ni potrebno z glavo skozi z... podor. Vsa čast ekipi, ki je jama na koncu tudi razopremila. Skoraj večji poljanski problem so jame,

ki postanejo predolge, pregloboke. To se sliši skoraj neverjetno, saj si ravno tega jamarji želimo. A po drugi strani je po »daljšem« premoru težko zopet zagristi v najgloblja nadaljevanja. In tako ne gre zameriti raziskovalcem, če se odločijo, da bodo eno ali dve akciji zapravili v kaki plitvejši. Ravno toliko, da pridejo k sebi. Potem pa, polni kondicije, našpičeni, hop v ta globoke. A kaj, ko se takrat zgodi ta poljanski fenomen: ta plitva po dveh akcijah postane ta globoka. Morda celo najgloblja. In tako se je dogajalo z Ledenim dolom in Divnom.

Ledeni dol se je leto pred tem lepo odprl. Najbolje pri vsem skupaj je bilo, da se je jama odprla »navzgor«. In to tik pod površjem. Idealno za ekipe, ki iščejo kondicijo ali pa izkušnje. A kaj, ko se vsaj kondicijo kar hitro nabere. In potem raziskovalce zamika tisto nadaljevanje v brezno, prek katerega smo hodili na prejšnjih dveh akcijah. Tam pa seveda jama zašiba, kot se za Poljano spodobi. In tako je šibala tudi ta. Najprej globlje od vhodnega brezna, nato 200, pa 300, pa ...

Kmalu smo stali nad breznom, polnim vode, ki se je sto metrov nižje zlila na dno na globini 500 metrov. In še boljše: tam je jama zavila poševno v nove globine. Vse do -725 metrov smo spremljali Globinsko Bistrico, ki se je prelivala v lepih, za Poljano celo nenavadnih, tolmunih. In tako so raziskovalci nabirali globino, izkušnje in lepe spomine. Pa čeprav je na dnu sledilo grenko spoznanje, da bo potrebno na poti ven vse do višine vhoda, potem 60 metrov navzdol in spet gor, da bodo lahko ugledali zvezde. Sonce je itak že zdavnaj zašlo. Ugledati zvezde skozi ogromno vhodno brezno pa odtehta vse napore prejšnjih nekaj ur. Ravno preko roba vhodnega brezna nas je še zadnjič pozdravil Janko Arh, ki se je lani podal na svoje zadnje popotovanje v Himalajo, kjer je nato končal svojo pot. V spomin nanj smo poimenovali Jankov šoht, ki nas je pripeljal na globino 500 metrov.

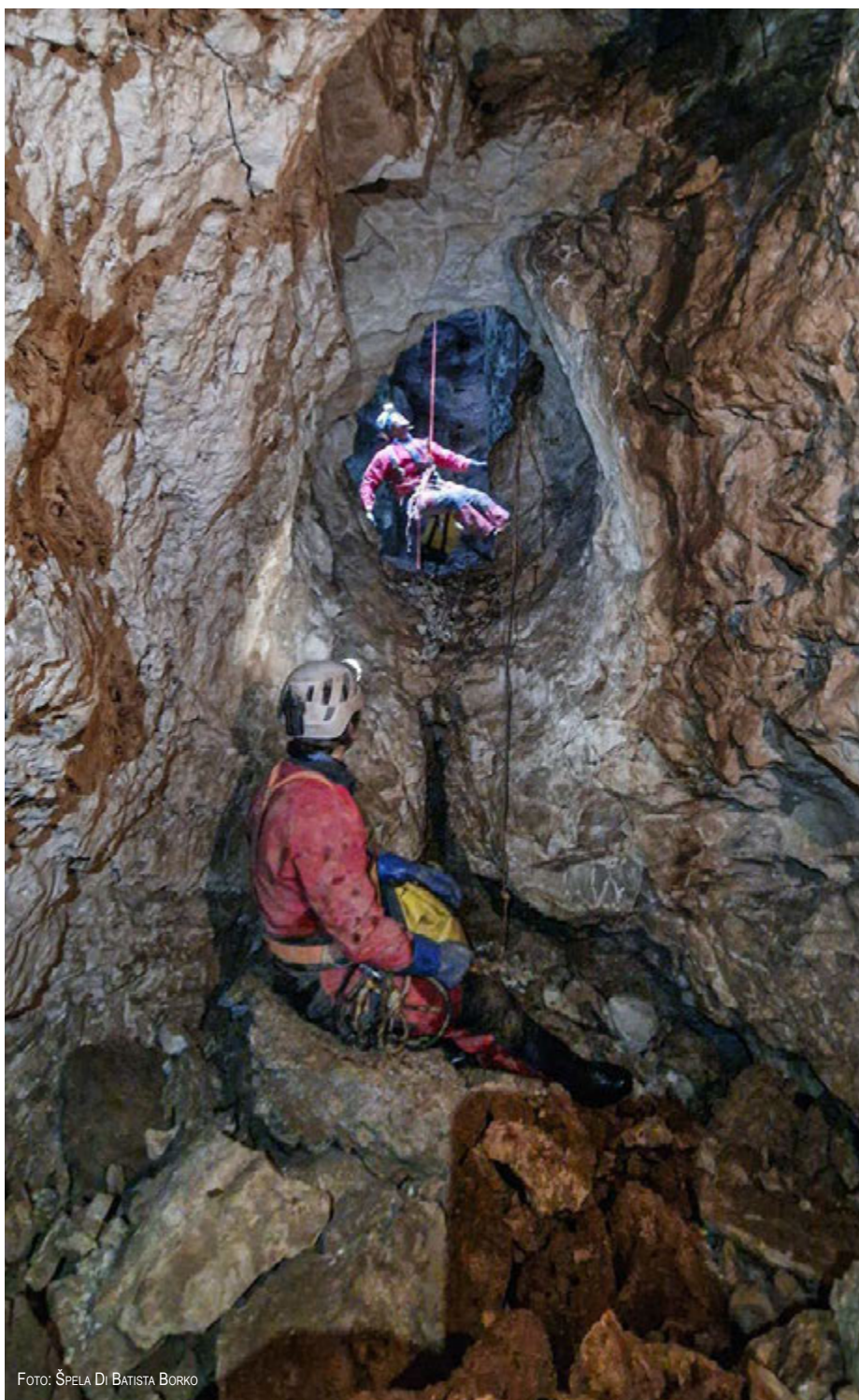

FOTO: ŠPELA DI BATISTA BORKO

Okno v vhodnem delu Ledenege dola.

No, pa smo tam. Jama je postala dolga in globoka, akcije pa skoraj predolge, da bi pasale v en dan. Počasi bo potrebno razmišljati o bivaku. A kaj, ko vemo, da bivaki pod Poljano niso preveč popularni. Edini, ki ga trenutno premoremo, lani ni doživel obiska. Morda dejstvo, da je nazadnje Perota popikala neznana žival, ne naredi najboljše reklame.

Kot nalašč se zgodi, da se na Poljano odpravimo trije, dva ne preveč navdušena nad dolgimi akcijami, en pa v iskanju kondicije. LD takoj odpade. Kam sedaj? Pri toliko jamah je skoraj težko nadzorovati, kaj je treba kje postoriti. Vseeno se spomnimo herojske akcije Lojzeta in Matta, ki sta v jami Dlvn naletela na nepreahodno ožino in iz jame prišla mešanih občutkov. Nov obisk je ovrgel vse dvome. Jama se je pod nekaj udarci macole vdala (pametnejši odneha pa to ...) in se po zelo prepišni galeriji prevesila v brezno, ki je, glej ga zlomka, zopet prebilo -500. Na srečo je jama nekoliko bolj enostavna od LD in je omogočila še tri akcije, vse do globine 739 metrov, preden smo začeli spoznavati, da bo morda čas za bivak. Morda pa tudi ne. LD ima odcepe še nekoliko višje. Pod Poljano si jamarji namreč lahko zmišljujemo. Če nam eno brezno ni preveč všeč, če se nam ne da razmišljati, kako bi ga varno opremili, ker zahteva malenkost več truda, pač vržemo vrv v sosednje, enostavnejše. Ravno tako smo v Dlvnu »prestopili« ogromno brezno in se zarinili v majhno, zanikno stransko, ki pa se je seveda kasneje odprlo, presekalo ogromno galerijo, nas pripeljalo v nova brezna in tako dalje. Safr, kaj naj rečem.

Vseeno smo s »ta globokimi« za lani zaključili in se polni energije raje zapodili na Kanin. Morda je na tem mestu za omenit še en nadvse pomemben dogodek. Lani smo namreč organizirali prvo prečenje katerega koli poljanskega sistema. Jami Ledeni dol in Brezno prestrašenega netopirja (ki ima, mimogrede, katastrsko številko 15.000) sta povezani. Govori se tudi, da so nekateri skozi povezavo že zatavali. A nihče ni zbral poguma, da bi izstopil skozi drugo jamo. To smo storili (16. julija 2023) Jure Bevc, Peter Mašič, Aljaž

Osterman in jaz. Odpravili smo se po naporni poti do vhoda Ledenege dola, se v jamo spustili, prebili do mesta domnevne povezave (Pero je bil ta, ki se je prvi preblodil v drugo jamo, a iz kontra smeri) in začeli. Sledil je ne preveč spodoben protokol (sploh glede na prisotnost Precednika) skozi precej zanikrne rove, ki si na nekaterih mestih ne zaslužijo, da bi jih omerjali z razpoko. Kakorkoli že, povežavo smo ponovno izmerili (nisem siguren, če uspešno) in izstopili skozi vhod Brezna prestrašenega netopirja. Nato je sledil še naporen spust, nekaj hoje in ponovno vzpon do prvega vhoda, kjer nas je čakala oprema (vhoda sta oddaljena 70 metrov). Nepozabno.

Na Poljani se je lani zgodilo še marsikaj: ekipe so delale na terenu, iskale nove in stare vhode – sploh epska akcija nekam za Mali Raskovec, kjer so nadobudni Tinkara, Mija in Samo iskali brezpotja in na koncu le našli čurko, ki je že več kot leto dni čakala prvi obisk. Brezno

prestrašenega netopirja se je bolj širilo kot pa globilo, a se mi zdi, da je vedno bližje ponoven obisk na dno. Super je, da so nekaj več pozornosti spet dobile jame zahodno od Planine, bolj proti Suhi. Morda se kaka večja odpre tudi na tistem koncu. Jame na Poljani torej so. Celo vedno več jih je in vedno globlje so. Za letos nas čaka nekoliko težje delo, saj bo treba po nove metre kar globoko. Bomo pa morda s tem bližje, da pripeljemo Globinsko bistrico vse do njene sestre Bohinjske bistrice. Ali pa pač ne. Morda najdemo novo čurko, ki bo ponovila zgodbo, ali pa gremo v kako že znano. Kaj je že tam nekje pod Veliki Raskovcem? Zbrega? Kaj pa pod Gradovcem? Lovska? Hmm ...

Pripis soavtorice: ker je Matic poročal hitro in jedrnato, sama pa ne morem mimo beleženja poteka raziskovanja, sem njegov del članka razširila z opisi poteka raziskovanja za dve jami, ki tekmujeta v globinah.

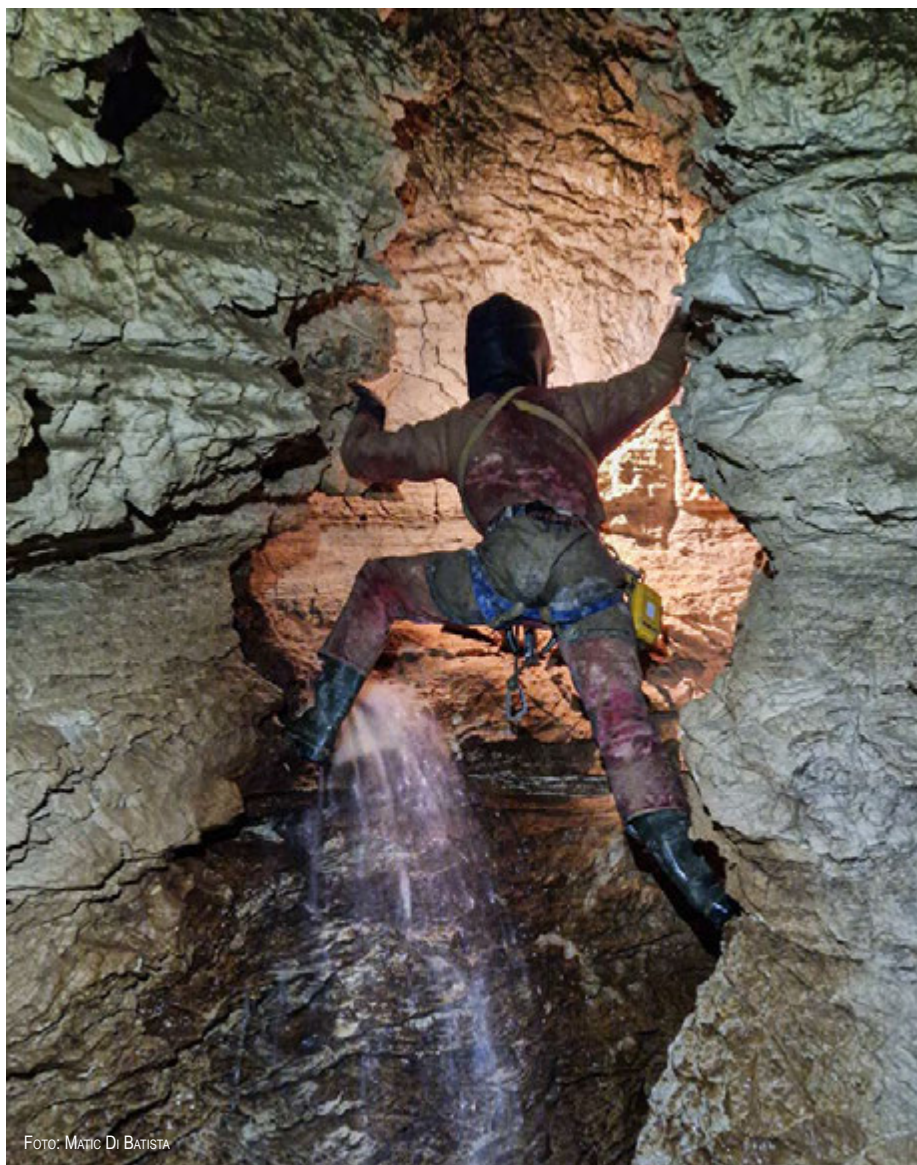

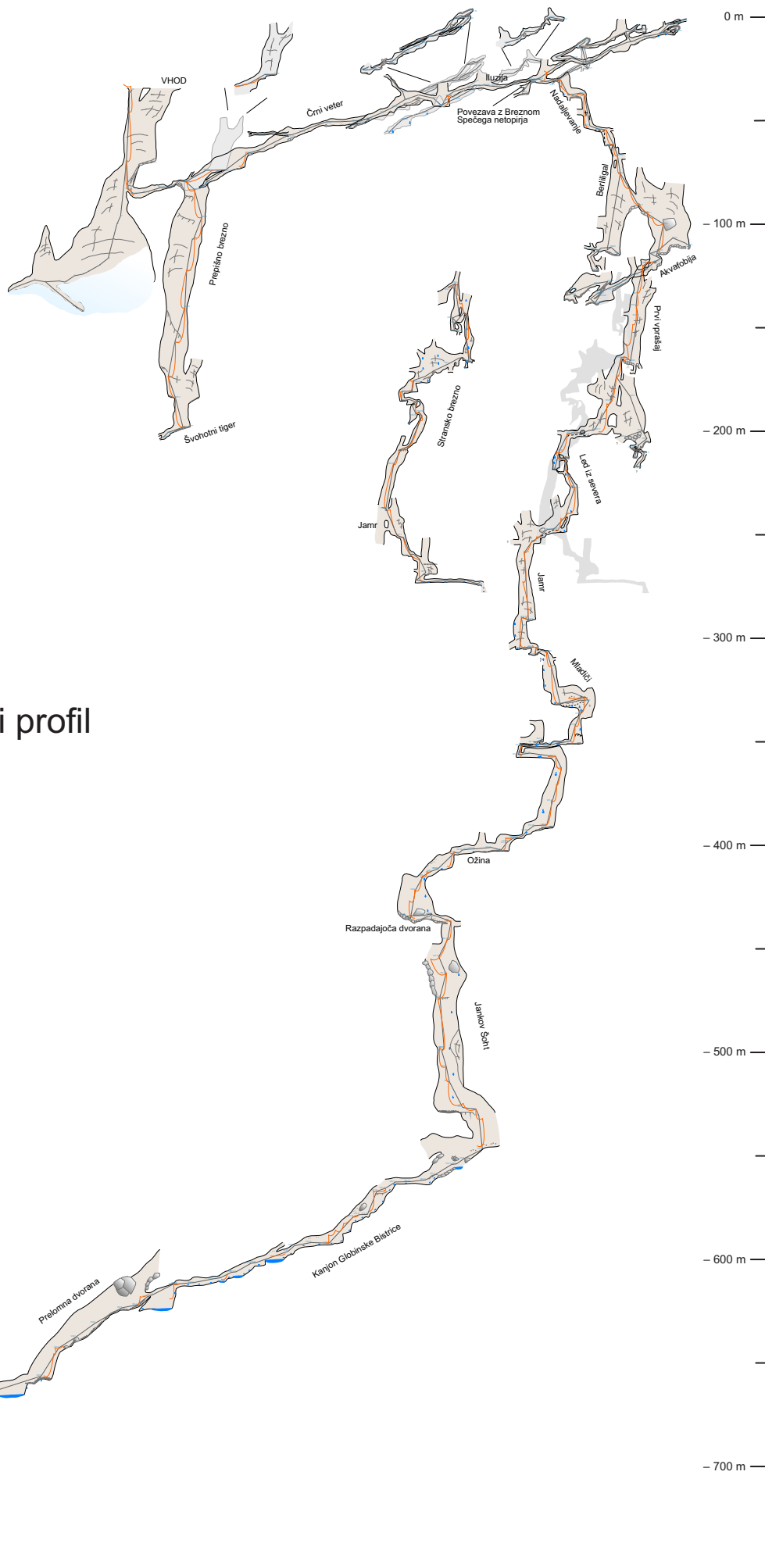

FOTO: MATIČ DI BATISTA

Zgornji tok Globinske bistrice.

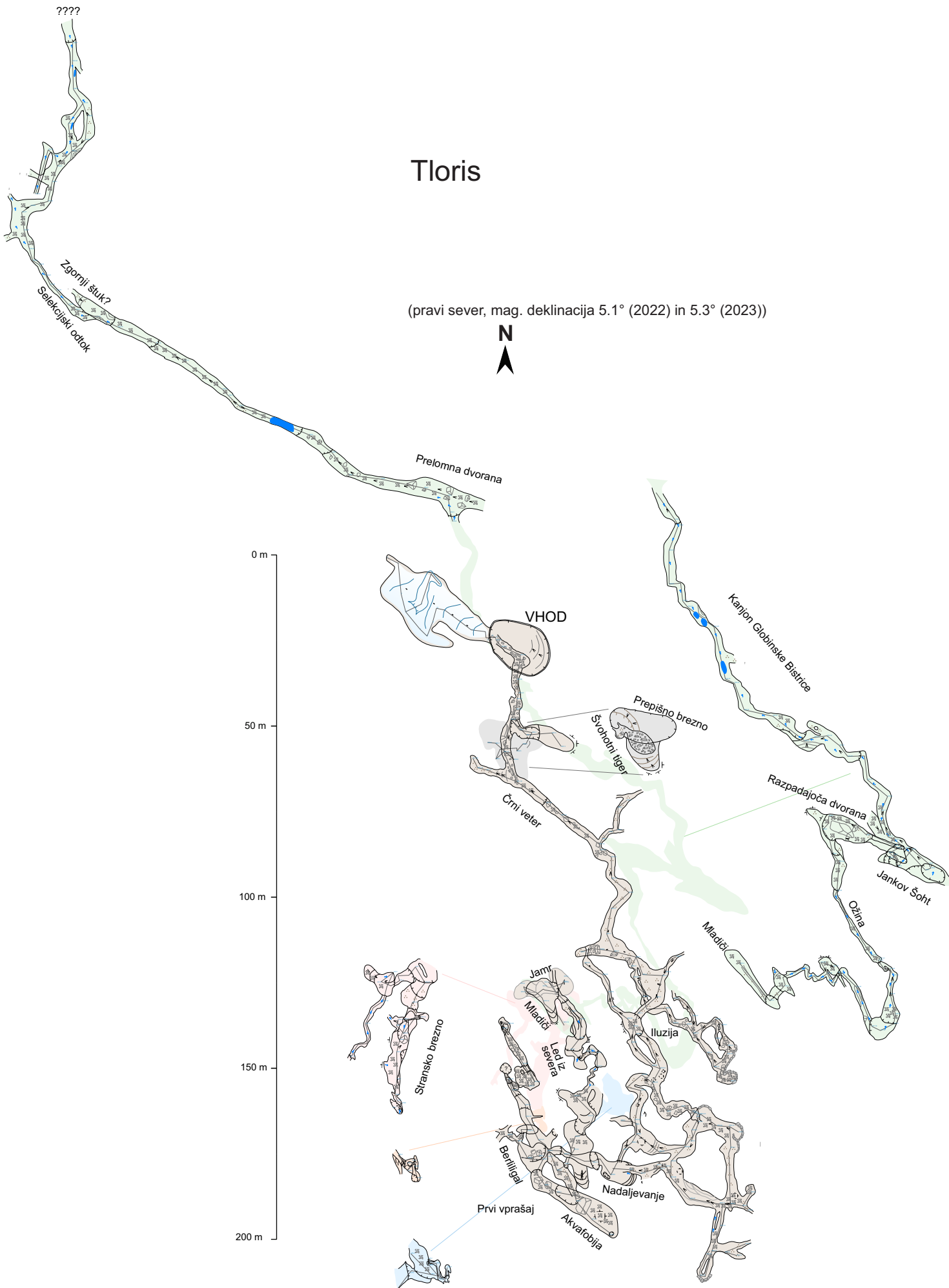
 DRUŠTVO ZA RAZISKOVANJE JAM LJUBLJANA	Katastrska št.: 13464	Ime jame: Ledeni dol	Številka zapisnika
	Merilo: Matevž Marinko, Špela Borko, Ajaz Oskerman, Matic Di Battista, Aja Zamolo, Neja Kramer, Ljuba Blatnik, Tim Berginc, Andrej Tesovnik, Tinkara Kopic, Matija Perne, Tomaž Krajnc, Behare Rexhepi, Peter Mašič, Vid Naglič, Klemen Kramer Datum ekskurzije: 16. 12. 2023		Datum načrta: 27. 1. 2024
Risal: Špela Borko			Datum načrta: 27. 1. 2024
Merilo: Profil: 1:1000 Tloris: 1:500	Natančnost	Oznaka dokumenta (zpolni kataster)	

Iztegnjeni profil

Tloris

(pravi sever, mag. deklinacija 5.1° (2022) in 5.3° (2023))

Levo: Ledeni dol, spodnji tok Globinske bistrice na globini 580 metrov.

Spodaj: Dlvn, Mokri fosilni rovi na globini 720 metrov.

Ledeni dol

Kot že rečeno, je Poljana v 2023 dobila nov, že tretji jamski sistem. Poimenovali smo ga Sistem Ledenege Netopirja. Jaz bom pokrila akcije v dolski del sistema. V 2023 smo se v Ledeni dol podali osemkrat. Pri tem smo raziskali 1.163 metrov novih rorov in poglobili jamo za 395 metrov.

22. aprila smo Matic, Matevž, Vid in jaz raziskovali jamo od Mladičev naprej, med 330 in 410 metri globine. Medtem sta Darja in Lara Škabar šli na turistični ogled vodoravnih delov. Brezence, krajši a namočen meander, v katerem se plaziš tik nad vodo, nato pa spet prostorno 50-metrsko brezno, ki mu sledi prvi zajeban meander v jami. Najožji detajl je skoraj preprečil nadaljevanje, a se nismo vdali in se z muko presilili čez. Še dobro, saj smo takoj za tem obstali nad prostorno dvorano, za katero nam je zmanjkalo vrvi. Vidu se je mudilo, zato je preskočil ožinjenje in nas predčasno zapustil. Našli smo ga na poti ven, pri Kurcu. Raziskal je celotno Iluzijo gorvodno, vse stranske odcepe, našel par težkih ožin, ki jih verjetno še nismo izmerili, se nekako vrnil do Kurca in si tam privoščil snikers. Je pa vsaj dodobra spoznal jamo. Velja ponoviti: ko prideš do Kurca, je izhod po rovu navzdol.

6. maja je sledila ena izmed bolj namočenih akcij. V jamo smo se podali Vid, Diba in jaz. Z Vidom sva ob pogledu na razpadajoči vstop v dvorano Matica malone moledovala, naj on opremlja, in z mnogo muke je našel primerno pot na dno 20 metrov globoke in 15 metrov široke podorne dvorane z ogromnim balvanom na sredi. Že površni pregled je razkril ozko špaltno, za katero se je odprl zanikrni šahtič, iz katerega se je slišalo bučanje. Šahtič se je odprl v brezno brez dna. V črnino so se z vseh strani zlivali slapovi. Iskanje suhe poti je bilo le deloma uspešno in skorajda veseli smo bili, ko nam je zmanjkalo vrvi. Brezno smo Janku v spomin poimenovali Jankov šoht. Tokratni zaplet: ker smo z Vidovim pantinom zvezali razpadlo čokolado (ki jo je nekdo nosil v prasici skupaj z verižico pritrdišč), je moral revež do prve pavze na klasiko. Naslednji dan sem pod vtisom bolečin Ledeni dol svečano

Dlvn, Bohinjski
predor na
globini 670
metrov.

razglasila za zaresno jamo z globokimi šahti, neprijetnimi ožinami in vsem, kar takšni jami pritiče.

21. maja sva z Dibo namesto Vida nanaočila Matevža. Spustili smo se do dna Jankovega šohta, kjer smo na globini 560 metrov našli pričetek kanjona Globinske bistrice. Sprva ozek meander s potokom se je odpiral v nadvse spodobne dimenzije. Globinska bistrica nas je očarala s slapovi in jezerci in dirjanje proti dolini nam je bilo v neizmeren užitek. Vrvi nam je zmanjkalo pred krajšim skokom, 610 metrov globoko.

24. junija sem se v jamo vrnila z mladincema. Akcija je bila precej kaotična in z obilico zapletov, zato sem na njej nadvse uživala. Še posebej, ko sem fantoma »popravila« strgane kontakte vrtalke s kirurškim selotejpom. Po par krajših stopnjah smo vpadli v večji subhorizontalen rov smer V-Z. Bistrica je tu poniknila med bloki. Sto metrov kasneje smo se po krajšem breznu spustili do nadvse krute ožine – odtoka. Skoraj smo že končali akcijo, a ker je treba izmeriti prav vse odcepe, smo v drugem poskusu prepenetrirali kolenasto ožino in se zvalili v prostoren freato-kanjon.

Besedo sem si izmislila, opisuje pa rov, ki se zdi fosilen freatik, ima pa tudi lastnosti aktivnega kanjona (npr. reko). Odcepi levo-desno, ustavila nas je šele krajša stopnja (vso opremo smo imeli na drugi strani odtoka). Podatek, da smo namerili 320 metrov, priča o sladkostih raziskovanja teh delov. Dosegli smo tudi zaenkrat najglobljo točko jame, 725 metrov globoko. Na isti dan sta Matija in Matic v jamo peljala francosko študentko. Šli so preverit dva odcepa v zgornjih delih, okoli Aquafobije. Eden se nadaljuje, drugi mogoče tudi.

16. julija se je zgodilo zgodovinsko prečene sistema Ledeni Netopir, o katerem se je razpisal že Matic. Prisostvovali so mu Diba, Jure, Pero in Aljaž.

9. decembra smo Diba, Klemen in jaz iskali kaj plitvejšega, zato smo šli v brezence pod Aquafobijo. Brezence se je nadaljevalo z meandrom, ki je padel v brezno. Ko nam je zmanjkalo vrvi, smo ugotovili, da gledamo v Jamr. Matic je opazil vzporedno brezno, zato nismo razopremili.

Teden dni kasneje, 16. decembra, sta se v vzporedno brezno podala Pero in Vid. Jama se je seveda tudi tam nadaljevala, kako se ne bi, če je pa na Poljani. Konec

leta je bil Ledeni dol dolg 2782 metrov, skupaj z Netopirjem pa je Sistem Ledeni Netopir dosegel 4485 metrov. Globina je kljub povezavi ostala enaka, tj. 725 metrov.

Dlvn

V Dlvn smo se v letu 2023 spustili samo štirikrat, a smo vsakokrat namerili toliko novega, da mi je zmanjkalo časa, da bi do roka oddaje na IZRK dokončala načrt. Ob ljubim, da bo zato konec 2024 še toliko lepši! Vseeno pa lahko poročam o akcijah. Namerili smo 728 metrov dolžine in poglobili jamo za 275 metrov.

15. julija so dlvnili Pero, Matic in Aljaž. Aljaž je kondicioniral v Ribčevem šahtu, Pero in Diba pa sta s kladivom razširila ožino, pred katero sta se ustavila Lojze in Matt. Za ožino se je odprla parmetrska stopnja, za njo pa poševen rov z veliko prepaha, ki ju je pripeljal do globokega brezna, nad katerim sta zadovoljna zaključila akcijo. Še vedno ne vemo, če so bile meritve pravilne, saj sta pozabila telefon, zato sta samo streljala z distotom in si »zapomnila« zaporedje križišč in navezovalnih točk.

30. septembra smo se vrnili Pero, Jure, Diba, Tinkara, Vid in jaz. Napadli smo brezno na globini 475 metrov. Po opremljevalskem incidentu smo ga poimenovali Hammerfall. Globoko je 60 metrov, na dnu se odpre velika dvorana Sekstet, ki se strmo stopnjasto spušča proti SZ. Po približno 50 metrih se prevesi v še globlje, zelo krušljivo brezno. Prečili smo ga in se spustili v manjše brezence ob strani, kjer smo našli dvorano in prehod v novo brezno.

7. oktobra je sekstet izgubil dva člana, zato smo se prekvalificirali v kvartet v zasedbi Diba, Vid, Tinkara in jaz. Novo brezno v nasprotju s pričakovanji ni pripeljalo v ogromno podrtijo, ki smo jo prečili. Brezno globine 50 metrov se prevesi v krajšo stopnjo, ki se razcepi v dve smeri. Ena se po par vertikalnih metrih zapre, v drugo smer pa se odpre brezno globine okoli 30 metrov. Do dna nismo prišli, saj brezno na polovici globine preseka vodoravno galerijo smer sever-jug. Zanimali smo se v severni krak, torej proti Bohinju. Po 100 metrih trapastega dirjanja smo obstali pred novo stopnjo. Rov je po dnu prekrit z mivko/meljem, po stenah rjava siga z

belimi karfiolami, močan prepah¹. Na koncu se odpre v večjo zadevščino, sluti se več nivojev. Poimenovali smo ga Bohinjski predor (v nasprotno smer bo pa Tolminski, ko ga raziščemo).

18. novembra je sledila poslednja akcija v letu. Mladinca, malček manj mlad Vid in stara koka smo se spustili po mivkastem pobočju, ki se je prevesilo v večje brezno kot smo pričakovali. Šele 60 metrov nižje smo dosegli prvo polico, dokončno pa smo obstali (s skoraj premalo vrvi, še dobro, da je Pero delal prekratke zanke) še deset metrov nižje, na globini 739 metrov. Brezno se je z globino ožalo in postajalo vedno bolj mokro, po zadnji stopnji, na vrhu ožji od metra, je tekel že pravi slapič. Spodaj pa se je popolnoma nepričakovano skozi razpoko odprlo v nov vodoraven nivo. Precej blatni in namočeni rovi so se nadaljevali proti severu in jugu. Proti severu nas je ustavila stopnja, proti jugu pa globoko jezero. Vid je preplezal stopnjo nad jezerom, našel zgornji prehod in bojda raziskal še odokativno 50 dodatnih metrov, preden ga je ustavilo nekaj, ne spomnim se točno kaj, vem pa, da je bila zgolj

Dlvn, pod Sekstetom. Prehod skozi stransko brezence v temino.

ovira in ne zid. Sprašujem se, ali so bile vse luže posledica recentnih stoletnih padavin okoli Vogla? Predstavljam si, da so se aktivirale vse razpoke, ki običajno zgolj kapljajo in ker dno pokrivajo debeli nanosi melja, odtekanje pa je sila počasno, so se bazeni pač napolnili. Če je temu tako, potem Putick pomagaj bivaku Brač v Grvnu. Bomo videli ob naslednjem obisku. Konec leta je Dlvn meril 1.588 metrov dolžine in 739 metrov globine. Kdaj bomo prehiteli Brezno pri Gamsovi glavici? ■

¹ Če Špela bogati moj del članka, bom pa še jaz njenega. Pri tako obširnem opisovanju raziskav bi se spodobilo omeniti, da je avtorica v zgoraj omenjenih delih pustila majhno presečnečje. Prepah, ki ga omenja, ostalim članom ekipe tokrat ni bil prav dobrodošel, saj so bili posledično deležni »presenečenja« tekem celega rova.

Tim Berginc
POKLJUKE NE DAMO 2023

V letu 2023 je delo čurkarske sekcije na Pokljuki nekoliko zamrlo, saj smo se v prvi polovici leta prednostno posvetili raziskavam in razopremljanju Molilnega volka na Poljani, v drugi polovici leta pa Suhemu potoku na Pokljuki, ki pa si zasluži svoj članek. V nadaljevanju je podan kronološki pregled raziskav na Pokljuki, ki so se zares začele globoko v drugi polovici leta 2023.

9. februar 2023

Z Garminom sva se odpravila proti bivaku v Platonovem šepetanju. Meander pred bivakom se vleče ... Nad bivakom sta pred leti Armin in Garmin splezala kamin, ki se slepo konča. Na tej akciji sva z Garminom izmerila preplezano in stvar razopremila. Spotoma sva iz jame odnesla še nekaj viška robe, ki je ležala pri bivaku. Pred to akcijo sva imela tudi eno ali dve ogledni akciji, a kaj, ko si nisva zapisala datumov ekskurzij.

25. februar 2023

Zjutraj smo se, kljub temu da so nekateri videli slabo napoved, odpravili proti Pokljuki. Odšli smo Garmin, Marinko in jaz. Med vožnjo je še rahlo padalo, ob prihodu na Pokljuko pa se je skoraj pokazalo sonce. Snega je bilo manj kot v preteklih akcijah, vendar se je zaradi toplih razmer bolj udiral kot običajno. Marinko je s turnimi smučmi brez težav prišel do vhoda v Platonovo šepetanje. V jami smo začeli meriti dele, ki še niso bili izmerjeni v preteklih akcijah, tam nekje v meandru nad bivakom. Zanimali smo se na eno od polic, kjer smo našli kamin, ki sva ga preplezala na preteklih akcijah. Od tam smo nadaljevali na sosednjo polico, kjer je možen prehod v dolvodno in gorvodno ožino. Merjenje smo nadaljevali proti gorvodni ožini/meandru, dolvodni rov je preozek. V gorvodnem meandru se je Matevž prebil mimo ožine ter nadaljeval merjenje, dokler niso gabariti postali preozki. Ustavil se je pred novo ožino, ki bi rabila nekaj kopanja, zadaj pa se nahaja desetmeterska stopnja. Po končanem merjenju tega dela smo malo višje našli še eno možno nadaljevanje, ki verjetno še ni izmerjeno, vendar je to potrebno preveriti na načrtu. Iz jame smo se vrnili še pred temo ter se po

nezmrznjenem snegu, ki je bil za smučanje ravno pravi, spustili do avta in naprej proti pici. Akcija je preseгла pričakovanja, saj smo izmerili več, kot smo se nadejali.

21. avgust 2023

Popoldne sva z Garminom odšla preverit eno jamo, ki je bila pri prejšnjem obisku še zasuta s snegom, vendar je izgledala perspektivna. Našli so jo Krajnčevi na enem od družinskih izletov na Pokljuko. Štartala sva po službi, severna obvoznica je bila standardno zabita. Po poti sva srečala veliko ljudi in še pred temo prišla do jame, ki leži pod Velikim Selišnikom. Sliko vhoda nama je uspelo narediti še pred mrakom. V jamo sem se spustil po zelo tankem štriku (optimizacija za visokogorje), tako da je letelo. Na dnu je bilo še nekaj snega, a brez očitnega nadaljevanja.

9. september 2023

Z Garminom sva odšla na plato pod Viševnikom. Cilj je bil poiskati jamo, katere

vhod je Garmin pred časom našel in naj bi imela ozek vhod in globoko vhodno brezno. Imela sva samo približno lokacijo vhoda, slabe priprave na akcijo ... Vhod sva iskala 30 minut, vendar ga nisva uspela najti, več sreče prihodnjič. Tako sva odšla na območje, kjer sva pred časom izmerila jame z imenom TT. Tam sva hitro našla še eno neizmerjeno jamo in jo poimenovala TT4. Jamo sva izmerila do vseh podorov, torej je brez očitnih nadaljevanj. Po končanem merjenju sva odšla proti dolini mimo Evklidove piščali. Iz jame še vedno piha kot pri norcih.

Poleg akcij merjenja jam sva imela tudi nekaj popoldanskih akcij, med katerimi sva sistematično pregledovala teren s pomočjo lidarskega posnetka in iskala nove vhode ter medvede. ■

Brezno pod Velikim Selišnikom.

FOTO: TOMAŽ KRAJNC

Peter Mašič in Jure Bevc

NAPREDEK PRI MERJENJU MARIJINEGA BREZNA IN BLIŽNJIH JAM

V prejšnji številki Glasu podzemlja je bil že objavljen članek o začetku merjenja Marijinega brezna. Ker je jama res ogromna, smo s projektom nadaljevali še v letu 2023 in še vedno nismo končali. Poleg Marijinega brezna pa smo pogledali še nekaj drugih jam nad starim mestnim jedrom Škofje Loke, ki so prav tako slabo dokumentirane in ne popolnoma izmerjene.

Marijino brezno

V Marijino brezno smo se odpravili le enkrat, julija. Jure, Matevž, Anže in jaz smo se lotili merjenja Aladinovega rova za poplavljenno ožino na začetku rova s potokom. Po službi je Jure pobral mene in Matevža, nato smo se odpeljali do Anžeta, ki živi skoraj pred jamo, ter morali počakati v avtu do razpleta kolesarske etape Toura. Nato smo se pozno popoldne le spravili v jamo, šli skozi zloglasno ožino, kjer smo tisti, ki smo šli prvič, pričakovali, da bo vode toliko, da bomo le stežka zajemali sapo. Za ožino se jama spet odpre v širok rov, ki se postopoma dviga, vmes

smo preplezali tudi nekaj luštnih sigastih slapičev. Ustavili smo se po 300 metrih v dvorani, kjer pritečeta iz meandra dva slapova. Ura je bila že veliko in odpravili smo se proti izhodu. Po eni uri pridemo ven v zamegljeno soparno noč. Medtem ko smo bili v jami, je bila zunaj ena izmed močnejših popoldanskih poletnih neviht. V jami smo opazili le, da mogoče na nekaterih mestih s stropa močnejše kaplja. So pa velike avgustovske poplave prinesle rekorden nivo vode, ta je segal do »bivak plača«, to je na vrhu rova na severnem delu velike dvorane. Najgloblja točka od vhoda se nahaja na globini -53, voda je segala do -30. Celotna dolžina trenutno izmerjenih delov jame znaša 2.762 metrov, višinska razlika pa 69 metrov (-53, +16). Naslednje poletje, ko bo jama spet odprta, bomo seveda nadaljevali, ponovno bo treba skozi vodno ožino, saj je tam še kar nekaj neizmerjenih delov. Na koncu pričakujemo, da bo celotna dolžina jame okoli treh kilometrov.

Migutovo brezno in Gipsova jama

Anže in Jure sva se na zelo mrzel dan januarja 2024 podala še v Marijinemu breznu sosednji Gipsovo jamo oz. Malo gipsovko, kat. št. 386, in Migutovo brezno, kat. št. 5. Nobena od teh jam po mojem vedenju nima načrta. Mala gipsovka je manjša jama, ki sva jo v celoti izmerila. Prav res se v njej na več mestih namesto žive skale na steni pojavijo plasti gipsa. Namerila sva 57 metrov in tako jamo podaljšala za celih 14 metrov.

Migutovo brezno je bilo bolj zanimivo, v njem sva namerila 251 metrov, kar glede na obstoječe podatke jamo podaljša za 139 metrov – sodeč po pričevanjih prvotnih raziskovalcev nas v tej jami čaka še precej dela z merjenjem. Ob povratku iz jame sva prestrašila nekaj mimoidočih pohodnikov. Zaradi nizkih temperatur se je iz vhoda dvigal od daleč viden steber toplega zraka. ■

Po poteh predhodnikov.

FOTO: JURE BEVC

DRUŠTVO ZA
RAZISKOVANJE
JAM LJUBLJANA

Marijino brezno

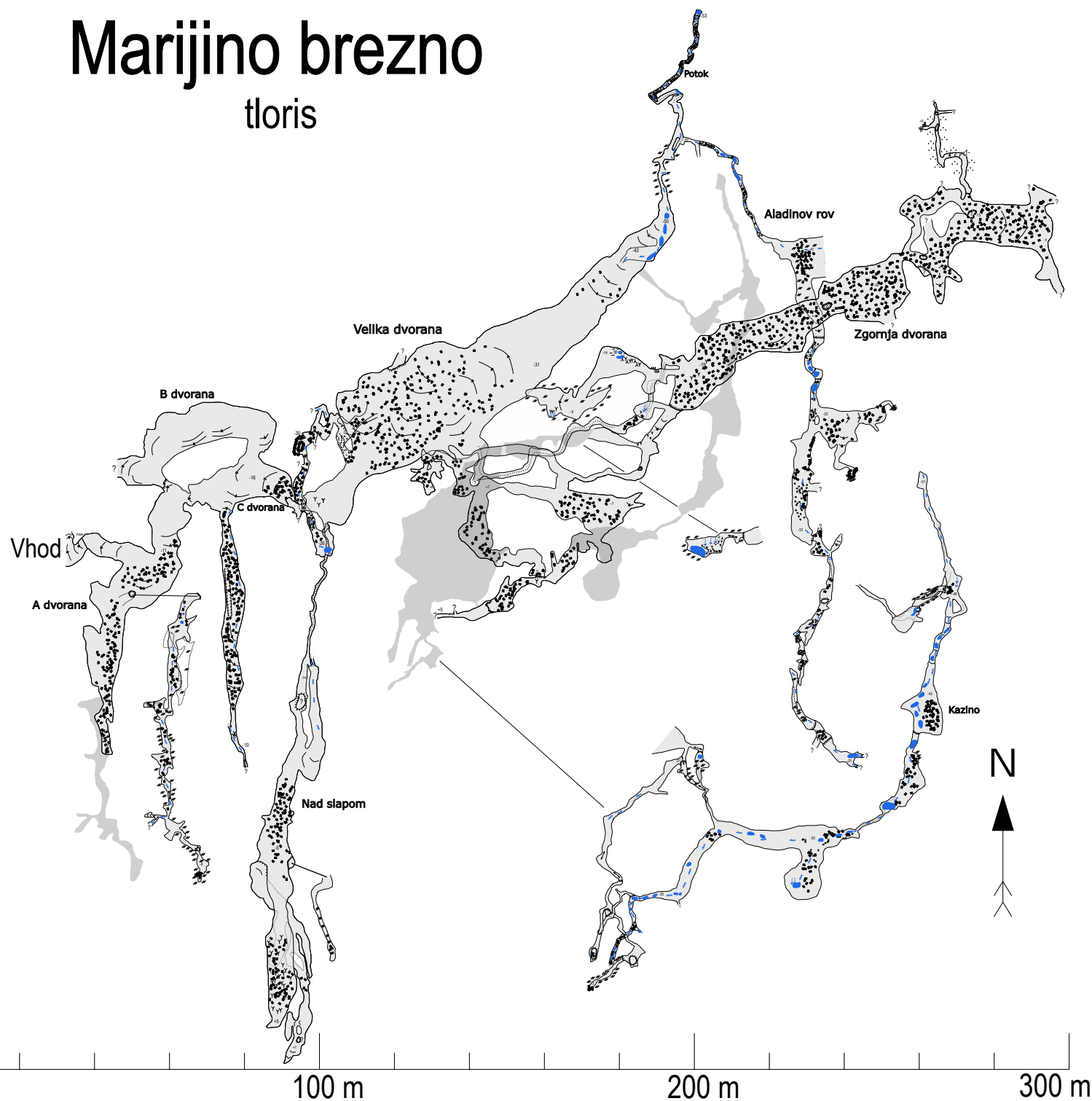
tloris

Ime jame: Marijino brezno
Katastrska št.: 6

Merili:
Anže Oblak, Matevž Marinko, Jure Bevc, Peter Mašič

Risal: Peter Mašič
Datum načrta: 17. 10. 2023
Datum ekskurzije:
2022: 28. 6, 22. 7, 23. 7, 31. 8
2023: 18. 7
Merilo: 1:500

Legenda: -45: globina na dani točki

Katarina Kosič Ficco

VZORČENJE MIKROBIOLOŠKIH ZDRUŽB V PODTALNICI V JAMAH APALAŠKEGA GOROVJA V VIRGINIJI

Daljnega leta 2021 sem skupaj z mojima sodelavcema Wilom Orndorffom in Tomom Malabodom na konferenci National Cave and Karst Management Symposium spoznala Riley Drake, takrat študentko na univerzi MIT. Očarala nas je s predstavitvijo o analizi mikrobioloških združb v sigi. Vzorčila je nedotaknjeno sigo in sigo, na katero je nekdo stopil, ter odkrila, da v stopinji ni prisotnih določenih mikrobioloških združb, ki so prisotne v nedotaknjeni sigi. Poleg tega se te združbe niso povrnile niti po več letih opazovanj.

Predstavitve nam je dala misliti, kako malo dejansko vemo o mikrobioloških združbah v kraški podtalnici in ideja za projekt je dozorela. Na oddelku za ohranitev naravne dediščine v Virginiji smo se odločili, da bi radi vzorčili po dve jami, vsako v drugačni geologiji, za vsako od kraških regij v Virginiji. Riley sem vzpodbudila, da se prijavi za dotacijo preko Cave Conservancy

of the Virginias ter ji zagotovila podporo s strani našega oddelka glede transporta, prenočišč in osebja. Dotacijo je prejela in projekt se je veselo začel.

VIRGINIJSKI KRAS

Virginijški kras se nahaja v najstarejšem hribovju na svetu, Apalačih. Temu primereno so apnenci tudi zelo stari in po večini iz Paleozoika. Kras v Virginiji smo razdelili v pet regij glede na geologijo, hidrologijo, geomorfološke ter fiziografske značilnosti.

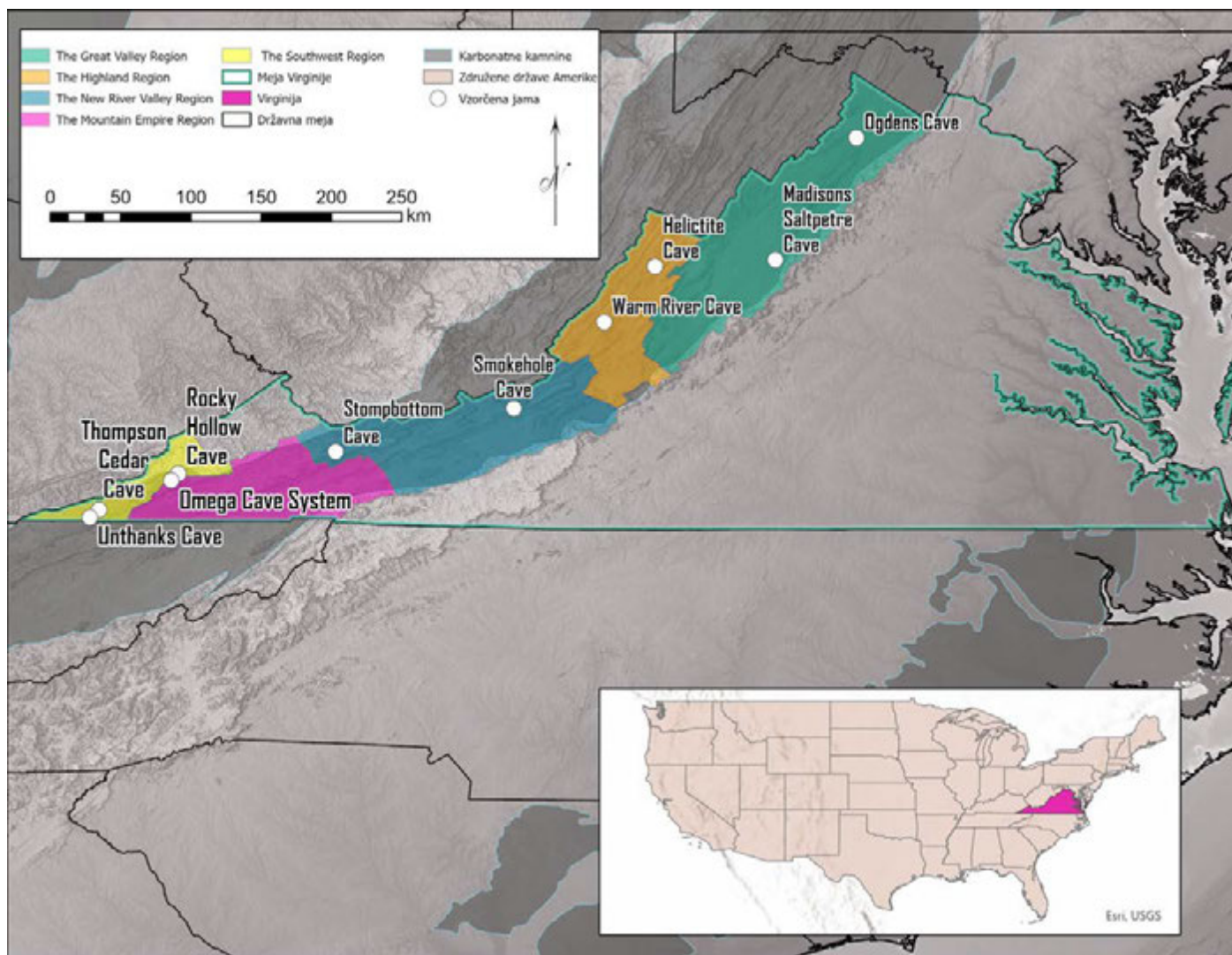
VZORČENJE

Vzorčili sva večinoma po dve jami na regijo. Vsaka jama se je nahajala v drugačni geologiji ter drugem povodju. Jugozahodna regija je predvsem zanimiva zaradi visoke podzemne biodiverzitete ter kompleksne geologije. Poleg tega je dom najdaljši in najgloblji jami v Virginiji. Zato smo v tej regiji vzorčili kar štiri jame ter izpustili

jame v Mountain Empire regiji, ki si deli podobne geološke značilnosti z jugozahodno regijo. V jamah sva vzorčili vodotoke na podlagi predhodnih bioloških odkritjih. V kar nekaj jamah smo namreč opazili življenje v samo določenih vodotokih ali na področjih, kjer se je nov pritok pridružil obstoječemu. Seveda so tovrstna odkritja postavila veliko vprašanj, kot recimo, ali ima pritok drugačno kemijsko, geokemijsko ali mogoče mikrobiološko strukturo in se zato vodne živali raje nahajajo tam. Poleg tega nas je tudi zanimalo, ali geologija vpliva na mikrobiološke združbe.

Vzorčili sva sami ali pa s pomočjo jamarjev, ki so nama pomagali z navigacijo v neznanih jamah, in sicer od severovzhoda proti jugozahodu. V vsaki jami sva pobrali

Lokacije vzorčenih jam z barvnim prikazom regij.

vzorke vode za določitev kationov in skupnega organskega ogljika (TOC) v vodi ter vzorce za analizo mikrobioloških združb. Poleg tega sva vedno izmerili temperaturo zraka, vlažnost, pH, prevodnost, slanost, raztopljeni kisik, temperaturo vode, motnost in prosti klor.

Riley je bila ob pričetku projekta še začetnik v jamarstvu in ni imela dodelane predstave o tem, kaj pomeni prenos velike opreme skozi jame. Tako se je na letališču prikazala z dvema ogromnima kovčkoma, ki sta vsebovala zelo malo njene osebne opreme. Največji podvig za pakiranje sta predstavljala precej velika peristaltična črpalka za sterilno vzorčenje ter merilna naprava za merjenje vsebnosti prostega klora v vodi, ki je bila v škatli velikosti enodnevnega nahrbtnika. Poleg tega sva morali nabaviti baterijo, ki je poganjala peristaltično črpalko in je tehta približno dve kili, saj je morala biti dovolj močna, da je poganjala 115-voltno AC črpalko. Na srečo je Mike pred leti naredil transportko izrednih mer za prenos opreme, tako da sva uspeli nekako spraviti vanjo črpalko, baterijo ter Doktorja, kot sva poimenovali merilno napravo za vsebnost prostega klora. Transportka je bila precej velika in je poskrbela, da sem en teden pridno delala na kondiciji.

Jami Madison Saltpeter in Ogdens

Jama Madison Saltpeter je dom Madison Cave enakonožnemu raku, ki je zaščiten kot ogrožena vrsta na zvezni ravni. Ta enakonožni rak živi v zasičenem območju in se najde skozi večino doline Shenandoah. Vendar je jama Madison Saltpeter tako imenovana tipska lokaliteta za vrsto in je bila seveda zanimiva prva izbira. Jama ima dve okni v podtalnico, do katerih vodi dejanska pot, saj je bila jama nekoč turistična. Kot zanimivost naj omenim, da je ta jama tudi prva jama, ki je bila kartirana v ZDA, kartiral pa jo je kar sam Thomas Jefferson. Poleg tega je v jami tudi originalen podpis Georga Washingtona. Lahek dostop do točke vzorčenja ter estetsko okno sta omogočala sproščen

Pakiranje. V kovčkih ni večerna toaleta, ampak oprema za vzorčenje.

FOTO: YVONNE DRUMS

FOTO: KATARINA KOSIĆ FICCO

Zgoraj levo: uspešen ulov Bubblesa von Slima.
Zgoraj desno: Riley opravlja meritve v jami Madison Saltpeter.
Spodaj: Katarina pobira vzorec vode za analizo kationov in TOC.

prvi podvig. Po vzorčenju v jami sva se odpravili v jamo Ogdens. Tukaj sva vzorčili vodotok, ki priteka v jamo iz površja ter sifon, ki se nahaja nekoliko globlje v jami.

Jami Helictite in Warm River

Jama Helictite se nahaja v tako imenovani Burnsville Cove, domu Butler Cave Conservation Society. Kot ime samo pove, v njej najdemo precej spektakularne helectite, vendar ti niso bili razlog za vzorčenje v tej jami. V jami sva vzorčili zato, ker se nahaja v zanimivem povodju, poleg tega pa karakter vodotoka v jami nakazuje na omejen vpliv zunanjih voda na podzemni svet.

Jama Warm River je termalna jama, ki ima kar tri različne termalne pritoke, vsakega z drugačno temperaturo. Že samo zaradi tega je bila ena prvih na najinem seznamu. Na žalost nam v prvem podvigu ni uspelo priti do najtoplejših pritokov zaradi visokega vodostaja. Vendar sva podvig ponovili v 2023 in bili uspešni. Poleg mikrobiologije sva v drugem poskusu uspeli

FOTO: RILEY DRAKE

FOTO: KATARINA KOSIČ FICCO

FOTO: KATARINA KOSIČ FICCO

Zgoraj: Thompsons Cedar.
Desno zgoraj: Stompbottom.
Desno spodaj: Smoke Hole.

vzorčiti tudi zanimive sluzi, ki so se oblikovale v vodi. Sluzi so bile okrogle oblike in so lebdele v vodi. So pa tudi občutljive, tako da se ob najmanjšem premiku vode ali dotiku razgradijo. Zato sva za vzorčenje uporabili zelo specializiran pripomoček, palico za lacrosse, zalepljeno na raztegljivo pohodniško palico. Ob prihodu do lokacije, kjer se je nahajal »Bubbles von Slime«, kot sva sluz ljubkovalno poimenovali, so določili mene za glavnega lovilca. Na srečo se ni nič zalomilo in sem sluz uspešno ulovila. Ker sva to jamo vzorčili dvakrat, ima Riley že nekaj rezultatov, ki nakazujejo, da so mikrobiološke združbe v jami najbližje mikrobiološkim združbam v hidrotermalnih vreclih na dnu oceanov.

Smoke Hole in jama Stompbottom

Obe jami sva izbrali zaradi zanimivih bioloških odkritij. V obeh jamah smo ob vzorčenju vodnih živalih le-te zasledili zgolj v določenih vodotokih. V jami Stompbottom smo dodatno vodne živali zaznali v glavnem vodotoku samo po tem, ko se mu je

pridružil določen pritok. Tako nas je zanimalo, ali imata mikrobiologija ali geokemija vodotoka kaj s tem. Poleg tega se Stompbottom nahaja v dolomitih, za razliko od ostalih jam, ki so v apnencih.

Jame Thompsons Cedar, Unthanks in Rocky Hollow ter Omega Cave System

Jama Thompsons Cedar je bila zanimiva predvsem zato, ker so se v njo dolga leta iztekale izcedne vode iz žagovine lokalne žage. Razgradnja izcednih voda, ki so več kot 15 let pestile podtalnico, je z intenzivno biokemično porabo kisika v vodi preseгла tisto, ki jo običajno proizvedejo surove odplake. Poleg tega so skoraj popolnoma iztrebile vodno življenje v jami. Številne agencije so združile moči in odpravile onesnaževanje voda, kar je pripomoglo k obnovitvi vodnega življenja v jami. Zdaj je glavni vodotok čist, eden manjših pritokov pa prispeva minimalno količino onesnaževal, ki se nahajajo v sistemu. Tako smo lahko vzorčili tako neonesnažen kot še vedno rahlo onesnažen vodotok.

Preostale jame smo vzorčili zaradi njihove geologije ali lokacije, Omega Cave System pa zato, ker je najgloblji sistem v Virginiji in nas je zanimalo, ali globina vodotoka vpliva na mikrobiološke združbe.

Nadejamo se, da bo projekt prinesel zanimive rezultate, ki bodo zagotovo objavljeni v znanstveni literaturi. V kolikor vas zanimajo, sledite Riley Drake. Glede na to, da je naše razumevanje mikrobioloških združb v podtalnici minimalno, je vsak rezultat zanimiv, ne glede nato ali odgovori še na dodatna vprašanja ali ne. Predvsem pa je pomembno to, da sva se skozi celoten projekt neizmerno zabavali. Riley je poleg tega odkrila, da za podobno ekspedicijo na Aljaski potrebuje lažjo in manjšo opremo, saj ne bo Katarine, ki bi prenašala naokoli ogromno transportko. Tako sva za v Warm River in Omega Cave System, obe sva vzorčili v 2023, že imeli črpalko, ki je bila manjša kot telefon in je potrebovala še manjšo baterijo. Res je, vse življenje se učimo. ■

Teo Delić

ŽVEPLENO PODZEMLJE OSREDNJE ALBANIJE

Slabo leto pred zloglasno korono me je nekega dne poklical Fonzi. Prodal mi je idejo, da bi astronave iz Evropske vesoljske agencije (ESA), ki so se za potrebe vesoljske misije urili v eni od slovenskih jam, dodatno zaposlili z biološkimi raziskavami. Tako sem spoznal Joa De Waeleja – belgijskega geomorfologa z italijanskim naslovom (Univerza v Bolonji), ki je bil operativni vodja jamskega dela izobraževanja. A ravno, ko smo šele začeli poznanstvo, smo se precej ostro tudi oddaljili. Že omenjena korona je hitro pretrgala vezi med ljudmi ter izobraževanja, z Joem sva v kontaktu ostala le glede nekega monografskega poglavja.

In tako je bilo vse do nekega dne, ko me je povabil, da se pridružim italijanski odpravi v meni neznano sulfidno jamo v Albaniji. Priznam, zadeva je bila malo nenavadna, celo hudomušna; klical me je Belgijec, omenjal Italijane, delalo naj bi se v Albaniji. V zgodbi je bilo precej nejasnosti. Tako sva sklenila, da se priključim spletnemu

sestanku, ki naj bi ga izpeljali zainteresirani za odpravo. Seveda, sem si mislil. Zakaj pa ne, saj nič ne bi moglo iti narobe. Ali pač? Končal sem pred ekranom na dvournem sestanku s petnajstimi Italijani in se občasno prijazno nasmehnil. Razumel sem vsako četrto besedo, ravno premalo, da bi sestavil celostno zgodbo. In kot da to ne bi bilo dovolj, so še vpili eden čez drugega, tako da nisem več vedel, koga sploh poslušam. Vseeno pa se ni končalo tako slabo. Za naju z Ajo je Jo naredil povzetek v angleščini. V njem sva izvedela datume odprave, dejstvo, da voda v jami ni primerna za pitje, in da je jama topla – zelo topla. Še nekaj informacij in ducat fotografij pa je bilo dovolj, da sva sklenila, da greva. Le kdo se ne bi udeležil odprave z neznano ekipo v neznane jame, za nameček sulfidne, v krajih, ki jih ne poznaš in kjer govorijo jezik, ki ga ne razumeš.

Tako sva z Ajo v prvem tednu aprila 2023 odrinila na pot proti Albaniji. Da bi si pot nekoliko skrajšala, pravzaprav razlomila

na več delov, sva spotoma obiskala še nekaj krajev, vrhov in jam. V spominu mi je ostalo, da je bilo mrzlo. A dnevi so se daljšali, saj smo tudi uro ravno obrnili na poletni čas. Mraz naju je spremljal vse tja do osrednje Albanije in območja v okolici Elbasana. Tam je bila klima povsem drugačna. Na poljih so še vedno rasle pomaranče, okoliški hribovi pa so bili popolnoma rumeni od cvetočih (divjih) forzij. Vse videno je imelo za naše pojme neverjetne razsežnosti. Hribovi so bili visoki, odeti v belo, njihova pobočja prostrana, rečne doline močno usekane med njih – s tudi več sto metrov ali celo kilometer širokimi prodišči.

Po nekaj dneh potovanja sva se tako srečala s preostankom ekipe, ki so bili, z izjemo Joa, Italijani. V domačem Kabashu, kjer smo bili nameščeni, smo se končno lahko v miru pomenili o vsem, kar nas je čakalo. Izvedela sva, da je bila jama Shpella Avulit odkrita šele 2019, ko so jo italijanskim jamarjem pokazali lokalci. V

jami so hitro napredovali tako v globino kot dolžino in kaj kmalu je jama raziskovalce presenetila s svojo razvejanostjo. V globljih delih nenavadno tople jame so našli na obsežen preplet kanalov, poln žvepljenih plinov, sadre in drugih žvepljenih primesi, zato je interes za jamo čedalje bolj naraščal. Ker pa prvopristopniki niso bili spretni ali trmasti z uporabo merilnih in risarskih orodij, smo lahko za orientacijo v notranjosti uporabljali le poligonski vlek. Podrobnejši načrt enostavno ne obstaja. Linda, ki se je ob prejšnjem obisku jame naučila tako vrhne tehnike kot tudi risarskih tehnik, pa je zaslužna, da smo imeli v rokah sploh kaj.

Joa so jamarski kolegi povabili k raziskovanju, ker se jim je jama zdela izredno zanimiva. Vedeli so, da je izjemna, niso pa si znali odgovoriti na vprašanja, vezana na njen nastanek in geomorfologijo. V odgovor na povabilo je organiziral znanstveno odpravo, katere namen je bil v kratkem času opraviti čim več raziskav in znanstvenega vzorčenja.

Jama leži na območju, kjer je zaradi gubanja med okoliškimi fliši apnenec pokukal na površje. Zaradi dobre topnosti apnenca (v nasprotju s sicer prevladujočimi fliši) pa so se začele razvijati kraške oblike. Kot da vse to ne bi bilo dovolj, je precejšen vpliv na razvoj jame imela tudi topla voda, bogata s žvepljenimi spojinami, ki prihaja iz zemeljskih globin. Tako najdemo v kanjonu reke Holtas nekaj izvirov svetlo modre, motne in mlečne barve, zaradi katerih celotno območje zaudarja po pokvarjenih jajcih. Prav tople vode in dvigajoče se žveplove pare naj bi botrovale odprtju prostornega vhoda v jamo Shpella Avulit, ki se s 40-metrskim breznom nahaja na nadmorski višini 710 metrov. Vse od tu pa do 476 metrov globine, kjer jamski kanali dosežejo nivo podzemnih voda, je izmerjenih več kot sedem kilometrov rovov. Vendar to še zdaleč ni vse, saj raziskovalci ocenjujejo, da bo ob nadaljnjih raziskavah jama presegla dolžino desetih kilometrov. Upamo, da bo ob tem mejniku ali že prej dobila tudi načrt, ki bi ji še kako pristajal.

V jami smo prebili nekaj dni. Jemali smo

vzorke vode in mikrobiološke podlage, tako na površju kot v jami smo izvajali okoljske in meteorološke meritve ter jemali geološke in biološke vzorce. Nikakor pa nismo raziskovali v jamarskem smislu. Na to smo imeli nekakšen moratorij. Za vse sodelujoče kljub prostornosti rovov ni bilo dovolj mest. Zato so se ekipe pri delu in uporabi bivaka izmenjevale. Temperaturno zelo prijeten bivač, kakršnega v življenju še nisem srečal (niti blizu), je bil na globini 400 metrov. Za razliko od bivakov, ki jih poznamo pri nas, ta ni bil niti postavljen. Za to ni bilo nobene potrebe, kajti 21 °C je omogočalo spanje kjerkoli v rovu, da so le bila tla uravnana. Posledično so bila trupla razmetana na dolžini 70 metrov ravnih tal. Še en omemba vreden detajl jamskega življenja je bilo stranišče. Zaradi občutljivosti celotnega z žveplom pogrnjenega sistema in omejenega vedenja o

delovanju tovrstnih sistemov je vsak imel lastno stranišče. Velike potrebe smo opravljali v močne vreče s kemičnim nevtralizatorjem vonja in izsuševalcem – po koncu odprave je vse šlo ven iz jame.

Da pa ne bom celotnega prispevka »zagornik« na opisu zunanosti ali počutja, bom predstavil še nekaj rezultatov prej omenjenih raziskav. Celotna jama je zaznamovana z oblikami kondenzijsko-korozijske morfologije, tudi sicer značilnimi za jame, nastale pod vplivom termalnih voda. Slednje izvirajo iz globin, ocenjenih na 3700 metrov, in so odgovorne za nastanek bolj ali manj horizontalnih rovov, ležečih na 510, 470, 430, 360, 300, 260 in 235 metrih nadmorske višine. Vsi našteti rovi so nastali v času bolj počasnega orogenetskega dogaja, kar je žvepljenim vodam dalo več časa za dolbljenje horizontalnih rovov. V najnižje ležečem rovu (475 metrov

FOTO: ORLANDO LACARBONARA

FOTO: AJA ZAMOLO

Desno: prodišče reke Holtas in okoliško flišnato gričevje, pogled z apnenčastega roba.
Prejšnja stran: Teo se namaka v termalni vodi.

FOTO: ORLANDO LACARBONARA

Levo: mlečno-modri potoki v spodnjih delih jame.

Desno zgoraj: Claudio pobira meteorološke meritve v beli srajci, v kateri je preživel celoten obisk jame.

Desno spodaj: plasti odpadle sadre izgledajo skoraj kot sneg.

globine), kjer najdemo tudi potoke in jezera z žvepljenimi termalnimi vodami, jama še vedno aktivno nastaja. Ta del, tako kot tudi celotna dolina, močno zaudarja po pokvarjenih jajcih. Vode so, tako kot na površju, mlečne svetlo modre barve in polne nitastih bakterijskih obrasti. Zaradi njihovega agresivnega delovanja, kemizma med kalcijevim karbonatom in žveplovo kislino, suhe rove v spodnjih delih jame zapolnjujejo tudi meter debeli nanosi mehke kristalizirane snovi – sadre. Poleg samih voda imajo velik vpliv na jamo tudi pare termalnih voda. Te se dvigajo vzdolž večjih prelomov, na mestih križanja le-teh pa so se v jami razvile večje dvorane.

Čim večji del značilnosti jame so italijanski kolegi skušali tudi povzorčiti. S tem namenom so iz jame prinesli barvno paleto belih, sivih, črnih, oranžnih, rumenih, rdečih in vijoličastih skorjic in praškov,

med katerimi so našli tudi minerale, značilne za hipogeni žvepleni kras; sadro ($\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$), jarožit ($\text{KFe}_3(\text{SO}_4)_2(\text{OH})_6$) in gipsit ($\text{Al}(\text{OH})_3$). Četudi so to morda najbolj izstopajoči minerali, niso edini gradniki Avulita; najdeni so bili tudi sledovi magmatskih in metamornih kamnin ter njihovih sprememb. Karbonatne plasti, sploh tiste ob prelomih, so ob udarcu sprožale vonj, značilen za bituminozne skale. Še posebej zanimivo se mi je zdelo dejstvo, da so vse najdene minerale pripisali hipogenemu dogajanju. Torej so vsi nastali od noter navzven in niso bili prineseni z rečnim delovanjem ali pa površinskimi vodami.

Poleg vonjav, ki so neprestano v spomin privabljalje prizore iz Dantejevega Pekla, verjetno največji vtis na nekoga, živečega v srednji Evropi, pusti temperatura. Prvič v življenju se mi je zgodilo, da v bivaku

ni bilo prerekanja, kdo bo kuhal kavo. Na 21 stopinjah ni treba veliko diplomacije in »nadmudrivanja« sotrpinov, da se zjutraj skuha kava. Temperatura je tako prijetna, da enostavno vstaneš in pristaviš vodo. Zaradi segrevanja iz globin so vhodni deli jame najhladnejši, bolj ko greš proti dnu, bolj narašča temperatura. Od 15 °C na vhodu zraste na, za nas težko predstavljivih, 22 °C v aktivnih delih jame. V globini je vse še dodatno prežeto z rahlim toplim vetričem, ki spominja na marsikateri prdec. Seveda ima na račun temperaturne prijetnosti in žveplovega kemizma bivanje v jami tudi nekaj slabosti. Zaradi zvišanih koncentracij CO_2 ponekod težje dihamo. Na poti ven pa se jamar, oblečen »po slovensko«, zlahka skuha v lastnem »zosu«.

Seveda smo pa svoj lonček k raziskovanju pristavili tudi speleobiologi. Povzorčili smo živali vzdolž celotnega profila jame. Najbolj bogati so bili najgloblji deli. Razlog za to tiči v bogastvu hrane. Bakterijska razrast v vodnih tokovih predstavlja najnižjo raven prehranjevalne mreže – hranilno zalogo za številne organizme, s katerimi se potem prehranjujejo drugi organizmi. Tako smo v jezeru na dnu videli tisoče postranic, ki so se »pasle« na bakterijah. Na bregovih jezer pa smo videli hrošče, skakače, strige, dvorepke, paščipalce, pajke in še marsikaj drugega. Našli smo tudi nekaj novih vrst, kar sicer za

FOTO: ORLANDO LACARBONARA

Vložki sadre v kanalih Avulita.

podzemlje nikakor ni nič nenavadnega. Da pa ni vse živo milimetrskih velikosti, so poskrbele večje skupine netopirjev. Med budnostjo smo jih dobili v najnižjih nivojih, kar kaže na to, da je tam najverjetneje še en vstop v sistem, ki jim omogoča lahek dostop do globokih območij (zdi se, da to hipotezo potrjuje tudi dokaj zapleteno kroženje zraka).

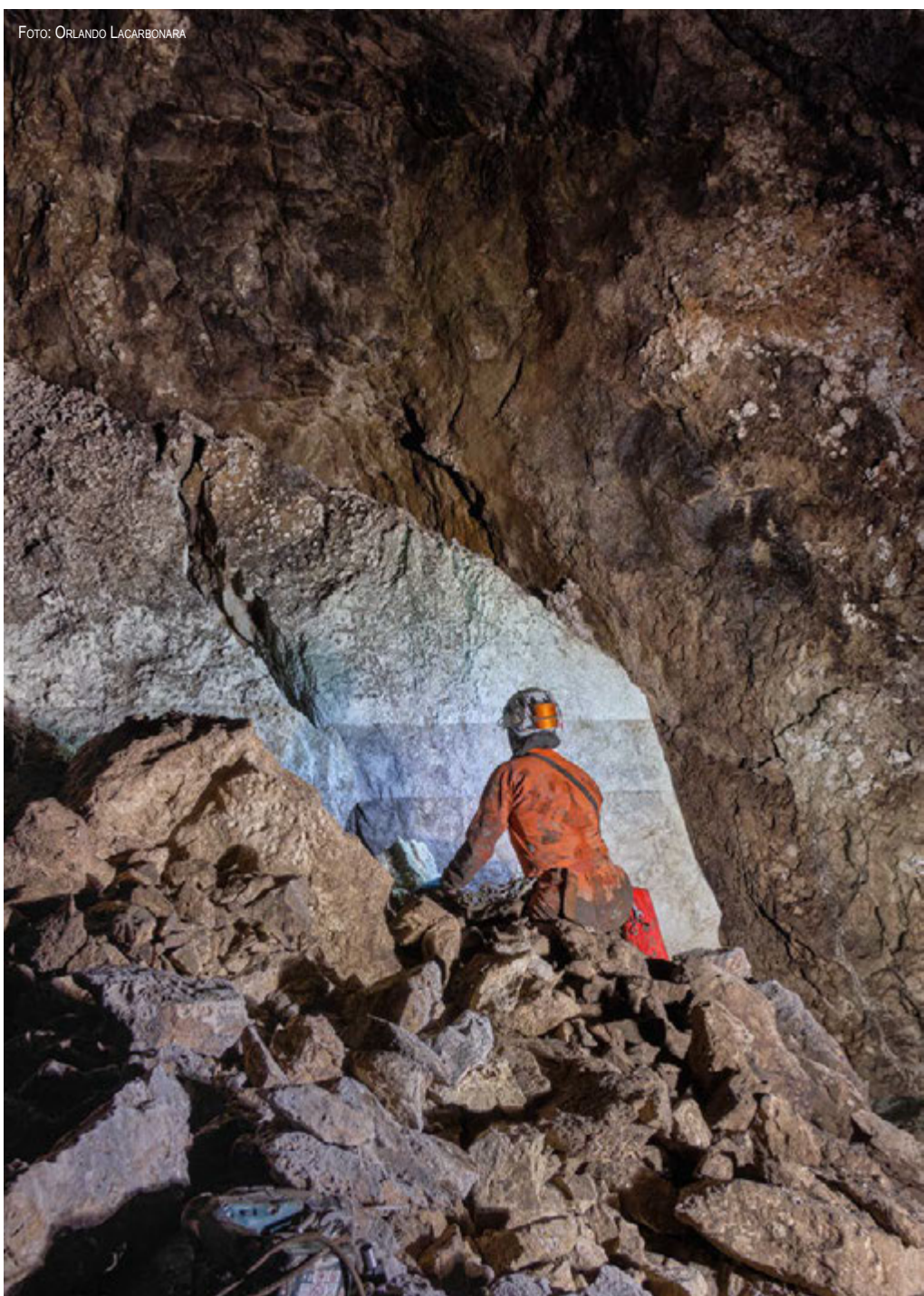
Iz vsega napisanega lahko bralec vsaj do neke mere razume, da so tovrstne jame za naše alpsko-dinarske prostore nekaj izjemnega. Pravzaprav so redke celo v svetovnem merilu. Ena prvih odkritih žvepljenih jam je bila jama Movile pri romunski Mangaliji. Odkrita je bila le desetletje po odkritju globokomorskih jarkov, ki predstavljajo še en sistem, odvisen od kemizma žveplovih spojin, in so zato služili kot model tudi za razlago posebnosti jame. Movile je odstrla poglede na načine nastanka in funkcioniranja sulfidnih jam, pozneje pa so jame podobnega izvora odkrili še v Italiji, Grčiji, Izraelu in Iranu. V zadnjem času jih precej hitro odkrivajo v geološko in tektonsko zelo aktivnem območju srednje Albanije in Grčije. V zadnjih 20 letih so bile tako odkrite sulfidne jame Melissostrypa (Grčija) ter več jam na območjih kanjona reke Sarandoporo (meja med Grčijo in Albanijo), kanjona Langarice (Albanija) in končno, kanjona reke Hultas (Albanija), kjer leži tudi Shpella Avulit. Jame slednjih dveh območij trenutno veljajo za najdaljše v Albaniji, saj v dolžino presegajo celo prokletijske jame, kot sta Shpella Shtares ali Shpella e Zezë. Vsekakor pa velja, da se, ne glede na to, katera je ali v katerem delu Albanije se nahaja najdaljša ali največja jama, človek nikakor ne more znebiti občutka, da nam bodo albanske jame postregle še z marsikaterim presenečenjem.

Jamarili smo Luca Pisani (Univerza v Bolonji), Alessandro Marraffa (Oddelek za geoznanosti Univerze v Padovi in Gruppo Speleologico Martinese), Grazia Mastrovardi, Michele Marraffa, Donatella Leserri, Orlando Lacarbonara in Andrea Seviroli (Gruppo Speleologico Martinese), Claudio Pastore (Institut Suisse de Spéléologie et Karstologie, La Chaux-de-Fonds, Švica), Luca Grillandi in Linda Lambertucci (Gruppo Speleologico Faentino) pod skupno organizacijo Joa De Waele (Oddelek za biološke, geološke in okoljske vede Univerze v Bologni), Aja Zamolo in moja malenkost. ■

FOTO: ORLANDO LACARBONARA

FOTO: ORLANDO LACARBONARA

Člani, prepisal Jure Bevc PRVOMAJSKI TABOR 2023

Prvomajski tabor je potekal na Tarasovi in Fosilcevi domačiji, Volk imenovani, pod Vršičkom, blizu vasi Ratje, med 27. aprilom in 1. majem. Izmerili in registrirali smo 14 novih in obiskali več že znanih jam. Dnevnik je sicer bolj skromen, saj se nam je neprestano nekaj dogajalo in smo ga zato skoraj pozabili napisati. Prav najlepše se zahvaljujemo gostiteljema, ki sta za nas odlično poskrbela. Edino nadlogo so predstavljali klopi, ki smo jih nekateri s sebe trebili v desetinah.

27. april

Špela, Lojze, Vid in Diba smo šli na območje SZ od Tabora. Našli smo tri potencialne jame: ena zasuta in druga onesnažena. Veliko smo hodili. Nabrali smo en kup kloпов.

28. april

Špela, Lojze, Vid, Bajsi, Vanja in Diba smo šli raziskat jame prejšnjega dne. Vse

tri smo raziskali in izmerili. Eno smo odkopali. Zjutraj in zvečer smo žimarili na 160 m. Špela je dosegla najboljši čas. Pili smo tudi pivo.

Tim, Taras, Aljaž in Matevž smo šli v že znano jamo Kobilica. Po hudem trudu smo našli okrog 15 novih metrov. Jama je ogabno blatna. Kasneje je Tim raziskal še eno čurko.

29. april

Špela, Ariana, Klemen, Bajsi, Vanja in Diba smo šli na območje JV od Tabora. Našli smo en potencialen vhod, kjer smo vlekli ven veliko skalo, a nam ni uspelo. Našli smo še dve potencialni. Ena je morda za odkopat. Vmes smo šli še v eno registrirano. Bajse vse štima. Kasneje smo šli v Žužemberk na pivo in nato na pivo v tabor.

Tim, Taras in Matevž smo šli kopat dve mogoče jami. Hitro smo zaradi neperpektiv obupali in šli zmerit eno že znano

čurko. Tam smo naleteli na Fosilca in Jarosa, ki sta našla še eno, ki smo jo odkopali in raziskali. Kasneje sva šla s Timom v že znano jamo, ki jo Tim imenuje Garmnova. Ker nisva vzela merilcev, se je Tim vrnil, da je bilo 10 metrov dolgo nadaljevanje lahko izmerjeno (*glej načrt, stran 55*). Pero, Aljaž in Neja smo šli v Šolново brezno. Na poti dol so nekateri skoraj desondirali čez kačo. Na dnu smo našli dve okostji še neznanih živali (netopir?), ki ju je potem ven izvlekla druga ekipa (vsaj delno). Nad jezerom smo bili očarani, zato smo imeli še mal photoshootinga. Pot gor je bila hitra. Šolново brezno je jama s petimi zvezdicami (*****). Na poti do baze osvojili še Vršiček.

30. april

Špela, Neja, Ariana, Bajsi, Škufca, Vanja, Diba, Aljaž, Pero smo šli raziskat jame, ki smo jih našli prejšnji dan. Dve smo odkopali, v eno se pa le spustili. Vse tri smo

Desno: Zadovoljstvo
po obisku
blatne jame.
Naslednja stran:
utrinki s tabora.

Foto: Matic Di Batista

Foto: Matic Di Batista

Foto: Špela Di Batista Borko

Foto: Špela Di Batista Borko

Foto: Kristofer Pecar

Foto: Kristofer Pecar

izmerili. Zvečer smo pili pivo. Kresa ni bilo, ker smo na ognju pekli palačinke, na kresu pa se tega ne bi dalo.

Taras, Tim, Lara, Jaroš in Matevž smo šli v Šolnovo brezno. Bilo je epsko. Lara je podrla svoj globinski rekord, jaz se jezeru na dnu nisem mogel upreti, zato sem skočil not, pa tudi Primož je bil zadovoljen, saj smo mu prinesli okostje netopirja. Po razopremljanju se je Jaroš vrnil v tabor, ostali pa smo raziskali še dve čurki.

Primož sem pripeljal Špeli Bonija, ta ga je takoj raztegnila in skupaj sta naredila pozdrav Soncu. Popili kavo. Potem smo šli v vas Pleš poiskat Samotno brezno (4696) in Brezno H (6154). Tik pod vasjo smo priklicali starega čebelarja (ne ptiča, temveč človeka, ki se ukvarja s čebelami). Ta nas je usmeril k nekemu zapuščenemu vikendu, kjer naj bi bili ob poti dve jami. Našli vikend in obe iskani jami, pa še nekaj skoraj jam čisto zraven. Ugotovili smo

tudi, da so Rakovčani registrirali Dvojno brezno pri Plešu (13785), pa se je izkazalo, da je to Brezno H. Boni si je zlomil noht. Potem smo šli na malico ter nato poiskat Pogadajevo jamo (456), ki pa je bila v obori. Vas je bila blizu, zato smo le šli vprašat za dovoljenje. Res so nam pokazali »Pogadajevo hišo«, kjer se pišejo Papež. Teh ni bilo, vendar sva z Vidom videla, da pri sosedih (Škufca) pijejo cviček, zato sva se šla žrtvovat in pustila, da Boni in Luka najdeta ključe. Ko smo jih imeli, smo šli v oboro, našli jamo in še malo iskali eno drugo jamo izven ograde, za katero so nam povedali Škufčevi. Vrnili smo ključe in še malo popit [sic] cvička. Po kakšnih dveh urah smo prepričali domačina, da je poiskal vhod v jamo, za katerega pa se je izkazalo, da je zasut. Potem smo šli v gostilno (Hinje ali pa Zvirče) na pivo in šnopt [sic]. Potem pa smo se vrnili na Lukov vikend. Prigod dopoldanskih je bilo še več pa jih ne smem zapisat ker naju je Vid zavezal k molčečnosti.

1. maj

Diba, Špela, Neja, Lara, Taras, Matevž in Fosilc smo šli v že znano Zvrnilco in potrdili, da je na globini sedem metrov čep smeti. Nikomur ni bilo do spuščanja v ožino med smetmi, pod katero se odpre nadaljevanje. Jama je drugače globoka nekaj čez sto. Predlagamo čiščenje.

Pestotnik, ki je trenutno sam na (v) taboru, pošilja čestitke in pozdrave.

Živel 1. maj!!

Živel PUTIK!

Živel DZRJL

–Mate Matičarji

MALO PO POLDNEVU SE JE Z BIKLOM PRIPELJAL PŠANC.

Udeleženci tabora:

Fosilc, Taras, Jaroš, Vid, Matic, Špela, Tim (Rus), Klok (samo bežno), Romi (štirtačkar), Pestotnik, Presetnik, Boni, Tinkara, Škufca, Matevž Marinko, Ariana, Klemen, Neja, Lara, Pero, Aljaž, Bajsi, Vanja, Pšanc (23 komadov in en pes). ■

FOTO: MATIČ DI BATISTA

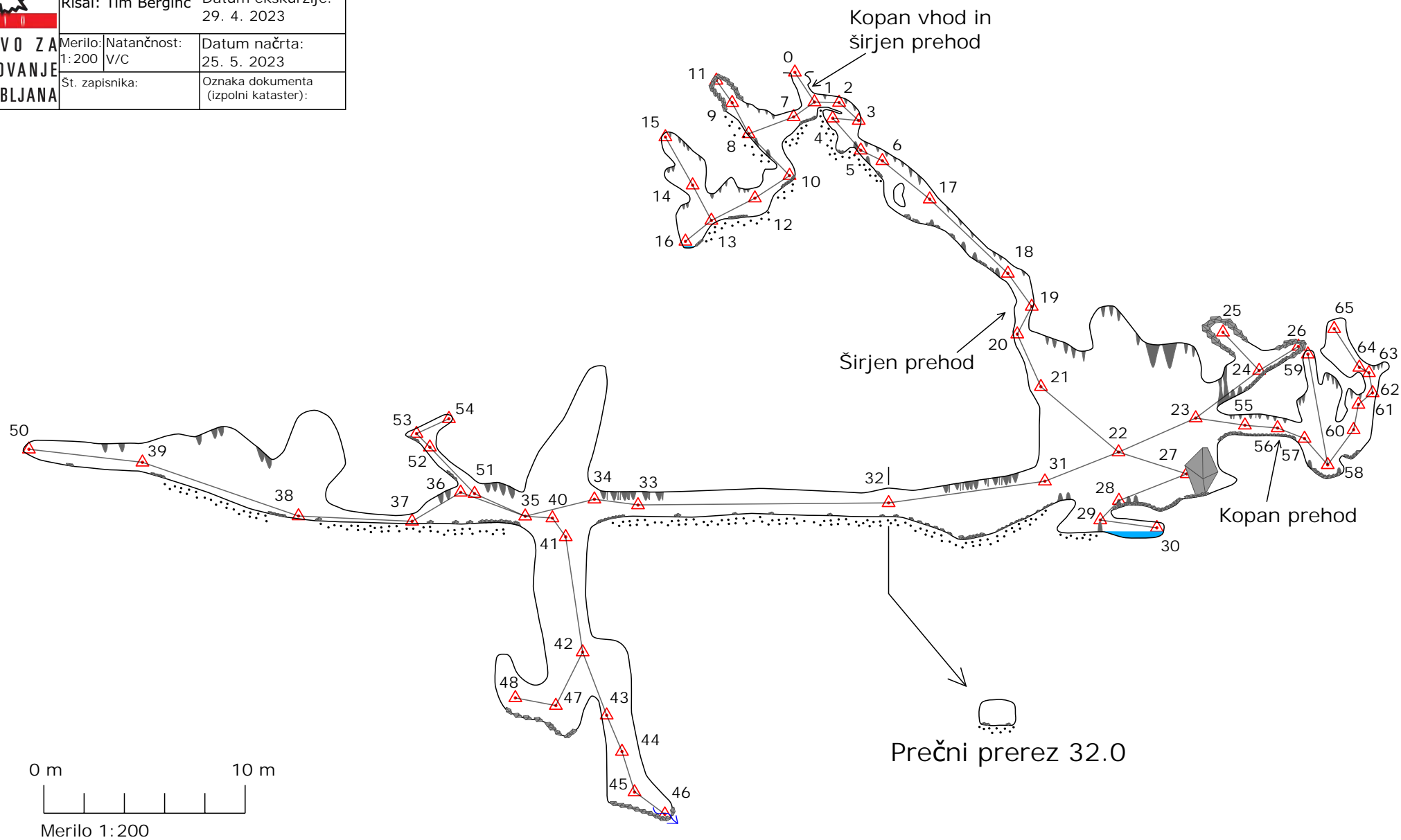
Vanja se spušča v jamo.

Katastrska št. 15100		
Ime jame: Velika odkopanka na Vršičku		
Merili: Taras Večerin Anže Kadunc, Tomaž Krajnc in Tim Berginc		
Risal: Tim Berginc	Datum ekskurzije: 29. 4. 2023	
Merilo: 1:200	Natančnost: V/C	Datum načrta: 25. 5. 2023
St. zapisnika:	Oznaka dokumenta (izpolni kataster):	

**DRUŠTVO ZA
RAZISKOVANJE
JAM LJUBLJANA**

Iztegnjeni profil

Člani, prepisal Jure Bevc KANINSKA UJMA, VERZIJA 2023

Tradicionalni kaninski poletni tabor je bil lani spet v znamenju turobnega, celo apokaliptičnega vremena. Za razliko od kakšnega prejšnjega leta, ko smo se tudi borili z dežjem, vetrom, meglo in podobnimi nepravilnostmi, pa tokrat nismo našli kakšne jame, ki bi se hitro odpirala. Trofejo za uspeh tabora je tako pobrala LJ99, ki zelo obeta, nismo pa v njej (še) prišli zares globoko.

Po noči s tretjega na četrti avgust, ko nas je sicer zgodovinska ujma zgolj oplazila, smo zaradi stanja tabora in znižanja morale pobrali šila in kopita, tabor pa smo v manjši zasedbi pospravili dva tedna kasneje. Sledi prepis dnevnika.

Hvala Beki za prvo letošnjo kaninsko kavo. =)

NI RES! PRVO KAVO SMO SI NAPETROLEJU ZJUTRAJ SKUHALE FAMILIJE!

KER SE FAMILIJE GLEDE KAVE OBNAŠAJO POPOLNOMA SEPARATIVNO, TO NE ŠTEJE. HVALA ZA RAZUMEVANJE.

29. julij

Po tem, ko so familije prišle že v petek zvečer na tabor, smo se v soboto tekom dneva gor privlekli še ostali. Petkov večer je bil pester: ko so nas vrgli še iz zadnje žurke na letališču, smo si zadnjo pripravili kar sami. Buli je poskrbel za ozvočenje, DJ KDOR-JE-BIL-PRI-TELEFONU pa za pester glasbeni nabor. Na žurko je uletela še skupina razposajenih Cerkničank* (?!), ki so imele deklščino. Nevesto smo s težavo obdržali pri mislih na bodočega ženina pri vseh postavnih matičarjih. Kakorkoli že, žur se je zaključil okoli treh. Posledice so bile vidne še cel naslednji dan.

*Nevesta je rekla, da je s Tmina.

Na taboru si je večina vzela frej za PAWR/BEAUTY-sleep. Po tem so pa najvztrajnejši že napadli prve jame. Vid in Elliot sta šla v Vrtiglavico, Pero in Tim v neke čurke nad taborom, Jure pa pofotkat vhode jam, ki fotk nimajo. Pred tem se je s 60 km/h z glavo zaletel v konstrukcijo tende. Bajemu sedaj skozi glavo uhaja možgan. Tako da upam, da jame poslika preden, se izcedi zadnji ... Tenda pa tudi verjetno ni več

izpravna.

Manjka še vedno Anže, ki se je najprej zataknil v Bumbaru. Nato pa izginil z radarja. Po nepotrjenih informacijah smo izvedeli, da pomaga novomeščanom pri transportu piva. Nismo pa sigurni, če je pomagal s tem, da imajo sedaj manj za nest ...

Po krepčilnem spancu in branju sem ob 18.20 poleg familij edina v bazi. Kje so vsi??

Ekipa Tim, Pero, Jure smo delali na K območju. Pobral sem koordinate + fotke vhodov od: K21, K30, K34, K35, K36.

Iskali smo K40. Nismo je našli. Na koncu sem oblikoval teorijo, da je K40 udornica blizu K24. V prehodu v udornico je šaht, ki sem ga lani označil kot še en vhod od K24 (ki poteka kakih 15 metrov pod deloma zasutim prelomom). Ker napisa K40 nismo našli, našli pa smo »X'96«. Verjetno so pomerili poligon do vhodov in označili

Megleni razgledi.

FOTO: MATIČ DI BATISTA

FOTO: MATIČ DI BATISTA

FOTO: MATIČ DI BATISTA

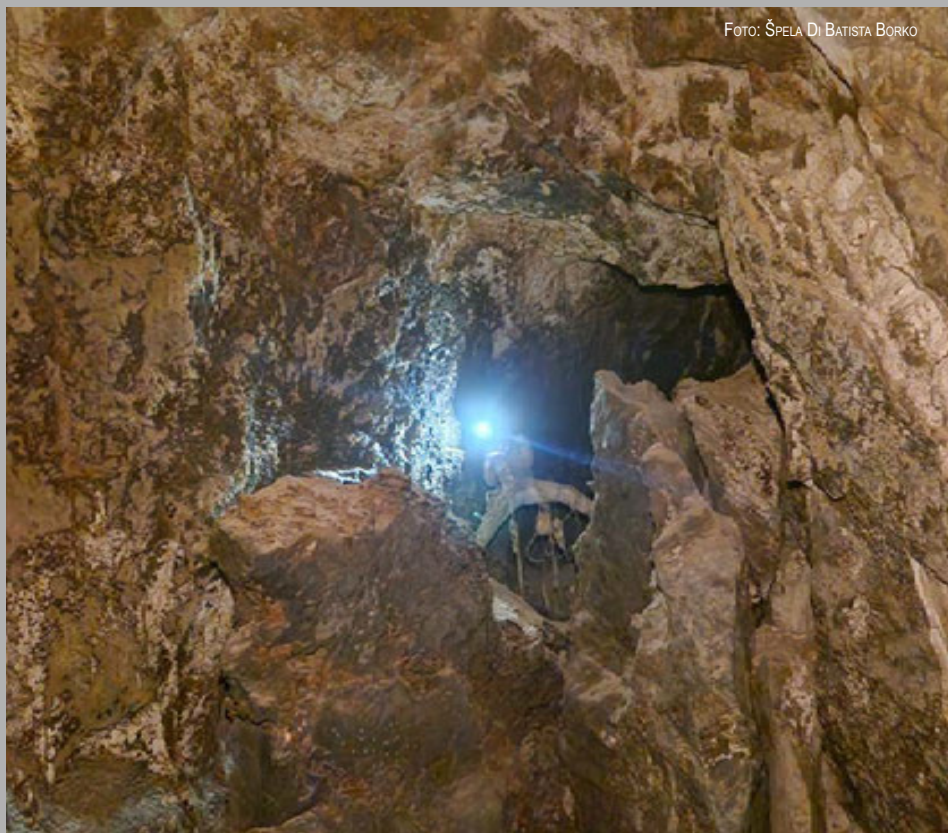

FOTO: ŠPELA DI BATISTA BORKO

FOTO: PETER MAŠIČ

FOTO: MATIČ DI BATISTA

FOTO: JURE BEVC

K40 (ki ni registrirana), nato pa ugotovili, da gre za isto jamo kot K24. Ta misterij je tako rešen.¹

Našli smo še tri jame z oznako »X«, dve od teh sta bili za registracijo. Označili smo ju z LJ97 in LJ98. V jami (in v tretjo, ki je bila prekratka in v katero sem hkrati s štrikom vrgel tudi karabin) se je spustil Pero, risal je Tim, jaz sem pa prenašal opremo med vhodi.

BTW. Med izhodom iz tende (izhod sem izvedel morda pretirano dinamično, da ne bi rabil dvigovat roba tende) sem se usekal v čelo v inox steber. Ulila se je kri. Nič hujšega, ampak zdaj imam čez pol čela flajštr. Hvala dr. Urankar za hitro in učinkovito oskrbo. Jure

¹ Kasneje sta Garmin in Tim našla pravo K40, tako da je bila zgornja hipoteza ovržena.

21.00

Predsednik je zaploskal in bila je luč.

V soboto sva bila z Elliotom v jami, vendar ne povem kateri. Povzročila sva manjši incident, ki pa smo ga s premišljeno reakcijo uspešno rešili. Elliot je opremil Y na vhodu, šla sva noter in na 50 metrih naju je pričakal star štrik, na katerega ni bila dobra ideja se obešat. Takrat zaslišim glas z višin, ven, razopremit. Zanimiv občutek stati nad breznom in se zavedati, da je pod tabo stotine metrov enovite praznine.

30. julij

Z Anžetom (pišem Jure) sva šla kljubovat vremenski napovedi na I področje. Našla sva cca. 10 novih vhodov (2+ perspektivna), nisva pa našla Marjetkine jame, ki je bila nekako ciljna. Nazaj sva prišla lačna,

a zadovoljna.

Popoldne sva šla preverit en vhod, ki ga je dopoldne odkopal Anže. Nesrečno naključje je hotelo, da sva do jame prišla brez baterije. Zato sva opremila na bio, Anže je šel v jamo. Izmeril je lahko samo eno brezno, vzporedno pa je ostalo za prihodnjč (ker nisva imela baterije). Do jame sta šla z nama Diba in Vid, ki sta šla preverit en vhod v steni M. Babanca. Našla sta tri vhode, ki bodo za registracijo, so pa precej v 3PM.

Tinkara, Uki, Elliot, Vid, Pero in Neja smo šli iskat nove jame na I/F območju. Našli smo dve, ki sta si precej oddaljeni. LJ 101 je naravno opremila Tinkara in jo tudi izmerila. Zraven nje (vhoda) je bila opažena slab meter dolga črna kača (GAD!?!). Drugi smo malo modrovali, Uki je nekaj

snemal, Vida smo izgubili. Uki je šel potem proti taboru, mi (Pero, Elliot, Tinki & jaz) pa smo se še malo sprehajali in v poki našli še eno jamo, ki je imela zajeban dostop. LJ 102 sta na pulze opremila Elliot in Pero, na dnu je sneg. Pero pravi, da ni nadaljevanja, Elliot pa, da je (?). Jama ima dva impresivna vhoda in tretjega – zanikno luknjico. Začelo je grmeti, hitro smo popakirali vse stvari in odmarširali v tabor. Na koncu sploh ni deževalo. LJ 101 ima 18,6 m, LJ 102 pa cca. 60 m.

31. julij

Z Anžetom sva šla opremiti Vertigo. Na -65 sva šla do okna, ki ni preveč apetitnih. To bi lahko rekli za celo jamo, saj od neznanosti kod letijo skale, kamni, led. Sicer nižje, kot sva bila midva. Jama sva tudi izmerila. Popoldne smo jedli, govorili, malo

popili in igrali tarok do pozne enajste ure. Nato smo šli spat.

Doroteja in Uki sva se odpravila na fotografsko-snemalno akcijo na kaninske pode. Najprej sva spremljala ekipo, ki je odšla v P4 in posnela njihov odhod/spust z vseh zornih kotov. Nato sva se odpravila na lašte med Veliko Glavo in Velikim Talirjem (kjer gre »pot« iz Bivaka do Reneja) in fotografirala/snemala različne površinske kraške in ledeniške oblike na tamkajšnjih laštih. Vračala sva se po drugem nizu laštov nekoliko zahodneje, ki se spuščajo z V. Talirja. Mimo Bivaka sva se potem vrnila v tabor. Zapisal Uki

1. avgust

Cile je včeraj v dolu na poti do P4 odkopal en vhod. Že ob 8.30 smo štartali, da

Pogled na Bovec.

prehitimo dež. Jama je. V njej je sneg. Ima tudi brezno. Na dnu je šodr. Piha. Prepih gre med sneg in skalo. Bo treba it še pogledat. Krstili smo jo za LJ110. Potem sva se s Ciletom pustila Anžetu prepričati, da gremo »MIMOGREDE« še do Novomeščanov. Spustila se je megla in začel je dež. Po desetem dogodku, ko je bil Spodmol »za vogalom«, sva s Ciletom vklopila možgane in telefon in preverila, kje smo. Bili smo v Velikem dolu. Ko se je čez nekaj trenutkov megla dvignila, sva ugotovila, da gremo v napačno smer (proti našemu taboru). Projekt Pivo in Vedrenje smo opustili in se vrnilo v tabor. Precej mokri. Mater je bilo lepo. Jure

FOTO: MATIČ DI BATISTA

Razgledna točka
na poti v dolino.

2. avgust

LJ-99, ekipa: Aljaž senior, Klemen

Aljaž je zjutraj odvihral v jamo, ker je šel sam, sem se javil, da grem za njim. Širila sva na dnu, kjer se je ustavila prejšnja ekipa. Po parih tretjih članih sva ožino spremenila v avtocesto. Za njo je cca. 15–20 metrov šahta, potem kratka stopnja in potem še eno brezno, ki vodi v temo. Ker sva imela precej prazno baterijo, sva se odločila razširiti en tečen detajl eno stopnjo višje. Čist zadnji štrik sva razopremila in ga shranila na varno in nato šla višje, odmaknila štrik in zavrtala v vogal, ki je povzročal preglavice. Rogel sva uspešno odstranila, vendar se je poleg zataknil kamen, ki je potreben še enega tretjega člana, da se ga odgozdi (zmanjkalo baterije). Napisal: Klemen

LJ-111 in LJ-112, ekipa: Taras, Fosilc, Anže K. in Tim

31. julij – 1. avgust

Ekipa Dinezaver. Udeleženci: Elliot, Tinkara, Neja, Pero

Včeraj ob 12^h odšli v jamo, počasi smo se spuščali, nekateri so vmes peli. Ob 17.30 prišli na vrh [*nečitljivo*] šahta v drugem kraku, kjer smo pojedli juho. Ob 18^h smo odšli proti bivaku, prvi sta šli puncji vsaka z nekaj štrika, z Elliotom sva zadaj razopremljala. Z razopremljanjem sva končala na dnu 40-metrskega šahta nekje na -820. Do okna smo odnesli cca. 250 metrov štrika in 40 pritrdišč. Poočaasi smo šli do bivaka, kamo smo prišli okrog enih zjutraj.

Pojedli smo kuskus, se sfajtali za podloge in šli spat. Zjutraj smo se zbudili, odšli ven brez zajtrka, prišli ven na dež in prišli zmočeni na tabor. Peter M.

31. julij – 2. avgust

P4, Diba, Vid, Dave, Špela

Vid & Diba sta pičila naprej preopremljat in postavljat tendo nad prehodom v Infinitum. Js sm počakala Dava. Na -200 si je prepisal teme, tik pod čelado. Ostrigla sem ga in ga nestrokovno oskrbela. Na dnu Odmeva sva srečala V&D, ki sta imela logistične težave. Tenda stoji! Dave je na bivaku prevzel vodonosništvo, ostali pa smo šli na YuCi šaht.

2. avgust

LJ-103, Ekipa: Pero, Ariana, Tinkara
Ariana, Pero in jaz smo odšli v jamo LJ-103, katero sta delno opremila že Jure in Oblak. Pred jamo nas je že čakal štrik in pritrdišča. Jami je Y pritrdišče na vrodu navrtal Pero, v jamo pa sva se odpravili Ariana in jaz. Jamo sem v drugem, še ne izmerjenem kraku opremila jaz, jamo je merila Ariana. Zame je bila to prva opremljena jama brez nadzora.

Z Anžetom sva šla do ene Mrškove jame in potem do Dinezavra. Plan je bil dvodelen: označit vhod od prve in poiskat moja sončna očala pred drugo. Bila sva polovično uspešna. Očala so na dnu cca. 20 metrov globokega šahta. Ker nisva imela primerne opreme, sva se odpravila nazaj. Šla sva mimo JZS bivaka, kjer ni bilo

nikogar. Ob vratih ni več nalepke DZRJL – verjetno je bila nekemu tako všeč, da si jo je vzel za domov. Če to bereš, jih lahko v treh barvah zastonj dobiš v naših društvenih prostorih vsak četrtek po osmi zvečer. Od JZS bivaka sva se odpravila še do Novomeščanov. Tam sva našla samo Ukija in Doroteo, ki sta tudi prišla k njim na obisk. Na poti nazaj sem izgubil krpjico za levo palico.

Potem smo šli še s Timom in Garminom izmerit eno jamo in razširit vhod v drugo. Pridružil se nam je tudi precednik. Vhod smo razširili tako učinkovito, da bo viden na ortofoto. Prej ni bil viden niti od blizu (razen Krajncu, ki ga je našel). Jure

3. avgust

Prejšnji dan smo na tabor prišli Matija, David in jaz (Ester). Dopoldne smo ugotovili, da je edina vremenska luknja do približno treh, zato smo na hitro formirali eno jamsko ekipo za LJ 99. V jamo smo šli Jure, Klemen in jaz. Jure je preopremil, s Klemnom sva šla pa odbit eno skalo in opremit nadaljevanje. Okrog 14.30 smo se obrnili in odhiteli ven, predno nas dež. Popoldne je minilo v pričakovanju večernih hudih neurji. Ko so prišla, so bila res huda in upravičila napovedi. Nekaj toče, vetra, zalitih in skrivljenih šotorov in lukenj v tendi. Kasneje smo še živi.

4. avgust

Zjutraj smo sklicali »sestaneč« in glede na napoved (še dva taka nevihtna dneva) sklenili, da tabor za silo pospravimo in

Foto: MATIC DI BATISTA

Foto: PETER MAŠIĆ

Foto: PETER MAŠIĆ

Foto: PETER MAŠIĆ

Foto: MATIC DI BATISTA

Foto: MATIC DI BATISTA

se rešimo v dolino. Zdaj čakamo, da neha scat in najdemo približno ugodno okno. Ponoči smo popravljali tendo. Bilo je pestro. V nedeljo je The Day After Tomorrow, zato gremo dol danes. Tenda je žal v slabem stanju. Tudi v dolini je bila menda huda noč. Upamo, da se trend ne bo nadaljeval v prihodnjih letih. So se pa ta teden dobro tvorile jame.

Pred ponoči, smo šli Matija, Špela, Škufca, Pero, Elliot in Diba do NM bivaka. Obisk je bil uspešen. Nesli smo jim čokoladi in piškote za tiramisu. V zameno smo dobili čebulo. Čebula je bila kritična za pripravo najboljših kruhovih cmokov/polpetov. Od sedaj naprej jih samo še cvremo. Verjetno pa ne bi bili tako dobri, če jih jaz (Diba) ne bi vzhajal eno uro v naročju. Uspeh.

Nadaljevanje P4:

Bilo je lepo, bilo je veliko vode. Namerili smo cca. 300 m. Gledali smo apokaliptične slapove v Infinitumu. Postavili smo tendo na vrhu prehoda v Infinitum. Delno deluje. Po pa potrebno nastaviti še ene 3 tende, da bodo vsa pritrdišča suha. Na koncu bomo vodo spravili v cev in na koncu nastavili hidroelektrarno. Ko se boš spustil v dvorano, boš 2x zaploskal in se bodo prižgali reflektorji in talno ogrevanje. Ven smo prišli v sredo, v meglo.

Matija je na tabor prinesel 12-kilsko lubenico.

Udeleženci tabora (seznam je morda nekoliko pomanjkljiv)

Samo (prispel 1.), Nina, Ana (prispela 2.), Cile, Juki, Val (od Svita brat), Diba, Špela, Tim, Pero, Neja, Tinkara, Vid, Elliot, Jure, Uroš, Anže, Dorotea, Beki (šla dol isti dan), Ester (šla dol isti dan) (prišla nazaj v sredo), David (šel dol isti dan) (prišel nazaj v sredo), Tomaž Krajnc - Garmin, Ariana, Klemen, Aljaž, Jaroš, Fosilc, Taras, Anže K., Aleš B., Peter B. - Mrtn, Dave, Matija P. ■

Slap Boka po Ujmi.

FOTO: ŠPELA DI BATISTA BORKO

Tinkara Kepic in Dren Dolničar

TERENSKI DNEVNIK EKOSISTEMI BALKANA 2023

Nahrbtnik v avto in zemljevid v roke! To je stavek, ki si bi ga želela napisati, ker pa to ne bi bilo čisto res, bom začela zgodbo po resnici. Nahrbtnik v avto, telefon v roke in odpri aplikacijo z zemljevidom, letošnja destinacija Skradin. Ja, spet preskakujem. Pa začnimo od začetka. Vsako leto Društvo študentov biologije organizira tradicionalen tabor na Balkanu, kjer študentje v različnih skupinah raziskujejo živalsko in rastlinsko pestrost. Na taboru je delovala tudi skupina za speleobiologijo pod vodstvom Ester Premate in Anje Kos. Letošnji tabor je svoj dom našel v delu Hrvaške, ki je znan predvsem po prelepih slapovih. Seveda to drži, če vzameš v zakup gnečo ljudi, ki naj bi si skupaj s tabo ogledovala te lepote, a kaj ko lepote tako izgubijo svojo vrednost. Ker sem sedaj že drugo leto obiskala »speleo« skupino in se s posebnostjo iskanja in vzorčenja že spoznala, sem vedela, da ne bom imela težav z zgoraj napisanim problemom. V iskanju podzemnih habitatov nas je pot zanesla daleč od gruč ljudi in nam tako dala tišino in prostor, da smo lahko najprej občudovali nadzemni, nato pa še podzemni svet. Kako je vse skupaj izgledalo, vam bova po svojih najboljših močeh opisala Dren in Tinkara.

23. april

Prvi dan smo skupaj z netopirsko skupino krenili proti jami Bijela reka. Kot že ime pove, nas je do nje vodila reka. Ime pa ne pove nič o prelepi poti do vhoda. Do jame smo se namreč sprehodili po kanjonu, ki nas je navdal z občudovanjem. Trideset minut hoje od avta je bila s poti vidna jama, katere polovico skrivnosti je sedaj vsem razkrivalo sonce, polovica pa je bila za vedno izgubljena. Ogromne pečine kanjona, ki so nas obdajale, bi ti brez svoje zanimive rjavo-črne obarvanosti zagotovo povzročile krizo obstoja, namesto tega pa so vse misli lahko obstale negibne nekje v glavi in posnemale silhete vzorcev pečine kanjona. Ko smo prišli na vhod jame, si je naša skupina privoščila prigrizek, člani netopirske skupine pa so začeli zavzeto preučevati netopirje na vhodu jame. Ko so ti končali s svojim delom, smo v jamo skočili še mi. Prvih nekaj metrov jame je suhih, a smo zaradi visokega vodostaja kar hitro naleteli na jezero. Ester se je takoj podala v vodo in začela z vzorčenjem, sledili pa smo ji še vsi ostali udeleženci. Kmalu smo bili mokri do stegen, a nas to ni nič kaj zmotilo, saj je bila jama bogata z jamskimi živalmi. Ko smo prišli iz jame, nas je čakalo toplo sonce, ki je posušilo

naše kombinezone, visoko nad našimi glavami pa nam je predstavilo pripravil še vrhovodec.

Naš dan prelepih dostopov do vodnih jam se je nadaljeval z obiskom Milića špilje. Voda iz te jame je namreč ustvarila gozd, kjer tla gradijo ponvice, obraščene z mahom. Čeprav sta bila prostor pred jamo in vhodni del jame močno spremenjena s strani človeka, smo v globljih delih pod blazinicami prstov še vedno lahko začutili hladni otip skale.

24. april

Vhod Prčove pečine se je nahajal sredi zelenega pašnika. Na prvi pogled se je zdelo, da vstopamo v brezno, zato smo jamo opremili z vrvjo. Prva se je vanjo spustila Ester, ki nas je obvestila, da za vstop varovanje ni potrebno, nato pa še dodala, da verjetno stoji na ovci. In res, ko sem se spustila v jamo, je snop moje naglavne svetilke najprej pristal na lobanji ovce. Ko sem se plazila po ozkem rovu so me na moji poti spremljale številne lobanje, pod seboj pa sem čutila mehko podlago in samo upala, da je to ni razpadajoč kadaver, ampak lepo obdelana zemlja. Vsekakor se je obilice organskega materiala veliko bolj razveselila Anja, saj je

Anja v Prčovi pečini.

FOTO: ESTER PREMATE

FOTO: ESTER PREMATE

FOTO: ESTER PREMATE

prisotnost le-tega pomenila večjo možnost najdbe strig. Rov se je razširil v malo večjo dvorano, kjer na moje veselje ni bilo prisotnih nobenih lobanj ali kadavrov. So pa nas v velikem številu pozdravile jamske kobilice, kar kmalu pa smo opazili tudi jamske hrošče, skakače ...

25. april

Do sedaj je pripovedovala Tinkara, saj sem jaz okoli pohajkoval z netopirsko skupino ali pa sem zaradi dežurstva ostal v taboru. Na dan, ko sem se priključil skupini, smo se odpravili le v jamo Samogradic. Jamo smo našli brez težav, saj nam je pot do nje pokazal eden od domačinov. V jami smo poslikali kolonijo netopirjev, ki je bila visoko na stropu in se je posamezne netopirje komaj razločilo. V jami je bilo prisotnih tudi veliko drugih, predvsem pravih, jamskih živali, ki so nas zanimale. Največ navdušenja je poželo »mravljišče« jamskih hroščev, ki je mrgolelo na kupu gvana, tik pod kolonijo netopirjev. Ko smo nabrali željeno število vzorcev, smo jamo zapustili in se odpravili nazaj v tabor. Tam smo nabrane živali pregledali, določili in za vsak vzorec izdelali etiketo. Seveda smo nabrali vzorce toliko različnih skupin jamskih živali, da nam je zmanjkalo posodic za razvrščanje. Sledil je tradicionalni piknik z roštiljem in tekmovanjem v skupinah s posebnimi nalogami, kot so izdelava zasilnih bivališč iz stvari, ki smo jih imeli po žepih, časovno omejeno pisanje etiket, izdelava najboljšega medvedjega dreka in še marsikaj.

26. april

Kot diktira tradicija, je dan po pikniku vedno prost dan, kar pomeni, da je celotna organizacija poteka dneva prepuščena posameznikom. Na ta vroč dan brez oblačka sem se pridružil Samu, Klari in Evi (vsi člani našega jamarskega društva) pri obisku jame Topla peč, ki se nahaja na severnem pobočju prečudovitega kanjona reke Krupe. Po nekaj več kot uri vožnje in nekaj deset minut hoje smo prispeli do jame, ki si nedvomno zasluži takšno ime.

Levo zgoraj: kič kanjona Bijele.
Levo spodaj: edina skupinska fotka speleo skupine.
Desno: Anja v kanjonu Čikole.

Po štetju in določitvi vrst netopirjev v jami smo se spustili še do Kudinega mostu na Krupi in se ob občudovanju tolmunčkov in brzic, preraslih z vodnim rastjem, osvežili v prijetno hladni Krupi. Nato je sledil vzpon do parkirišča, kjer smo pustili pandico in povratek nazaj v tabor z vmesnim postankom za kosilo.

Na ta dan so se preostali člani speleo skupine skupaj z Lukaszom odpravili v Čavlinsko pečino, kjer jih je zaradi visokega vodostaja že po nekaj metrih jame pričakal sifon. Po hitrem obisku jame so pomahali v slovo Ester, ki se je odpravila na konferenco v Tunizijo. Po tem in po obisku slapov Zrmanje pri Muškovcih so se odpravili poiskat še Bundalovo pečino, ki so jo kljub natančnim koordinatam sredi melišča, poraslega z grmičevjem, iskali slabih deset minut. Jamo je Tinkara proglasila za Instagram jamo.

27. april

Po prostem dnevu smo se spet nabrali na kup člani »speleo« skupine, tokrat brez Ester, ki se je dan prej poslovila, in se odpravili v Veliko Čulumovo pečino. V

tej ne tako majhni in povsem vodoravni jami skoraj ne najdeš gole skale, saj se ta skriva ali pod čudovitim jamskim okrasjem ali pa pod kubiki netopirskega gvana in urina. Medtem ko so ostali člani skupine iskali jamske živali, sem jaz štel, določeval, fotografiral in snemal netopirje z ročnim ultrazvočnim detektorjem. Netopirjev je bilo v jami ogromno, kar tudi razloži količino dreka, skozi katerega smo se prebijali, ko smo hodili po jami. Izkušnja je zelo podobna hoji po razmočenem jamskem blatu, le da ti je malo manj vseeno, kam vse ga naneseš.

Po obisku Velike Čulumove pečine smo se odpravili še v zaledje reke Cetine, bolj natančno, v jamo Rudelića špilja. Ta je popolno nasprotje prejšnje, edini znaki sige so bili na vhodu, v notranjosti pa samo sprana, narebrana, ostra živa skala, ponekod čudovitih barv. Šele na koncu jame smo naleteli na majhne zaplate jamskega blata. Raziskovanje prepleta rogov, občudovanje turkiznih potokov in sifonov in iskanje jamskega živeža nam je vzelo kar nekaj časa. Nekaj živali smo sicer našli in ujeli, vendar smo bili bolj uspešni na

FOTO: DREN DOLNIČAR

Tinkara in Manca pri prečanju jezera v jami Rudelića špilja.

nismo prav dolgo ostali v senci spodmola, saj je bil poln »jamskih« bolh, kar smo ugotovili potem, ko sem se začel praskati po hrbtu in so ostali ugotovili, da se moje rdeče DZRJL majice skoraj ne da prepoznati, saj je bila prekrita s črnimi bolhami. Te sem najverjetneje staknil, ko sem sledil nekaj netopirjem v kratek stranski rov, ki je del spodmola. Očiščeni bolh, kolikor smo le zmogli, smo se odpravili proti koordinatam, ki so bile točne. Jama je kar prostorna, z nekaj dvoranami in celo eno ožnico ter zelo kratkim meandrom, je pa sicer precej presušena in skromna z jamskim živežem. Našli smo tudi sledi domačinov, ki so se tukaj skrivali med zadnjo vojno. Ob povratku smo obiskali še Trogrlo jamo, katere impozanten vhod res daje vtis treh grl, ki vodijo v jamo.

29. april

Zadnji dan tabora smo potem, ko smo ugotovili, da se jama, ki smo jo na ta dan želeli obiskati, nahaja na privatnem zemljišču z budnim čuvajem, v glavnem namenili sproščanju v Biogradu na Moru in vzdrževanju jamarske opreme. Pred samim čiščenjem opreme smo pokukali še v Pečino kod Vrane, kjer smo uzrli kolonijo podkovnjakov, ki so jo par dni pred nami občudovali tudi člani netopirske skupine. S čisto in suho opremo smo se vrnili v tabor, kjer smo se nasmejali ob predstavah vseh skupin, ki so delovale na taboru. To so bile skupine za botaniko, dvoživke, plazilce, ptice, kačje pastirje, metulje, hrošče in fotografska skupina ter seveda že omenjeni netopirska in speleo skupina, katere člani smo bili Ester Premate, Anja Kos, Manca Strmišnik, Ajda Auersperger, Tinkara Kepic in Dren Dolničar. ■

izvirih tik pred jamo. Po malici in igri z lokalnim kužkom smo se vrnili v tabor.

28. april

Utруjeni od dolgih terenskih voženj smo se odločili, da bomo tokrat šli na izjemen panoramski pohod malo bližje našemu taboru, in sicer le dobre pol ure stran, v kanjon reke Čikole. Na tej avanturi se nam je pridružila še Annasibila. Seveda pa nismo šli tja kar tako, ampak smo si vseeno zadali, da bomo obiskali par jam. Opremili

smo se z opisoma poti in koordinatami jame Velika Pečina in Trogrle jame. Opis dostopa do Velike pečine je trdil, da je jama nad potjo, ki smo ji sledili, koordinate pa so kazale, da se jama nahaja pod potjo. Iz navade, da so koordinate pogosto zgrešene, smo sledili opisu. Po nekajminutnem lazenju skozi žbunje smo našli nekaj, kar bi lahko bila naša jama. Izkazalo se je, da gre le za spodmol, sicer poln podkovnjakov. Kot podkovnjaki, ki so se ob našem prihodu hitro razbežali, tudi mi

Penelope Vorster, Katarina Kosič Ficco
RETURN TO ČRNA GORA 2023

In June of 2023, a team of twelve cavers traveled from Slovenia, the United States, Canada, and France to the village of Poprat, Montenegro. We returned ready to push hard in the cave Vrućični Snovi, which we left going and with promising air in 2022. This year we were happy to be joined by several DZRJL members, and to merge biological inventory with exploration.

At the end of the previous year's expedition, we turned around at the top of a 30-meter drop that looked into what appeared to be a large, old trunk passage intersecting the dry canyon we had been surveying up until that point. After two days of putting ropes back onto our route, we began new exploration. Past this drop, we found a large breakdown room with a slope leading to the top of a tall canyon and a rushing stream audible below. This was the first time we made it to stream level in any of the caves we have explored in the area. We were excited – and breathing easier – now that we were past the very dry and dusty upper levels. Apart from this stream canyon, however, we noticed a draft of air continuing over some breakdown very close to the end of the previous year's survey. Following this air, we found what we were looking for: a 20 meters deep canyon that had air blasting in our faces and stream at the bottom, that we called 99 Luftballons and the best discovery so far, Zvijerko. The discovery started an expedition full of excitement and findings. Here are our stories.

The Day We Found Zvijerko brezno (and the night we were trapped in the cave!)

On June 24th, Jeff, Katarina, Mike, and Philip S. went into the cave to survey the stream canyon and to continue rigging into the drafty tube above the stream. Mike and Katarina continued the upstream survey, stopping at a waterfall that would require an aid climb. They returned to where they had split from Philip and Jeff and followed the ropes until they came to where Jeff was traversing over a canyon with a false floor. Holes in this false mud floor showed glimpses into a gradually

deeper and deeper canyon, and after a few stations, Jeff saw darkness ahead.

Jeff shouted to the darkness and the darkness echoed back. The team came together and listened to the sound of water falling far below. Mike threw a rock far out towards the center of the pit. The rock fell for three seconds before striking a ledge, dislodging rocks that fell a further three seconds and caused a massive echo resonating through the cave. By this time, it was evening and there were only enough

Teo Delić looking for animals in the newly discovered stream. The waterfall represents the lead left by the team at the end of the expedition.

PHOTO: KATARINA KOSIČ FICCO

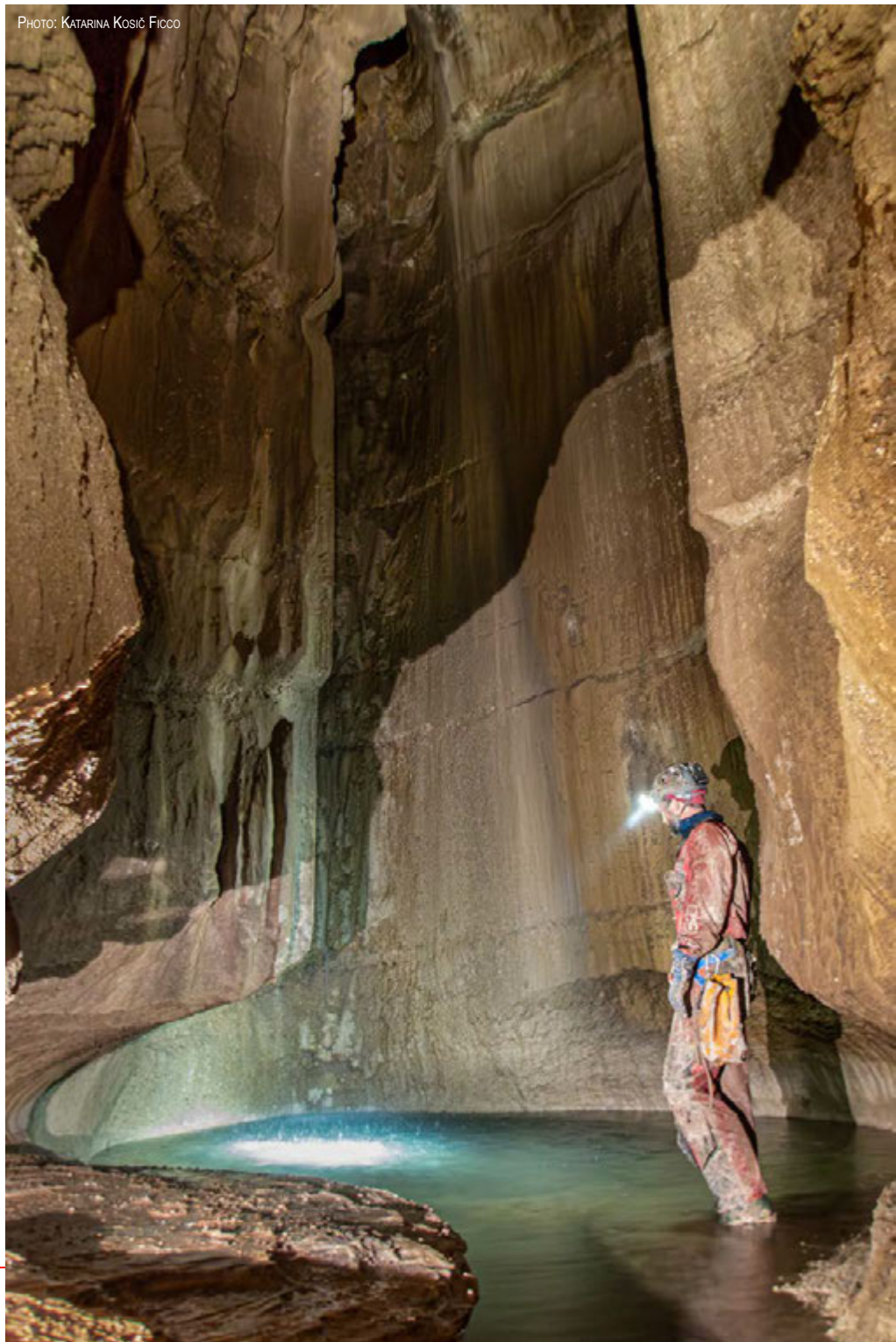

PHOTO: JEFF WADE

PHOTO: KATARINA KOSIČ FICCO

Top: group photo, from left. Top: Maja Zgmajster, Teo Delić, Tommy Cleckner, Riley Drake, Phillip Schuchardt, Philip Moneyhun, Penelope Vorster, Matic Di Batista, Špela Borko. Bottom: Danaja Delić Zgmajster, Katarina Kosič Ficco, Mike Ficco, Jeff Wade. Bottom: the team rests in a dry alcove near the very wet entrance of Vrućni Snovi while waiting for the storm to subside. Next page: Jeff Wade staring into the darkness of Zvijerko.

PHOTO: PHILIP SCHUCHARDT

bolts to set a couple of anchors. Jeff started right away – clearing loose rock and traversing out of this window to get a clearer picture of the giant pit. The rest of the team finished surveying to the edge and shot the Disto laser toward the far away walls of the pit. They measured 50 meters to each wall, with the pit depth well over 100 meters. Jeff ran out of hardware and rope and stopped about 15 meters below the passage they had arrived from.

Excited, the team headed for the entrance at 21:00. They did not know at this time that finding the big pit was only the first adventure of the day.

Philip and Jeff left first, followed by Katarina and Mike. Once Katarina started the first climb, Mike mentioned that the stream levels must have increased as he can hear it rumbling beneath him. Not particularly concerned as the majority of the cave

leading out is extremely dry, they continued their ascend. Once they reached Queezer Teezer things became even more interesting. Loud rumbling sound, resembling a washing machine, was coming from behind the wall, making the team happy that they first discovered the dry route into the cave. The team had just learned two things:

1. The route the water takes from the surface is quite closely parallel to the standard route.

2. It was raining, probably a lot.

This was quickly confirmed once the team came closer to the entrance, and they could hear water in the entrance canyon that was usually dry. Phillip went to check the conditions and returned with the report that a thunderstorm on the surface had turned the entrance shaft into several waterfalls and the entrance canyon

into a river. Realized they are trapped in the cave, they made an impromptu bivy in a sandy alcove of a dry passage. Once Katarina and Mike reached them, they stopped them explaining that they are not leaving anytime soon. Resigned they got comfortable on the shelf and spent several hours switching between naps and snacking. The peak of the evening was when Jeff, Mike and Katarina woke up to a clinking sound of the gear. Once they turned on their lights, they saw Philip staring at them and holding the wall. Among loud bursts of laughter Philip explained them that he was cold and decided to do squats in the dark so he wouldn't wake them up. Since he couldn't see he decided to hold on to the wall. After several hours of shenanigans and miserable naps (by that point the team was quite cold), the storm subsided a little and they were able to exit.

The team made it back to the camp around five in the morning, where the rest of us woke up to bring them beer, tea, hot food, and hear the exciting news.

The Day We Had a Big Day (Happy Birthday to Špela)

The shaft, which the discovering team named Zvijerko Brezno, lived up to the excitement generated at the camp. It was big and beautiful, with multiple intersecting domes and several high leads visible. After a couple days, the shaft was rigged and surveyed to 205 meters depth. The upper section is largely dry, and characterized by breakdown on one wall, with large sediment slopes and huge slabs of detached rock. After a pinch point about a third of the way down, the shaft transitioned to a wet, straight sided dome with several waterfalls entering from far above. 50 meters from the bottom of the pit and about 30 meters from the current rigging is a large window in the wall with a breakdown floor visible. The team wanted to check this lead and speculated that even if it was not a way on, it could be considered

as a location for an underground camp. At the bottom of the shaft are large boulders rounded and polished by large amounts of water, suggesting that you do not want to be in the shaft during big rain events.

We had less than a week left on site and expected more wet weather. There was a concern that the ropes in the lower, wet section of Zvijerko might get hammered by the waterfalls when it rained heavily, so we made the decision to derig at least the lower section, and leave the large lead in the side of the shaft for a future year. With just one day left to access lower Zvijerko, we decided to consolidate our efforts. Objectives for our day trip were the following:

1. Continue survey
2. Update the rigging diagram
3. Collect invertebrates for the biological inventory
4. Collect mummified bats for study
5. Take photos of Zvijerko
6. De-rig the lower pitches.

We assembled a team consisting of The Ladies and Jeff for what we expected to

be a pretty long day.

We decided that Maja, Špela, and Katarina would look for the animals. Riley and Penelope had surveyed the big pit earlier in the week and were ready to go back for more. There was a pit of about 50 meters that Tommy had rigged on the previous trip that needed to be surveyed. On the way out, Riley and Penelope would make a rigging diagram for Zvijerko. All of us would travel down and then up the pit in a group, helping light and model for the photos Jeff planned to take.

As with the best plans, things started to go wrong almost immediately. Shortly after entering the cave, Riley felt very sick. Riley suspected she was having an allergic reaction due to gluten cross-contamination in the camp kitchen. She turned around and planned to join Phillip M. and Tommy, who were having a smaller day surveying some leads in the upper part of the cave. With our team reduced to five cavers, the rest of us continued to the bottom of the cave.

Katarina took on double duty, helping collect invertebrates while also running

instruments for the survey. Once we reached the top of the pit Jeff started to explain what his plans are. He finished his description by stating: "I will need you to hold the light, spread your legs and stay as still as possible," not realizing the company he was in. Katarina looked to Penelope and asked: "Did he just say that we need to spread our legs and stay still?" and received the response: "Pretty much." All the ladies burst out laughing enjoying the embarrassment on Jeff's face once he realized what he actually stated. Continuing in the same positive and cheerful spirit we found that Tommy's description of the 50-meter shaft below Zvijerko to be accurate: the pit ended with water sinking into the breakdown and a couple of small mud siphons. The route on which we could continue was now above us. Returning to the bottom of Zvijerko, we rejoined Maja, Špela, and Jeff. Jeff was preparing the camera equipment while Maja and Špela collected some very charming creatures, including a large centipede who posed for a few photos.

Katarina and Penelope started working

their way up, making a detailed rigging document. Maja followed third and we all stopped from time to time when Jeff decided we were in the right spot to light photos. Špela kindly volunteered to come up last, de-rigging a 60-meter rope from the bottom of the pit and coiling the 160-meter rope above that at the anchor below the dry section. A few hours and many photos later, the first four of us convened above the shaft for a pot of coffee in the Bothy bag. Once Špela ascended the shaft the clock turned midnight and she was welcomed by a Happy birthday to you song that the team sang from the Bothy bag, as her birthday just started. Despite an extra year she was feeling invigorated after hauling the ropes, and she and the 60-meter rope elected to keep moving and lead the way out of the cave. We packed up our little shelter and Penelope followed Špela, while Jeff, Maja, and Katarina planned to collect and photograph mummified bats on the way out. Taking their time to exit, Penelope and Špela both enjoyed naps at the entrance until the rest of the team joined them at 4 am. It was Špela's birthday and

Previous page: Špela holds a specimen of a centipede in Zvijerko.

Above: another centipede, this one from Vrućični snovi.

we suggested that this must be the best way to start a new year of one's life!

The sun rose while we hiked across the plateau on the way back to the car. After 24 hours on his feet, Jeff was still full of energy! He ran circles around us, taking photos in the early morning light. We arrived back in camp at 07:00 to a group of concerned men as our callout was at 8:00 and we barely made it and celebrated with a breakfast of pivo and watermelon.

Time in the Community

In addition to making progress in Vrućični Snovi, our team checked other pits and caves in the Poprat area and followed up on reports of bats using caves in the Korita area. As always, we invested in listening to the stories and priorities of our local friends and hosts. Locals in the area are concerned with water access to

PHOTO: JEFF WADE

support living on the plateau. Herders use cisterns to water their animals, and drinking water for the area is sourced from the spring in Korita. With Korita growing and tourism bringing more people to the small mountain villages, interest in other water sources remains strong. Our team has yet to identify another accessible and consistently flowing water source, but makes sure to follow up on reports from farmers of water in caves.

We are always happy to spend time visiting our friend Martin's in Poprat, and each year are introduced to more members of the local community. Martin and Viktoria always welcome us into their home with delicious food and drink, kind faces, and good information that helps us on our mission to explore. They also generously allow us to camp in their field, which we turn into a happy home base for the duration of our stay. Kola and Tanja sell us meat that they raise and cheese that she makes. This year we were able to celebrate a great expedition (and Mike and Katarina's 8th wedding anniversary) with roast lamb, Montenegrin rakija, and of course, the Teran we had rationed since leaving Slovenia.

Results and Next Steps

In 2023, we surveyed total of 2.9 kilometers, pushed Vrućićni Snovi to 1.5 kilometers and 503 meters of depth. In addition, we surveyed 15 more caves in the area. We welcomed Teo, Maja and Danaja back to the team after a couple years apart, and added Riley, Jeff, Špela, and Matic to the ranks. We were also able to perform some biological inventories of Vrućićni Snovi. During the survey we collected centipedes, spiders, pseudoscorpions, springtails, and diplurans.

We look forward to returning in 2025 for another round of exploration in Vrućićni

Snovi and other caves. We have quite a bit of swinging, traversing, and aid climbing in our future!

As always, a huge thank you to all participants, DZRJL, Treking Šport, and Rite in the Rain for the gear support, to Awesome Foundation and National Speleological Society International Expedition Fund for financial support, Montenegro Ministry of Sustainable Development and Tourism, to Martin and Victoria for hosting us, to Kola's family for food and friendship, and to Herman and Zorica Kosič for love, support, and providing a base camp in Slovenia. ■

PHOTO: JEFF WADE

Top: Zvijerko brezno.
Right: Collecting water.

Besedilo in fotografije: Jure Košutnik RAZISKOVANJE JAME SCĂRIȘOARA V ROMUNIJI

Na lanski Krasoslovni šoli v Postojni me je Aurel Perșoiu, geograf, krasoslovec in specialist za raziskovanje ledenih jam, raziskovalec na Emil Racoviță Institute of Speleology (Cluj-Napoca, Romunija), povabil na strokovno srečanje v Romunijo, na enotedensko raziskovalno delo v ledeni jami Scărișoara.

Srečanje je bilo planirano za februar 2024, v tednu, ko ima Ljubljana zimske počitnice, saj je bilo sprva mišljeno, da grem v Romunijo z družino. Zaradi strahu pred ekstremnimi zimskimi razmerami v okolici jame sem na koncu v Romunijo odpotoval sam, oziroma sem se priključil ekipi iz Zagreba. Šest nas je bilo v kombiju Oddelka za geografijo Zagrebške univerze. Krmilo je prevzel profesor Nenad Buzjak, kolega geograf in ledenojamec, ki ga skoraj 20 let srečujem na vsakoletni Krasoslovni šoli. Pridružila se nam je še njegova žena, biologinja Suzana. Z nami se je peljal profesor fizike, Velebitaš, in prav tako vsakoletni obiskovalec Postojne, Dalibor Paar, ki je v preteklosti že predaval za naše društvo. Da se ne bi počutil ogroženega med Hrvati, je trojico doktorjev zaokrožil Matej

Blatnik. Z nami je bila tudi njegova punca Tea.

Pot smo začeli v soboto zjutraj in preko nočnega postanka v Temišvarju v nedeljskih popoldanskih urah prišli na dogovorjeno zbirno mesto pod vznožjem Zahodnih Karpatov. Iz smeri Cluja so se nam priključili Romunski raziskovalci, dva Grka, Američan in Norvežanka. V trdi temi smo prišli do našega cilja, razloženega naselja Ghețari, ki leži na kraški planoti nad občinskim središčem Gârda de Sus (beri: Grda de Sus). Nastanili smo se na kmetiji, ki se ukvarja tudi s turizmom. V ta namen so poleg osrednje bivalne stavbe zgradili hišo z apartmaji, skoraj že mini kongresni center, s šestimi sobami v nadstropjih in velikim večnamenskim prostorom, kuhinjo in sanitarijami v pritličju. Večerja in zajtrk sta bila v prizidku družinske hiše, kjer so bile tudi enoposteljne sobe. Pri večerji, katere glavna zvezda je bila tradicionalna romunska jed – sarme – sta se nam pridružila še raziskovalca iz Debrecena. Eden od njiju je bil Marjan Temovski, naturalizirani Madžar, rojen v Makedoniji, ki je doktoriral na Univerzi v Novi Gorici in je nekaj

časa tudi živel v Postojni. Naslednji dan sta prišla še dva Slovaka, geografa z Univerze v Košicah.

Ghețari leži v osrčju zahodnih Karpatov, imenovanih tudi gorovje Apuseni, bolj natančno na kraški planoti v masivu Bihor, na nadmorski višini okoli 1100 metrov. Februarja je tam pričakovati okoli meter snega in temperature tudi podnevi krepko pod lediščem, tik pred našim prihodom pa je bila odjuga, sneg je pobralo, temperature pa so bile podnevi pozitivne.

V ponedeljek zjutraj smo prvič obiskali cilj našega popotovanja, jamo Scărișoara, ki je bila od naše nastanitve oddaljena 15 minut hoda. Vhod v 105 metrov globoko in 720 metrov dolgo jamo je široka udornica z vertikalnimi stenami, ki vodi v dvorano, zapolnjeno z ledom. Ob ledu se je možno na več mestih spustiti, bolj ali manj vertikalno in globoko. Proti jugu se odpira edini daljši jamski rov, katerega

Vrtanje ledenega jedra.

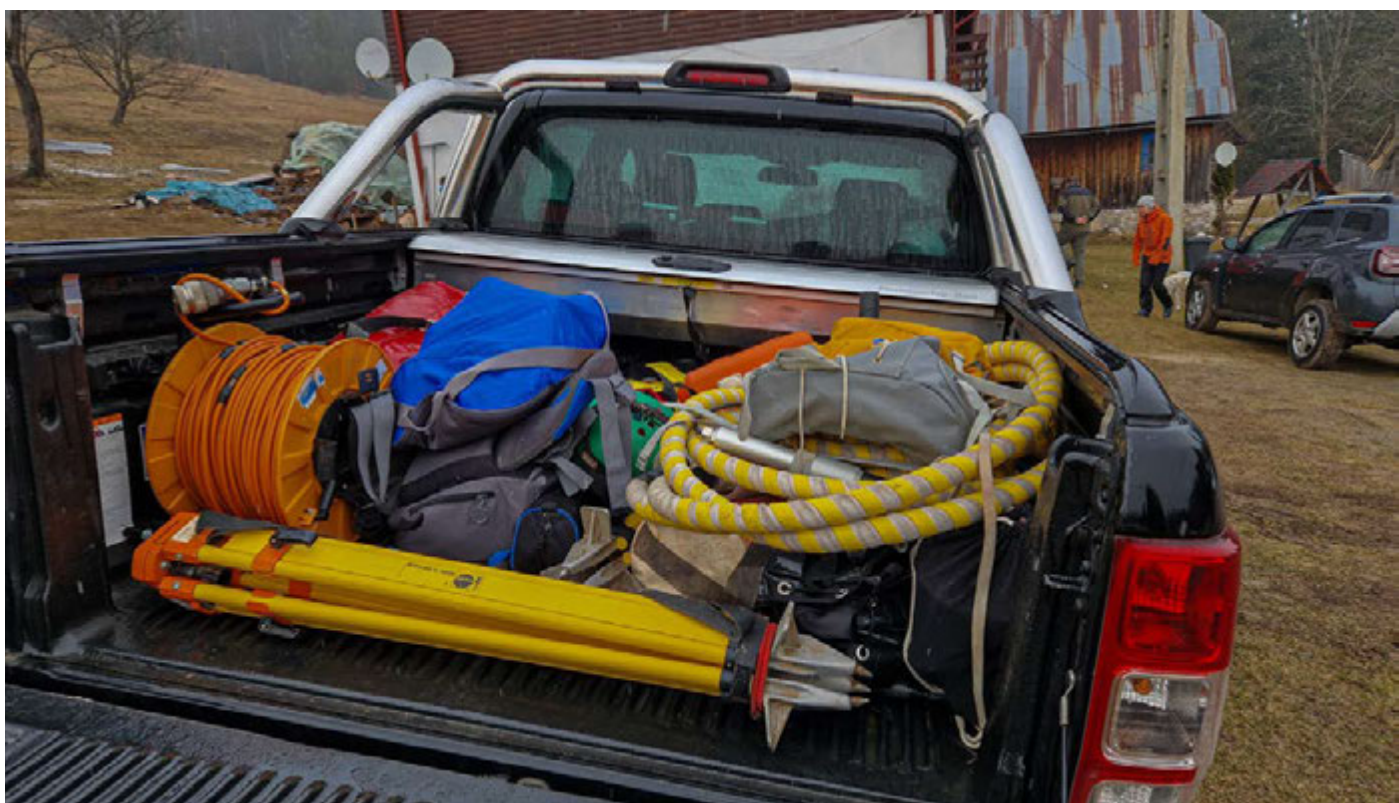

**Zgoraj: vhodna udornica
in turistična pot.**

**Spodaj: del opreme, ki se
je do jame pripeljal.**

končni del je tudi edini nepoledeneli del jame. Jama se nahaja na 1150 metrih nadmorske višine, vhodna udornica pa predstavlja skoraj polovico njene globine. Ker je jama urejena za turizem in jo letno obišče okoli 80.000 turistov, je pred jamo hiška, kjer prodajajo karte, mi pa smo v njej puščali raziskovalno opremo. Okoli jame je ograja, v kateri so vrata s števcem obiskovalcev, v notranjost jame pa vodijo stopnišča, sidrana v stene udornice. Jamski del, dostopen turistom, je vhodna Velika

dvorana, po kateri je speljana kratka, krožna, v led zabita in nekoliko dvignjena ter do meter široka lesena pot z leseno ograjo na eni strani, ki je mestoma močno poledenela in preperela. Dno Velike dvorane je ravna ledena ploskev površine okoli 3000 kvadratnih metrov in ledom, debelim vsaj 25 metrov. Na več mestih je mogoč prehod med ledom in steno v daljši rov (Rezervatija Mare) po ledenem pobočju z naklonom 45° in ob vertikalni, 15 metrov visoki ledeni steni v krajši rov (Rezervatija

Mica), ki je pravzaprav subglacialno nadljevanje vhodne dvorane.

Scărișoara je statična ledena jama, v katero pozimi teče težji hladen zrak s površja, podhladi zrak v jami in jamske stene in omogoči nastanek vodnega ledu. Poleti je zračni tok med jamo in površjem minimalen, kar ustvari jezera hladnega zraka in omogoča obstanek ledu.

Prvi dan smo si ogledali najgloblje, nepoledenele dele jame, razpravljali o kriogenem kalcitu, kriogenih jamskih biserih, opravili prve mikro lidarske izmere kapniških oblik v jami, merili vsebnost CO₂ v vodi in zraku, večinoma pa je šlo za turistični obisk s kovačijo in drezami, pri čemer je vsak pri sebi razmišljal, kaj želi raziskovati v naslednjih dneh in kako bo to izvedel. Sledili so štirje raziskovalni dnevi, trije v jami in eden na površju. Daleč največ časa sta v jami preživela Slovaka, ki sta izvajala geodetske in lidarske meritve ledene površine in fotogrametrijo s fotoaparatom in s pomočjo drona. V jamo sta odhajala prva, ven pa hodila zadnja. Ne spomnim se, da bi kdaj jedel večerjo skupaj z njima. Preden sta šla v jamo, sta vedno rekla, da imata samo še za uro ali dve dela. Na to temo se je tako oblikovala interna šala: slovaška ura, ki seveda pomeni precej več časa, vsaj pol dneva. Še

najbolj zamudno je bilo umerjanje satelitskega sprejemnika teodolita, ki je vztrajno kazal prevelik standardni odklon, problem pa je bil, da sta koordinatna sistema Slovaške in Romunije različna.

Torek je bil rezerviran za raziskovanje ob vznožju ledene stene v Rezervația Mica. Pod 15 metrov visoko navpično ledeno steno smo pristali na novi ledeni ploskvi neznane debeline, ki pa se kmalu prevesi v nestabilno podorno pobočje. Štrik smo privezali na steber turistične poti in na dva ledna svedra, z Y pritrđiščem. Ledena stena je večinoma sestavljena iz plastovitega ledu, s tankimi sloji sedimenta, ki je bil datiran na starost med 450 in 900 let. Led se ob stiku s kamnito steno premika in guba, skoraj kot ledeniški led.

Raziskovalca iz Temišvarске univerze sta merila debelino ledu ob vznožju ledene stene z metodo električne upornosti in z georadarjem. Rezultati bodo pomagali ugotoviti debelino ledu v Veliki dvorani, saj so do sedaj vrtali v led v Veliki dvorani na dveh mestih in dosegli 22 oz. 25 metrov globine. Ni pa znano, ali so zadeli dno dvorane ali le večjo skalo, ki je ustavila vrtanje in je led v resnici debelejši. Prve meritve, ki smo si jih ogledali zvečer, so pokazale večjo električno upornost do okoli deset metrov globine.

Ker je bila v jami temperatura nekoliko nad lediščem, so bile ledene sveče na stropu nestabilne in večkrat se je zgodilo, da se je gmota ledu zrušila v bližini ljudi. Enkrat v Veliki dvorani prav blizu Aurela, ko je podajal uvodno razlago o jami in drugič prav pri merjenju z georadarjem, ko je led iz Velike dvorane priletel vse do dna Rezervația Mica in skoraj zadel nekaj članov odprave, enega pa oplazil po hrbtu.

Najbolj zanimiv del Rezervația Mica je ozek rov med ledom in kamnito steno, kjer so očitni dotoki relativno toplejšega zraka izpod ledenega bloka. Sublimacija ledu ustvarja megafasete in do pol metra debelo nasutje kriogenega jamskega kalcita, kalcitnega prahu, ki se izloča iz ledu pri taljenju. Iz ledu in kalcitnega prahu gledajo temna trupla netopirjev, na njih pa je vse polno jamskih hroščev, prilagojenih ekstremnim temperaturam v jami.

Brez napenjanja mišic ni šlo. Raziskovalca iz Debreceana sta želela domov odnesti nekaj jeder ledu. V ta namen sta imela nekaj klasičnih potovalnih hladilnih torb in

Spodaj: Ledeno jezero v vhodni dvorani.
Naslednja stran: ledena stena
v Rezervația Mica

Ponor sredi dna slepe doline.

velik kanister tekočega dušika, ki se je vozil na zadnjem sedežu njenega pick-upa. Tekoči dušik je poskrbel, da je led brez pretresov prišel v laboratorij, iz stene pa ga je bilo treba izrezati na roke. Naprava, ki vrta v led, super deluje, ko ji pomaga gravitacija. Veliko težje pa je horizontalno vrtanje, kjer je potrebno pri obračanju ročice nanjo še dodatno pritiskati. Dober meter dolga cevasta naprava premera okoli deset centimetrov ima na koncu rezila, podobna tistim v šilčku, ki enakomerno, vrtljaj za vrtljajem, režejo v led. Prvi dve vrtini sta bili za udeležence še zanimivi in vsak je želel poskusiti, na koncu pa smo ostali bolj ali manj trije. Marjan 100 obratov, Laszlo 100 obratov in jaz 100 obratov, pa spet Marjan 100 obratov ... in tako približno ena vrtina na uro. V laboratoriju bodo merili koncentracijo argona v zraku, ujetem v ledu, saj želijo na podlagi njegove koncentracije ugotoviti aktivnost bakterij v ledu. Če je argona manj in kisika več kot običajno v zraku, potem bakterije v ledu opravljajo svoje življenjske funkcije. Da so bakterije v ledu, vedo že od prej, saj so jih uspešno vzgajili iz staljenega ledu. Vprašanje pa je, ali živijo v ledu ali pa oživijo šele, ko jih odmrznejo.

V sredo zjutraj nas je pozdravila tanka

snežna odeja, mene pa, ko sem šel malo kasneje z rahlim mačkom sam na zajtrk, še potuhnjeni domači cucek, ki mi je ukrojil hlačnico. Zajtrk je bil samopostrežen in ledenim jamam primerno masten, z ocvirki, tlačenko in pečenimi jajci.

V jami smo se ponovno spustili v Rezervatja Mica, kjer se je Nenad osredotočil na talne podorne oblike v jami in ugotavljal, če ne gre morda za gradivo, podobno morenskemu, nastalo torej z bolj ali manj neposrednim transportom z ledom. Meritve CO₂ so pokazale vrednosti, podobne zunanijim, kar pomeni, da je bila jama dobro prevetrena in da smo bili kljub relativno visokim zunanjim temperaturam za februar še vedno v zimski cirkulaciji zraka – s površja gravitacijsko v jamo.

Močne luči so omogočile, da je dron poletel in natančno posnel ledeno steno. Fotogrametrija, posneta v različnih letih, bo poleg lidarskih podatkov omogočila ugotavljanje dinamike ledu. Polet je bil za pilota Slovaka Jana zelo stresen, saj se zaradi prosojnih tal, bližine sten in lesketanja ledenih kristalov dron hitro dezorientira. Za lidarsko snemanje tavajoči znanstveniki niso primerni, zato sta nas Slovaka Jan in Jozef skoraj nagnala iz Rezervatja Mica. V Veliki dvorani smo si najprej popekli sendviče in skuhalo instant juho. Toaster je bilo potrebno držati v roki, saj je bila električna omarica na steni, na podaljšek pa se ni noben spomnil. Grk Stavros je stal na ledu, prekritim s kakšnim

centimetrom vode in v višini obraza držal na električno priklopljen vroč toaster, medtem ko so se na gorilniku na turistični poti počasi talile ledene sveče. Na Balkanu se da vse.

Če so turisti (ki jih ni manjkalo, saj so bile tudi v Romuniji počitnice in vreme ni bilo preveč ekstremno) vse to še nekako z nasmehom sprejeli, pa so spodnje čeljusti pobirali s tal, ko sta si Matej in Tea nataknila drsalke in na ledeni ploskvi izvedla nekaj tolupov, akslov in ritbergerjev. V resnici sta le zelo previdno drsala po mokrem ledu, mogoče izvedla kakšno pirueto, pa tudi padala, a se super zabavala, mi gledalci pa tudi.

V četrtek je bil sončen dan. Slovaka sta že zjutraj trdila, da potrebujeta samo kakšni dve uri dela v jami, zato smo se hitro odzvali Aurelovem vabilu, da se mu pridružimo pri pohodu po bližnjem kontaktno kraškem površju, kjer je vzorčil izvire vode za meritve nitratov in nitritov. Po planotastem svetu, posejanem z redkimi vrtačami in škrapljišči, smo se podali proti naselju Ocoale. Naselje je razpotegnjeno po dnu netipične slepe doline, po kateri teče ponikovalnica z nekraških rdečih šibko-metamorfnih skrilavcev in kvarcitov. Slepá dolina, ki je pogosto poplavljená, ima aktivni ponor, več občasno aktivnih ponorov dolvodno in suho dolino, ki se izgubi v smeri Scărișoare. Manjka pa tipična aktivna korozijsko spodjedena stena, kot smo jih navajeni z Matarca. Jame v okolici

so redke, sestavljajo pa značilen kontaktni kras v več nivojih. Scărișoara je neaktivni, najvišji in najstarejši ostanek freatičnega pretakanja voda ponikovalnic, ki tečejo s severa. Danes aktivni, nedostopni nivo predstavljajo ponori na okoli 1150 metri nadmorske višine, ki so povezani z izvirov v dolini na nadmorski višini okoli 800 metrov. Bližnja jama Avenul din Șesuri, ki je dolga 3865 metrov in globoka 219 metrov, pa predstavlja občasno aktiven vmesni nivo.

Skromne kmetije ob poti sestavlja stanovanjska hiša in več gospodarskih poslopij. Včasih je težko razbrati, kateri objekt je hiša in kateri je hlev, vse je majhno, skromno, pogosto podloženo z velikimi skalami, da so tla objektov dvignjena od tal. Kmetije redijo nekaj krav, aktivni hlev spoznaš po kupu gnoja direktno pred vhodom. Imajo nekaj skromnih njiv, večino pa se preživljajo z izkoriščanjem okoliškega iglastega gozda. Vse več kmetij vidi priložnost v turizmu in oddaja sobe. Takšno kmetijo spoznaš po lesenem škaflu s premerom 1,5 metra, ki služi namakanju turistov. Kmetije spodaj zakurijo in turisti prav počasi kuhajo.

V pobočju doline je vodonosnik relativno plitev in nad kmetijami vidimo majhne lesene hišice, plitve vodnjake, ki so na prvi pogled kot poljska stranišča, kjer vsaka kmetija zajema vodo za svoje potrebe. Voda je onesnažena, saj so pobočja doline intenzivno gnojena. Prebivalcev to ne moti preveč, je pa to tema Aurelovih raziskav in vzrok za pobiranje vzorcev vode nekaterih vodnjakov in izvirov. Hitre terenske meritve prevodnosti in pH posameznih vodnih virov so pokazale razliko med naravnimi izviri in umetnimi vodnjaki, pa tudi med vodnjaki samimi. Pred nekaj leti so dva izvira zajeli za vaški vodovod, ki je reguliran in varen in ga uporablja tudi kmetija, kjer smo bili nastanjeni. Po šesturnem pohodu in dvajsetih vzorcih vode smo šli nekateri seveda še v jamo.

Petek je bil zadnji raziskovalni dan. Odpravili smo se do jame, nekateri samo do vhoda po opremo, drugi pa v udornico. Aurel in Nenad sta v Rezervația Mare namestila merilce temperature in posnela skalne in pobočne oblike. Matej je s Hrvaticama slikal v stranskem poledenem rovu, jaz pa sem razopremil brezno in štrike odnesel iz jame. Proti Cluju smo se

odpravili, ko se je začelo temniti.

Aurel nam je za eno noč prijazno odstopil stanovanje in nam zjutraj razkazal še speleološki inštitut Emil Racoviță. Inštitut nosi ime po znamenitem Romunskem biologu, speleologu in polarnem raziskovalcu, ki je na Sorbonni študiral pravo, vendar se je v življenju povsem posvetil biologiji (rojen 1868, umrl 1947). Leta 1920 so ga Romuni zvalili v Cluj, zanj s posebnim zakonom ustanovili speleološki inštitut, z neomejenim mandatom ravnatelja in neomejenimi sredstvi, mu dodelili mesto predavatelja na univerzi in članstvo v akademiji znanosti. V prostorih inštituta hranijo njegovo knjižnico in nekaj osebnih predmetov. Trak v njegovem pisalnem stroju je narejen v firmi Aero v Celju.

Po kratki kavi z delom udeležencev ekspedicije, razpravi o naslednjih srečanjih, skupnih projektih in strokovnih člankih ter zahvalam in slovesu smo se odpravili proti Zagrebu. ■

Velika dvorana.

Tim Berginc

ZMAJEVA JAMA: SKRITI DRAGULJ BELORUSKE POKRAJINE

Belorusija, znana po svojih prostranih ravninah, morda ni prva destinacija, ki bi jo obiskali zaradi naravnih jam. Vendar pa sva na prehodu iz leta 2022 v leto 2023 s Flisom imela srečo, da sva odkrila in obiskala Zmajeva jama, edinstven geološki biser te dežele.

Pot do jame ni bila zahtevna, a je prinesla nekaj izzivov. Najtežje je bilo najti primereno parkirno mesto v snežni pokrajini ob glavni cesti na robu vasi. Po krajšem iskanju sva našla prostor in se po zasneženju, a na zemljevidu označeni poti odpravila proti vhodu. Pot naju je sprva vodila po vidnem kolovozu, ki se je nato spremenil v polje. Nadaljevala sva proti Ginkovemu

jezeru, ob katerem leži jama. Na robu polja se je začel strm spust proti jezeru, ki je bilo prekrito z nekaj milimetri ledu, tako da se po njem ni dalo sprehoditi. Ob jezeru sva sledila poti do vhoda v jama.

Opremljena le s svetilkama sva se pred vhomom v jama spustila skozi ožino in se znašla v majhni kamrici velikosti štiri krat pet metrov. Strop je bil tako nizek, da ni bilo možno vstati. Jama je nastala v konglomeratu, kar je bilo razvidno iz različnih velikosti zrn, od prodnikov velikosti glave do malih peščenih zrn. V jami sva našla tudi tablo z imenom Zmajeva jama. Čeprav sva obiskala le glavno kamrico, ki nima očitnega nadaljevanja, je bil ogled

jame izjemno zanimiv. Temperatura v jami je bila občutno višja kot zunaj, kar je ustvarilo prijetno in skrivnostno vzdušje.

Po ogledu in fotografiranju jame sva se vrnila skozi ožino in se po strmem pobočju povzpela po hribu navzgor. Za povratek sva izbrala drugo pot, ki je bila bolj enostavna od pristopne.

Obisk Zmajeve jame nama je odprl oči za skrito lepoto beloruske pokrajine. Čeprav so jame v tej deželi redkost, je Zmajeva jama dokaz, da lahko narava ustvari čudovite geološke formacije tudi v najmanj pričakovanih okoljih. ■

Foto: JAKA FLIS

Stene jame so sestavljene iz različno velikih zrn, od najmanjših do velikih prodnikov

Foto: JAKA FLIS

Foto: JAKA FLIS

Jure Bevc REŠEVANJE V TURČIJI

Pred par leti, morda je bilo to konec 2021 – koronska leta so se zila v eno – smo se Matic, Špela, Darja in jaz včlanili v italijansko reševalno službo (CNSAS: Corpo Nazionale Soccorso Alpino e Speleologico). Skupaj imamo namreč kar nekaj jamarskih veščin, ki bi jih lahko ponudili v primeru nesreče, sploh globoko, vrata nekaterih ostalih, lokacijsko bližjih reševalnih enot pa so nam trenutno zaprta.

In tako se je napletlo, da smo bili 3. septembra lani preko WhatsAppa obveščeni o nezgodi v tisoč metrov globoki turški jami, ki sliši na ime Morca (izgovori se približno Morća). Tam naj bi ameriški jamar skoraj na dnu jame dobil gastroenteritis. Matic in Špela sta bila tedaj ravno na dopustu na Sardiniji, Špela je bila zapovrh še brez potnega lista, ravno tako Darja. Brez potnega lista pa v Turčijo Slovenci ne moremo, tudi če gori voda ali se zgodijo želodčne krvavitve. Tako sem bil od naših članov na voljo samo jaz.

Pripravil sem pasoš, gate in jamarško opremo in čakal. In čakal. Zapletli diplomatskega okusa so povzročili, da se odhod ni zgodil ne takoj ne kmalu. Z

WhatsApp v glavo so leteli mnogi scenariji, ki so en za drugim doživeli klavrn konec. Peljala naj bi nas ameriška vojska. Šli bomo s civilnim letalom. Helikopter? Ladja? Avto? Peš??

Na koncu je obveljala nekakšna kombinacija različnih prevoznih sredstev: iz stanovanja do avta peš. Nato vožnja z osebnim avtom čez mejo do Padrič, kjer ima CNSAS bazo. Tam sem se pridružil še dvema sotrpinoma, Giustu in Wandi, usedli smo se v rumenega Amaroka in se odpeljali do letališča Pratica di Mare v bližini Rima, kjer smo se pomešali med ostale iz italijanskega kontingenta (skupaj nas je bilo »Italijanov« 46), se po nekaj čakanja posedli v vojaško transportno letalo in šli v Turčijo. Od enega do drugega letališča smo se peljali z avtobusom, nato pa nas je helikopter dvignil do baznega tabora, ki je bil tik ob vhodu v jamo. Vse skupaj je trajalo slabih 27 ur, med katerimi sem uspel za kakih 15 minut celo zatisniti oči.

Postavili smo šotore – sam sem se odločil, da mi ne bo hudega, če spim kar pod tendo – in nadaljevali s čakanjem. Čas smo preganjali na različne načine, predvsem

z zadovoljevanjem fizioloških potreb, kot sta spanje in hranjenje. V preostanku časa, ki ga nismo preživeli v jami, pa smo šli vsak po svoje tudi malo raziskovat okolico, ki je res fascinanta. Kraška planota dobrih dva tisoč metrov nad morjem se razteza po več kot tisoč kvadratnih kilometrih. Jama leži na meji med površjem, ki spominja na Kanin in je polno vhodov, ter kamnito puščavo, kjer je vse bolj kot ne zasuto, vzpetine pa so apnenčasti stolpi, ki so še najbolj podobni pomanjšani verziji arizonskega Monument Valleyja. Zelo me je navdušilo tudi veliko število oken v stenah. Na sami planoti naselij ni, je pa tam precej pastirjev s čredami ovac in koz, ki se prehranjujejo z ... ne vem čim. Bivanje v taboru nam je popestril potepuški kuža, ki mu je bil cel cirkus precej všeč. Z jamarškega vidika planota ni dobro raziskana, potencial pa je praktično neomejen.

Odločeno je bilo, da grem v jamo kot del

Dvig nosil iz jame.

FOTO: SEBASTIANO MORANDI, CNSAS

FOTO: JACOPO ELIA, CNSAS

Zgoraj: terapija med reševanjem.

Spodaj: transport do baznega tabora s helikopterjem.

Naslednja stran: Zaključni sestanek in trepljanje po ramenih.

prve italijanske ekipe za izvelek (prej je bila v jami že ena italijanska ekipa, vendar se nosila takrat še niso premikala). Našo ekipo je vodil Roberto Antonini, v jamo pa smo spremljali tudi zdravnika Rina Breganija. Štart je bil predviden za 10. september ob dveh zjutraj, cilj pa premakniti nosila od -680 metrov do koder bo pač šlo.

V jamo smo šli lahki. Večino teže transportke je tvorila voda, ki smo jo zaradi grozljive higienske situacije v jami notri tovorili v plastenkah. Po nekaj urah smo bili na bivaku na -680 metrih, kamor so

približno ob našem vstopu v jamo prispela nosila na hrbtih hrvaško-bolgarske ekipe. Nekaj znanih obrazov in pozdravov in začeli smo se pripravljati na izvelek.

Zadeva je tekla kot po maslu – italijanski reševalci so mojstri improvizacije. Kot jim narekuje doktrina, vse manevre postavljajo sproti. Sam sem bolj ali manj tovoril robo gor in dol, kar je bila odlična izraba mojih prednosti in relativno slabega poznavanja manevrov. To je botrovalo tudi lahkim transportkam.

Prva ovira je bil ozek meander z vodo po tleh. Tam je šlo kar počasi. Par štrikov višje smo ob dovoljenju zdravnika dali nesrečnega Marka ven iz nosil, ga oblekli v nekaj, v čemer je izgledal kot povečana verzija triletnika v smučarskem pajacu, in kar naenkrat je šlo hitreje. Še dobro, na nekaj ozkih mestih bi imeli s ponesrečenjem v nosilih verjetno hude težave.

Na manevrih smo se izmenjevali kot gosence na tanku in sčasoma sem tudi jaz, zelenec in šerpa, prišel na vrsto.

Na tem mestu velja nekaj povedati o jezikovnih preprekah. Sam ne govorim italijansko, razen nekaj malenkosti (če bi se kdaj znašel sam sredi Perugie, ne bi na primer ostal lačen ali žejen, ne bi pa si znal naročiti prevoza domov). Italijani med drugim pregovorno slovijo po tem, da niso ravno večši angleščine. Na začetku so se večinoma vsi spretro pretvarjali, da

FOTO: ANDREA BENEDETTINI, CNSAS

Foto: JURE BEVC

angleško ne znajo. Na koncu odisejate jih je angleško znala takole na oko dobra polovica. Sam pa sem se naučil nekaj malega italijansko.

Postavim torej manever, nosila pridejo do mene in Roberto, ki je spremljal nosila reče: »Cala.« Dvignem še malo in Roberto čedalje bolj govori »Cala! Cala!«. Mislim si, da ne dvigam dovolj hitro. Potem pa se v mojih možganih prebudi center za italijanščino in mi pove, da »cala« pomeni »spuščaj«. Na koncu smo nosila uspešno spravili skozi, sem se pa malo bolj namatral, kot bi bilo treba. Ne moj najboljši trenutek, je bilo pa pri naslednjih manevrih boljše.

Kakih deset ur po štartu smo bili z nosili na bivaku na -500 metrih. Zadnji detajl je bil manevriranje nosil med kakci. Nekaj metrov višje smo delo predali naslednji ekipi in se opotekli ven iz jame. Sam sem zvezde ponovno ugledal skoraj natanko 24 ur po vходу v jamo, pojedel približno pol kilograma testenin in šel spat. Pri precej počasnem izhodu mi ni pomagalo dejstvo, da se mi je takoj po štartu manevrov strgal pantin.

Še 24 ur kasneje je bil tudi Mark spet zunaj. Transport je potekal hitro in brez večjih zapletov. Zunaj je bila kakopak norišnica, povsod novinarji. Sam sem dogajanje spremljal bolj od daleč.

Ko se takšno reševanje zaključi, je seveda

potrebno spraviti vse prisotne domov, kar je zame trajalo približno tri dni. Ponesrečenec pride iz jame, helikopter ne leti več, novinarski interes upade in popoldne na dan izveleka smo se kot zadnja skupina, ki je bila še prisotna v okolici jame, začeli spraševati, ali bomo še kdaj ugledali rodno grudo. Pa so po nas prišli štirikolesniki (kakopak s prižganimi utripajočimi lučmi, čeprav jih tam gori ni nihče videl) in po vratolomni, več ur trajajoči vožnji smo prispeli v mesto Anamur na sredozemski obali. Sam sem dobil častno mesto najprej v prtljažniku, ko smo presedlali na avtobus, pa na kupu nahrbtnikov med prvimi sedeži in sprednjimi vrati. Od tam sem lahko dobro videl čisto vsako črmino na robu ovinka, v katero nas je skoraj odpeljal voznik, pa so se nato kolesa le odzvala premikanju volana in smo drveli po makadamski cesti, polni lukenj, naprej v noč, ki so jo komaj delujoče luči le slabo osvetljevale. Po kratki noči v nekakšnem študentskem domu so nas z avtobusom spravili nazaj do letališča v Alanyi, kamor smo prileteli pet dni nazaj. Nato pa seveda nismo takoj dobili leta. Zaplet se je reševal po kosih, skupinice italijanskih reševalcev so odhajale v oddaljene destinacije. Monako, Frankfurt, Köln, le London je odpadel, ker italijanski državljani v Turčijo lahko potujejo samo z osebno izkaznico, za pot v Združeno kraljestvo pa potrebujejo

potni list. Mislim, da me je prvič v odrašlem življenju mučilo domotožje. Na koncu smo dobili še kar ugodno varianto z nočnim postankom v Istanbulu, kjer smo se nadejali vsaj sprehoda po mestu. Žal nismo pristali na glavnem letališču, tako da je tudi to odpadlo in smo raje poskušali zaspati na neudobnih letaliških sedežih. Nato smo odleteli v Bergamo, kjer nas je že čakal rumeni Amarok in domov sem prišel tistega dne zvečer.

Če po morda raztresenem pisanju nekoliko strnem vtise. Najbolj adrenalinski del je bil vsekakor vožnja s planote v dolino. Jama je krasna, nisem pa zaznal kakšnega hudega prepaha. Sam sem se veliko naučil, poleg reševalnih zadev predvsem to, da lahko cel teden preživim z zelo malo spanca. Pa tudi malo italijansko. Zanimivo je bilo videti, kako takšno reševanje deluje. Iz poklicnega življenja imam izkušnje z vodenjem projektov in zanimivo je bilo potegniti mnoge vzporednice, tako pri stvarih, ki so funkcionirale dobro, kot pri zapletih, ki se vedno zgodijo in iz katerih se morajo tudi organizacije kaj naučiti. Delo v naši jamski ekipi je potekalo na takem nivoju uigranosti, ki ga težko vidiš kje drugje, tudi vodenje ekipe je bilo perfektno. In kar je najpomembnejše, v Turčiji smo opravili nalogo, s katero smo odšli tja dol. Ponesrečeni Mark je, kolikor mi je znano, kmalu popolnoma okreval. ■

KOMENTARJI K DELOVANJU DRUŠTVA

Jure Bevc

KATASTRSKO GRADIVO, PREJETO ZA LETO 2022

Katastrsko gradivo je za leto 2022 prispevalo 19 članov. 18 članov je tudi registriralo kakšno novo jamo.

Če boste brali lansko verzijo tega članka, boste videli, da se ponavljam. Spet smo podirali rekorde glede dolžine novih rogov. V kataster smo dodali neverjetnih 15246 metrov novih rogov in 3586 globinskih metrov. IZRK je na podlagi naših podatkov registriral 106 novih jam.

Vse oddano katastrsko gradivo je prineslo 4246,1 točke. Največ točk je prejelo gradivo za Krivopeto jamo (361,9), nad sto točk so prejele še jame Molilni volk (332,8), Marijino brezno (306), Ledeni dol (255,6), Brezno prestrašenega netopirja (244,4), Dlvn (192,2) in Brezno spečega dinosavra (127,7).

Hvala čisto vsem, ki prispevate material v kataster. Še naprej vas ekipa katastra naproša, da sproti oddajate zapisnike.

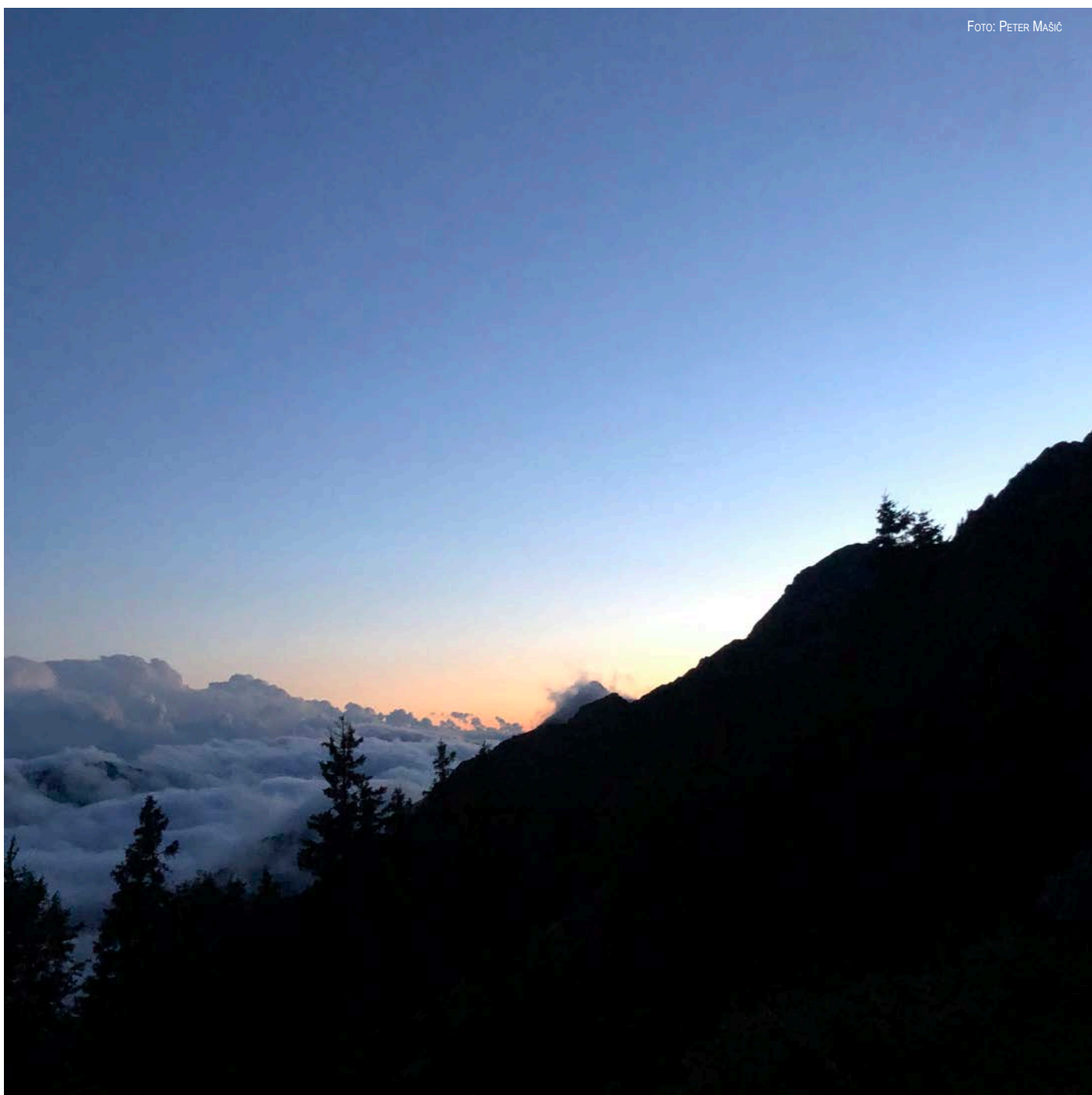
Prvopristopniške jame DZRJL v letu 2022

Katastrska številka / Ime / Zapisnikar

14696 / Zadnja prosta / Zamolo Aja	14856 / Skrivna kamrica na Vršičku / Berginc Tim
14697 / Jama ob cesti na Meji vrh / Krajnc Tomaž	14857 / Zajčarka ob Španovi dolini / Berginc Tim
14698 / Prašičji skalnjak severovzhodno od Na jamah / Krajnc Tomaž	14858 / Zalosano brezno v štukih / Berginc Tim
14699 / Brezno trepetajočih ovac / Di Batista Matic	14859 / Zasuto brezno na Jakčjih dolih / Berginc Tim
14700 / Smetišče južno od Karaule / Berginc Tim	14860 / Bunker v konglomeratu / Berginc Tim
14701 / Jama južno od Slemenca / Berginc Tim	14861 / Spodmol ob Savi pri Zbiljskem jezeru / Berginc Tim
14702 / Svinjska jama / Berginc Tim	14862 / Jama ob Zbiljskem jezeru / Berginc Tim
14703 / Brezence nad Tonkovo jamo / Berginc Tim	14863 / Jama ob Zbilju s policami / Berginc Tim
14704 / Brezno južno od Paloh / Berginc Tim	14864 / Spodmol ob Zbilju s prekati / Berginc Tim
14705 / Jama v prelomu zahodno od Ljubije / Berginc Tim	14865 / Shron ob Savi / Berginc Tim
14706 / Odkopanka s paradajzerico na Kokošnjem hribu / Berginc Tim	14866 / Tjavn severno od Kopice / Berginc Tim
14707 / Klingarjevo brezence na pašniku / Berginc Tim	14867 / Kulen bol / Berginc Tim
14708 / Brezno veselega merjasca / Berginc Tim	14868 / Jerbas / Berginc Tim
14709 / Skedenc z zeleno zaveso na Višanjskem hribu / Berginc Tim	14869 / Smerč na jasi / Berginc Tim
14710 / Čurka ob Medvedji kašči / Berginc Tim	14870 / K 32 (Kanin) / Berginc Tim
14711 / Tinetova grapa / Mašič Peter	14871 / K 38 (Kanin) / Berginc Tim
14712 / F1M (Robidišče) / Mašič Peter	14872 / L 62A (Kanin) / Berginc Tim
14713 / F2M (Robidišče) / Mašič Peter	14873 / LJ 64 (Kanin) / Berginc Tim
14714 / AT-5 (Robidišče) / Mašič Peter	14874 / LJ 65 (Kanin) / Berginc Tim
14715 / Štoklja / Mašič Peter	14875 / LJ 72 (Kanin) / Berginc Tim
14716 / Jama nad Malim Pačalom / Mašič Peter	14876 / LJ 81 (Kanin) / Berginc Tim
14717 / Krivopeta jama / Delić Teo	14877 / LJ 82 (Kanin) / Berginc Tim
14718 / Robidišče smetišče 2 / Flis Jaka	14878 / LJ 83 (Kanin) / Berginc Tim
14719 / Čurka ob D04 / Kolar Darja	14879 / LJ 85 (Kanin) / Berginc Tim
14836 / Hovhovova pasica / Presetnik Primož	14880 / LJ 86 (Kanin) / Berginc Tim
14854 / Jama za bruhat pri Prevolah / Berginc Tim	14881 / LJ 87 (Kanin) / Berginc Tim
14855 / Brlog s kapniki na Vršičku / Berginc Tim	14882 / LJ 88 (Kanin) / Berginc Tim
	14883 / LJ 89 (Kanin) / Berginc Tim
	14884 / VG 8 (Kanin) / Berginc Tim
	14885 / VG 9 (Kanin) / Berginc Tim
	14886 / LJ 73 (Kanin) / Marinko Matevž
	14887 / Prepišna čurka / Mašič Peter
	14888 / Lumenica / Mašič Peter
	14889 / LJ 96 (Kanin) / Mašič Peter
	14890 / L 40 (Kanin) / Mašič Peter
	14891 / LJ 74 (Kanin) / Mašič Peter
	14892 / LJ 75 (Kanin) / Mašič Peter
	14893 / LJ 77 (Kanin) / Mašič Peter
	14894 / LJ 78 (Kanin) / Mašič Peter
	14895 / LJ 79 (Kanin) / Mašič Peter
	14896 / LJ 92 (Kanin) / Mašič Peter
	14897 / LJ 94 (Kanin) / Mašič Peter
	14898 / LJ 95 (Kanin) / Mašič Peter
	14899 / Najlepša čurka / Mašič Peter
	14900 / VG 6 (Kanin) / Piščanec David
	14901 / Brezno pastirja Giovannija Primožiča / Krajnc Tomaž
	14902 / LJ 54 (Kanin) / Krajnc Tomaž
	14903 / LJ 55 (Kanin) / Krajnc Tomaž

- 14904 / Brezence pod Mrelšami / Krajnc Tomaž
 14905 / Jama v razpoki pod Mrlešami / Krajnc Tomaž
 14906 / Gamsov skret pod Zgornjim Razorjem na Pokljuki /
 Krajnc Tomaž
 14907 / Brezno pod Novimi kočami / Krajnc Tomaž
 14908 / Molilni volk / Krajnc Tomaž
 14909 / LJ 84 (Kanin) / Tesovnik Anže
 14910 / Jama z zasutim vhodom na Prevolškem hribu /
 Večerin Taras
 14911 / Dojužnik / Večerin Taras
 14912 / NM 61 (Kanin) / Franko Mija
 14913 / Majcetova jama ob Mecetovem mlinu / Presetnik Primož
 14914 / Ukna / Zamolo Aja
 14915 / Brezno nad K 17 (Kanin) / Borko Špela
 14916 / Čurka ob Breznu pod na Glenom / Borko Špela
 14917 / Lidarca na Robu / Kramer Neja
 14918 / LJ 93 (Kanin) / Kramer Neja
 14919 / Rirosan / Grecs Rok
 14920 / Brezno v spodnjih Mirščah / Grecs Rok
 14921 / Kalužca / Grecs Rok
 14922 / Jama v Kovčih / Grecs Rok
 14923 / L 29 (Kanin) / Bevc Jure
 14924 / LJ 76 (Kanin) / Bevc Jure
 14925 / Lipetova jama / Bevc Jure
 14926 / Jama na Debeli glavi / Bevc Jure
 14927 / Mirkova jama / Bevc Jure
 14928 / LJ 80 (Kanin) / Bevc Jure
 14929 / L 86A (Kanin) / Bevc Jure
 14930 / K 31 (Kanin) / Bevc Jure
 14931 / Krajnk / Bevc Jure
 14932 / Jazbina pod Dlvnom / Bevc Jure
 14933 / Graben / Marinko Matevž
 15000 / Brezno prestrašenega netopirja / Bevc Jure ■

FOTO: PETER MAŠIČ

Aja Zamolo **ŠE PRED KRAVAMI NA KRSTENICO**

Po lanski uspešni čistilni akciji na plani ni Krstenica, na kateri žal nismo uspeli očistiti jame Ukna do konca, smo se letos opremljeni z zadostno količino vreč vrnili na razglede proti južnim Bohinjskim goram. Po izkušnjah iz Poljane je kombinacija radovednih krav in vseh sort embalaže kar zagatna reč, zato smo se strateško odločili odstraniti zadnje odpadke iz jame Ukna še pred pašno sezono.

11. junija se nas je na planino odpravilo dvajset, večinoma članic in članov skupaj s sirarjem in pastirico. Pot je bila tokrat lahkotna, saj je bila vsa oprema skupaj z nahrbtniki prepeljana s traktorjem tako na planino kot tudi z nje. Čiščenje je potekalo brez večjih zapletov, izjemo bomo v zapis spustili le preko fotografije – odraža

se namreč na dveh manjkajočih članih na skupinski fotografiji. Čeprav smo tokrat po volumnu iz jame potegnili manj smeti, so bile te težje, saj smo se prebili do mokrih slojev, kjer je bilo v večinoma odpadno embalažo pomešanih kar nekaj kamnov in organskega materiala. O težavnosti izvleka priča tudi dejstvo, da nam je devetim pri izvleku vreče iz brezna hkrati uspelo izvleči tudi fiks, preko katerega smo napenjali vrv. Jamo smo z nenadejano veliko napora očistili, smeti pa so bile skupaj z našimi nahrbtniki (in Andrejem) prepeljane v dolino. Skupno smo izvlekli 1400 kilogramov materiala, kar z lanskimi 800 kilogrami nanesse več kot dve toni. Jamo Ukna lahko tako uvrstimo na seznam očiščenih jam. In to tistih, h katerim se ne bo treba več

vrniti. Razen z željo po raziskovanju.

Za pomoč pri izvedbi akcije in uporabo stana se zahvaljujemo Agrarni skupnosti Bohinjska Češnjica, Jereka, Podjelje, Koprivnik. Čistilno akcijo je sofinanciral Javni zavod Triglavski narodni park.

Udeleženci: Marjan Baričič, Tim Berginc, Lojze Blatnik, Łukasz Popowicz, Špela Borko, Matic Di Batista, Andrej Drevenšek, Tomaž Krajnc, Neja Kramer, Liliana Marszotek, Tomaž Miklavčič, Jaša Miklavčič, Vid Naglič, Matija Perne, Ester Premate, Lara Škabar, David Škufca, Aja Zamolo ter sezonska krsteniška ekipa – Eva Mlinarič in Marko Đorđević. ■

FOTO: ESTER PREMATE

Špela Di Batista Borko

ČIŠČENJE KUCLERJEVEGA KAMNOLOMA

Kuclerjev kamnolom na Lesnem brdu pri Vrhniku je naravni geološki spomenik. V njem so v preteklih stoletjih kopali črni in sivi triasni apnenec. Danes je poznan po bogatem nahajališču fosilnih školjk in drugih mikrofosilov ter po izredno lepem primeru tektonske gube.

Zavod RS za varstvo narave je v letu 2023 pričel z geodetskimi meritvami za ugotavljanje deformacij in premikov v kamnolomu s pomočjo terestričnega laserskega skeniranja površja. V ta namen so iskali izvajalca, ki bi odstranil vso vegetacijo (drevesa, grmovje) s sten in delno tudi po platoju pred kamnolomom. Čiščenje smo izvedli 17. in 22. oktobra. Pričeli smo z odstranjevanjem dreves na platoju pred kamnolomom, nato pa smo s pomočjo vrhne tehnike temeljito očistili samo steno kamnoloma. Končni rezultat je impresiven. Ne samo, da bo omogočeno skeniranje, temveč je zopet možno videti strukturo kamnoloma, vključno z zgoraj omenjeno gubo.

Slava vsem ferajnovcem, ki so sodelovali in kapo dol za večše manevriranje z motorno žago, tudi v vertikalni. ■

FOTO: ŠPELA DI BATISTA BORKO

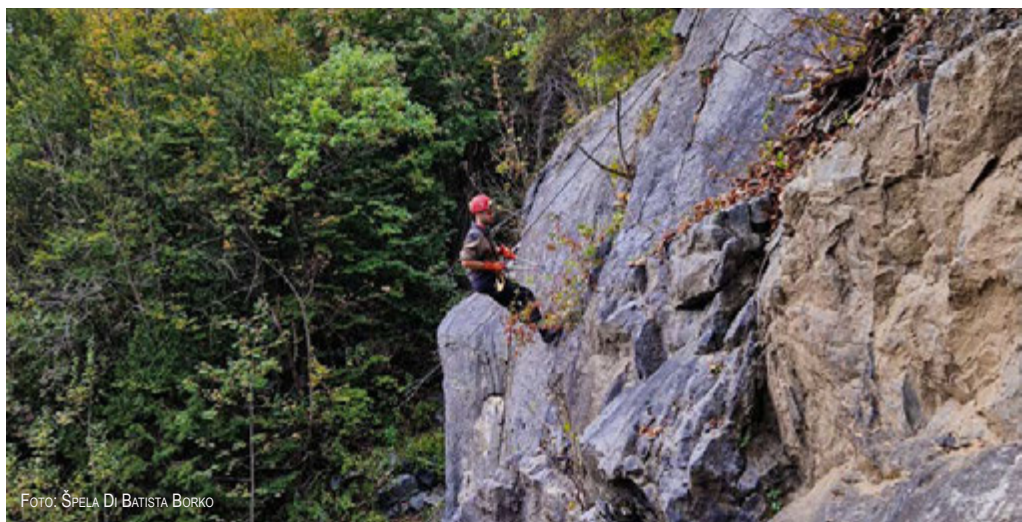

FOTO: ŠPELA DI BATISTA BORKO

FOTO: MATIJA PERNE

Kamnolom pred, med in po akciji.

Ester Premate

POPIS ONESNAŽENOSTI JAM IN ČISTILNA AKCIJA NA OBMOČJU KP PIVŠKA PRESIHAJOČA JEZERA

Po poletni čistilni akciji v hribih (glej Ajin prispevek o dokončanju čistilne akcije jame Ukna na Krstenici) smo izvedli še nekoliko drugačno naravovarstveno aktivnost v sodelovanju z Inštitutom za raziskovanje krasa ZRC SAZU (IZRK) in Krajskim parkom Pivška presihajoča jezera (KPPPJ): popisali smo stanje in onesnaženost jam na območju KPPPJ, pri čemer smo sodelovali člani DZRJL in člani JD Rakek. Po uvodnem sestanku na IZRK, kjer smo se uskladili glede popisnih listov in datumov, nam je pripadel popis stanja 20 jam v dolini, JD Rakek pa na območju Javornikov.

Jame, izbrane za popis, so bile večinoma relativno plitva brezna v bližini Petelinjskega in Palškega jezera ter med Trnjem in Jurščami. Naša naloga je bila, da čim bolj natančno popišemo stanje v jami in odpadke, pri čemer smo v popisnem listu morali opredeliti njihovo količino in tip po posameznih postavkah in hkrati odpadke dobro foto-dokumentirati za lažjo kasnejšo oceno primernosti za čiščenje. V prvi »poskusni« akciji konec septembra je ekipa že ugotovila, da bomo najbrž imeli opravka s precej onesnaženimi in zaradi mrhovine tudi smrdečimi brezni. Sledil je konec tedna v sredini oktobra, ko se nas

je nabralo več in smo se razdelili v več ekip, tako da smo bili na terenu kar se da učinkoviti. Popis jam smo tako opravili v samo treh terenskih dneh, sodelovalo pa nas je 17 članov DZRJL.

Žal rezultati popisa niso ravno spodbudni: le dve jami od nam dodeljenih sta bili čisti, ene v bližini Juršč nismo našli oziroma sklepamo, da je uničena, ker je zasuta, preostalih 17 pa je bilo onesnaženih. Med zadnjimi je bilo deset takšnih, ki so imele manj odpadkov (do dva m³), pet jam pa več kot 15 m³. Najpogosteje smo med popisom naleteli na mrhovino, kar je pričakovano glede na pašnike, bližino vasi in

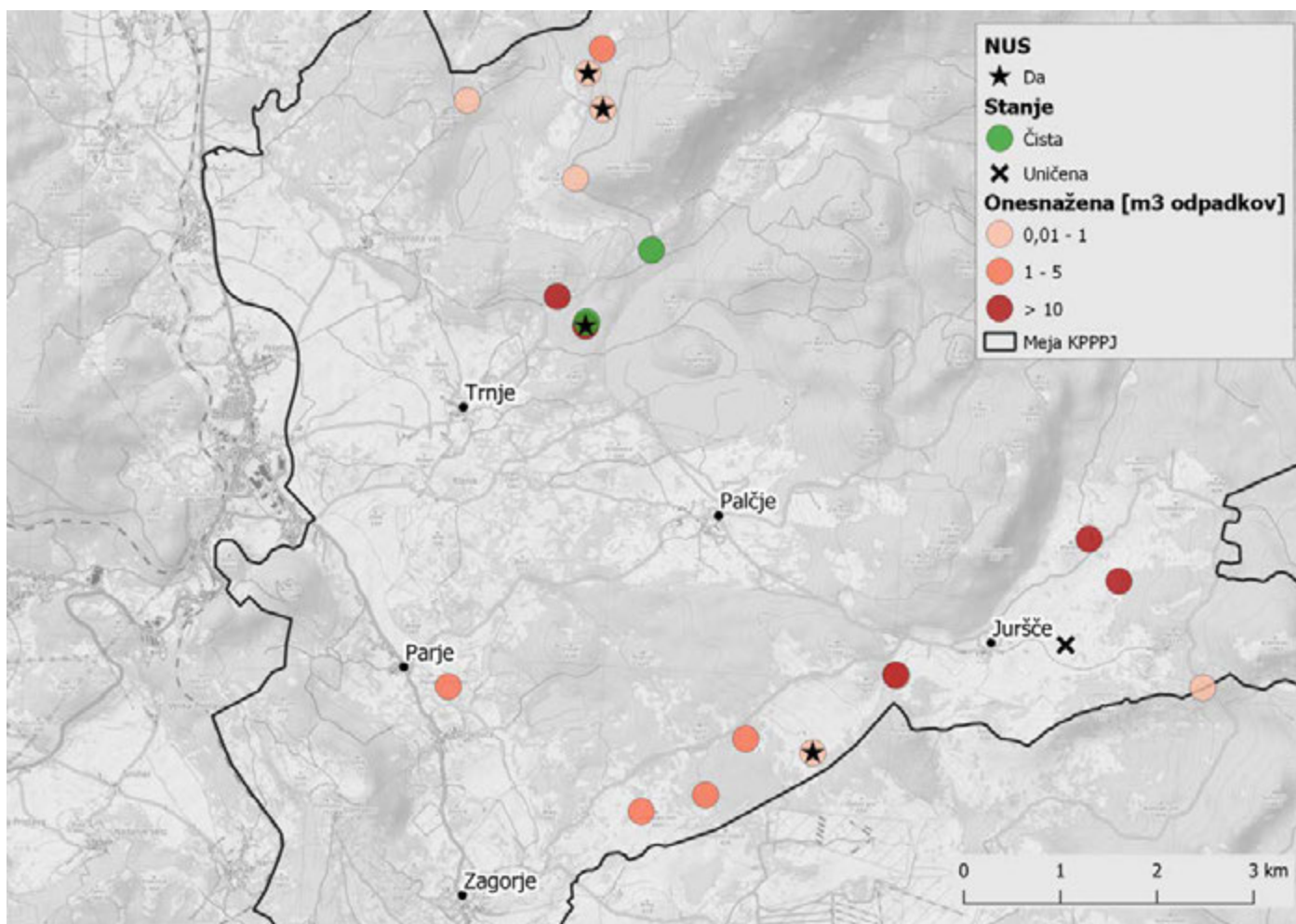
FOTO: ARIANA GODICELJ

cest. Zabeležili smo tudi razne gradbene in drobne odpadke (razno plastiko). V štirih jamah smo našli neeksplozirana ubojna sredstva (NUS), kar smo glede na območje tudi pričakovali in bili ob gibanju po jamah temu primerno previdni. Z iskanjem vhodov v jame nismo imeli večjih težav, smo pa nekaterim jamam kljub temu določili nove koordinate, tako da je bil stranski učinek popisa tudi nekaj dodatnih B zapisnikov.

Izdelan popis jam je bil podlaga za izbor jam za čiščenje, ki smo ga izvedli v decembru. Te smo določili skupaj z IZRK in KPPPJ, pri čemer smo mogli upoštevati

Desno: čiščenje Brezna na Ošljekih.
Spodaj: zemljevid popisanih jam.
Leva stran: Renault v Golobini na Gornjih Ravnjah.

določene omejitve, npr. da se ne lotimo jam z NUS-i in svežo mrhovino zaradi nevarnosti in zdravstvenih tveganj. Tako smo izbrali tri jame z manjšo količino odpadkov: Brezno v Borštu in Brezno na Ošljekih v bližini Zagorja in Drskovško golobino med Parjami in Drskovčami. Ker gre za tri manjše jame, ki so relativno plitva brezna, je čiščenje potekalo v več manjših ekipah naenkrat in precej hitro. Skupno smo pivško podzemlje osvobodili približno 800 kg raznoraznih odpadkov. S tem smo zaključili z naravovarstvenimi aktivnostmi v 2023, ki jih vsekakor ni bilo malo.

Rezultate popisa jam iz oktobra in čiščenja iz decembra smo v začetku leta 2024 predstavili na dogodku za medije v organizaciji KPPPJ, skupaj s predstavniki JD Rakek in IZRK. Povzetki dela so bili objavljeni na spletni strani KPPPJ in v članku Primorskih novic. Za pomoč pri organizaciji čiščenja in gostoljubje se zahvaljujemo kmetu iz Zagorja, gospodu Martinu Šabcu, pa tudi Mitji Prelovški iz IZRK in Evi Šabec Korbar iz KPPPJ za vso ostalo organizacijsko podporo. ■

Spust v Pod Gradcem jamo (kat. št. 2146) med prvo akcijo popisa. Jama je bila z 20 m³ odpadkov ena izmed najbolj onesnaženih jam, ki smo jih pregledali.

FOTO: ŠPELA DI BATISTA BORKO

Tri na en mah! Skupinska ob zaključku čiščenja in s tem »čistilnih poslov« za leto 2023.

FOTO: ŠPELA DI BATISTA BORKO

Teo Delić
PUTICKOVA NAGRADA ZA LETO 2022

Marca 2023 je Društvo za raziskovanje jam Ljubljana podelilo Putickovo nagrado za naj jamarske raziskave v letu 2022.

Na razpis so prispele tri prijave: JDDR Ajdovščina je konkuriralo s kaninsko Vstalo Primorsko, JD Rakek so predstavili raziskave v Medveščku, jamarji JK Borovnica pa najnoveše raziskave v Predjamskem sistemu.

Komisija v sestavi Jana Čarga (JS PD Tolmin), Franci Gabrovšek, Bojan Otoničar (oba IZRK), Miha Rukše (JKNM) in Matjaž Milharčič (DZRJ Luka Čeč Postojna), je z večino podprla prijavo JK Borovnica – torej raziskave v Predjamskem sistemu, kjer so skupaj z drugimi društvi v letu 2022 odkrili več kot 800 metrov novih rogov. Zmagovalec je prijel tisoč evrov denarne

nagrade.

Hvala vsem, ki ste se podelitve udeležili v živo ter iskrene čestitke zmagovalcem. Prav tako hvala kiparki Nataši Prestor za izdelavo unikatnega kipa Viljema Puticka ter podjetju Treking šport d.o.o. za dolgotrajno sponzoriranje glavne nagrade. ■

FOTO: JAKA FLIS

Desno: prejemniki Putickove nagrade za leto 2022.

Spodaj: kipec, delo Nataše Prestor.

FOTO: JAKA FLIS

Vid Naglič

PUTICKOVA NAGRADA ZA LETO 2023

Dragi sočlani Društva za raziskovanje jam Ljubljana, upam, da vas to sporočilo najde v dobrem zdravju in razpoloženju. Tega kar berete v nadaljevanju ni napisal program umetne inteligence ChatGPT, temveč človek. Je tehnologija do pisanja tega prispevka že napredovala do te mere, da je postala neločljiva od človeške pisave in razmišljanja? Ali pa gre zgolj za slabo skladnjo in osnovnošolski nivo piščočega. Kakorkoli že, presodite sami.

K uvodu tega prispevka me je spodbudila poplava elektronskih sporočil (predvsem v službene namene), pri stvarjenju katerih je več kot očitno pomagala umetna inteligenca. Kako torej prepoznamo sporočila, generirana na tak način? Predvsem vsebujejo zanimivo (beri slabo) stavčno skladnjo – do tega pride zlasti pri slabem prevodu iz angleščine. Je morda baza, iz katere program jemlje snov (internet) v slovenščini premajhna in ima zato program premalo vhodnih podatkov? Ali je to v resnici dobro, ker je v angleščini tako ustvarjeno besedilo zato še težje prepoznati? Naslednji jasen znak, da je bila na delu višja inteligenca, je poplava nepotrebnih povedi, ki na prvo žogo zvenijo smiselne, vendar niso potrebne za prenos sporočila na bralca. »Verjamem v pomembnost načrtovanja in organizacije za

uspešno izvedbo tečaja, zato sem se odločila, da vas o moji odločitvi obvestim čim prej. Glede na to, da se tečaj še ni začel, bi vas vljudno prosila za vračilo že vplačane kotizacije. Prepričana sem, da razumete moj položaj in upam na hitro ter pozitivno rešitev tega vprašanja.« Zakaj ne raje: »Jame niso zame, vrnite mi moj denar. Prosim.«

Kako torej ohraniti to strast do raziskovanja in povezanost sojamarjev, ne da bi se izgubili v digitalnem svetu? Kako lahko v dobi umetne inteligence ohranjamo Putickov duh raziskovanja? Ali obstajajo situacije, v katerih bi se morali izogibati uporabi UI, da ohranimo pristnost naše komunikacije in interakcij? Kako lahko zagotovimo, da bo naša uporaba tehnologije služila kot orodje za podporo našim vrednotam in ne kot nadomestilo za človeško izkušnjo? Vsa navedena vprašanja si je zastavila umetna inteligenca. Da si nanje odgovorite, lahko besedilo še enkrat počasi preberete, se zamislite in si ustvarite lastno mnenje. Naslednja opcija je, da jih preprosto kopirate na društveno listo, vzamete odgovor BaCilov kot sveto in živite dalje. Seveda pa jih lahko prilepite neposredno v ChatGPT in odgovorilo vam bo. Presodite sami.

Z letošnjim letom sem od Teota prevzel

podelitev nagrade Viljema Puticka za najboljši jamarski dosežek. Dogodek je že tradicionalno potekal na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete in je bil izvrstno obiskan. Našteli smo več kot 60 udeležencev. Denarna sponzorska sredstva je prav tako tradicionalno zagotovilo podjetje Treking Šport, Kibuba pa je poskrbela za pestre praktične nagrade. Svoje raziskave so predstavila tri društva. Jamarsko društvo Dimnice Koper je predstavilo raziskave v odtočnih sifonih jame Dimnice, Jamarsko društvo Danilo Remškar Ajdovščina raziskave v kaninski jami Vstala Primorska in Jamarsko društvo Rakek raziskave v Vranjedolski jami. Tudi DZRJL si je kot organizator nagrade vzel pravico do predstavitve svojih dosežkov, tokrat odkritij na Planini Poljana. Na koncu je žirija odločila, da nagrado za najboljši jamarski dosežek v letu 2023 prejme JD Rakek.

V naslednjem letu nas čaka jubilejna, 20. podelitev nagrade. Ta bo v marsičem posebna. Sponzor Treking – Šport je napovedal podvojitev sklada za glavno nagrado na 2000 EUR. Pripravlja se tudi posebna, slavnostna izdaja kipca iz rok kiparke Nataše Prestor, ki že od samega začetka nagrade skrbi za unikatne kipce Viljema Puticka. To priložnost bi izkoristil še za prošnjo vsem preteklim prejemnikom nagrade. Na jubilejni podelitvi bi radi pripravili razstavo vseh dvajsetih kipcev. Vse prejemnike prosim, da s kipcev pobrišejo prah, ki se je nabiral v preteklih letih, se dobro zazrejo v oči Viljema in Viljem jim bo spregovoril: »Raziskujete, merite, rišite, pišite.« Morda ravno vam ta trud omogoči, da na častno mesto poleg preteklih kipcev postavite še enega, jubilejnega dvajsetega. ■

FOTO: PRIMOŽ PRESETNIK

Prejemniki Putickove nagrade za leto 2023.

IZOBRAŽEVANJE

Darja Kolar

IZOBRAŽEVALNI DOGODKI IN OBJAVE V LETU 2023

Leto 2023 bo zabeleženo kot aktivno leto na področju izobraževanja. Pod vodstvom Uroša Kunaverja smo uspešno izvedli jamarsko šolo, ki je potekala od začetka marca do konca maja lanskega leta. Nanjo se je prijavilo štirinajst tečajnikov, po obeh izpitnih rokih pa jo je uspešno zaključilo dvanajst. Prvi izpit smo izvedli maja na previsnih plezalnih stenah v Gorjah. Lokacija se je izkazala za primerno mesto v primeru večdnevnega dežja po vsej državi. Omeniti gre, da smo se opremljevalci soočili s težavami z opremljanjem poligona, nič lažjo nalogo pa niso imeli niti tečajniki. Potek drugega roka izpita je potekal na nam zelo dobro znani lokaciji v Rakovem Škocjanu. Slednjega smo izvedli v začetku decembra, hkrati pa smo v istem dnevu organizirali tudi tradicionalno jesensko izpopolnjevanje. Namen izpopolnjevanja je bil osvežitev znanj jamarske tehnike in vaja iz tovariške pomoči. Poleg osnovnih manevrov smo na koncu izobraževanja pokazali tudi nekaj naprednejših.

Z namenom deljenja znanja, izobraževanja širše publike, spodbujanja debate in povezovanja jamarjev iz različnih društev med sabo se na društvu trudimo vsak mesec organizirati predavanja z raznolikimi temami, povezanimi z jamarstvom. V lanskem letu smo v ta namen organizirali sedem predavanj, ki so potekala v živo na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete v Ljubljani. Poleg tega pa se tudi sami velikokrat odzovemo na povabila za predavanja, s katerimi naši člani predstavijo aktivnosti in raziskovanje našega društva tudi drugod.

POVZETKI PREDAVANJ

Projekt eKataster jam in novosti, Matic Di Batista, 31. januar 2023

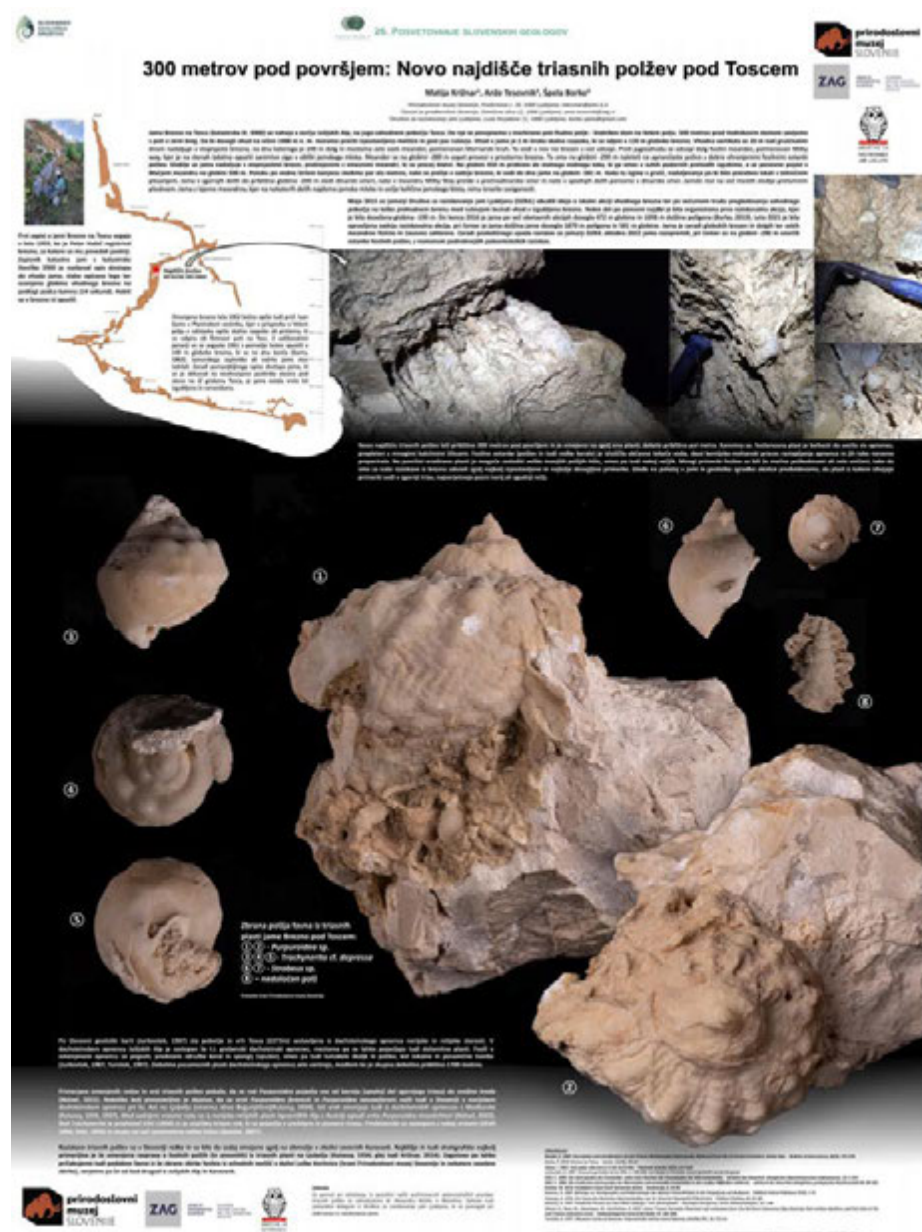
Po zadnjem predstavitvenem predavanju funkcionalnosti eKatastra se je zgodilo veliko. Celotna implementacija je bila spremenjena do te mere, da je sedaj dodajanje novih in popravljanje obstoječih

funkcionalnosti precej enostavnejše. Zaradi razširitve ekipe je posledično kup novih »bonbončkov«, ki omogočajo enostavnejše dokumentiranje novih in pregled obstoječih jam. Na predavanju je Matic Di Batista predstavil novosti, ki so verjetno ostale skrite, če se niste poglobili v uporabo. Z novim eKatastrom lahko zdaj delite svojo lokacijo na terenu drugim članom vaše ekskurzije. Poleg tega vam eKataster sedaj lahko sporoči, ko nekdo doda ali spremeni nekaj, kar spremljate,

na njem pa lahko tudi preverite trenutno radarsko sliko padavin. Predstavil je tudi novost vizualizacije 3D terena željenega območja z namenom identificiranja potencialnih novih vhodov in to kar iz udobnosti domačega kavča.

Kras in jame odkrite pri gradnji 2TDK, Mitja Prelovšek, 7. marec 2023

Gradnja 2. tira med Divačo in Kopro (2TDK) poteka v zgornjem delu večino- ma v apnencih, v katerih se poleg območij

manjše zakraselosti pojavljajo tudi bolj zakraseli deli, torej jame. V letu in pol jih je bilo raziskanih 34, največ v predoru T1 (Lokev). Vsako izmed jam raziskovalci z Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU izmerijo, strokovno dokumentirajo, predlagajo način ohranitve in premostitve ter po potrebi odstranijo jamski inventar, če bi bil ta z nadaljnjimi deli nedvomno uničen. Zlasti v predorih se pojavljajo jame, ki imajo zelo omejen stik s površjem in so zato z jamarskega vidika in vidika ohranjenosti posebne. Z georadarjem so v okolici opazili še več zakraselih struktur, ki se jim je predor s svojim potekom ognil. Na predavanju je Mitja Prelovšek predstavil tako način raziskav, kot tudi spoznanja iz do sedaj odkritih jam na trasi 2TDK.

Vedno na strani narave, Daniel Rojšek, 16. maj 2023

Predavatelj je predstavil svoja prizadevanja na področju varstva narave, od začetkov leta 1975 na primeru Proste industrijske cone Sežana, preko sodelovanja pri pripravi poročila o naravni in kulturni dediščini na območju predvidene hidroelektrarne Trebuša, do svoje poklicne poti na Zavodu RS za varstvo narave v Novi Gorici. Seznanil nas je z najpomembnejšimi nalogami, pripravo strokovnih osnov za zavarovanje, pa tudi z vpisom Škocjanskega Krasa v Seznam svetovne dediščine pri UNESCO, varstvom reke Soče, kraških jam, popisom naravne dediščine v dolini Učje in nam predstavil, poleg številnih lepot, tudi primere nasilja nad naravo.

Od spodaj tam spodaj: raziskovanje krasa in jam v Avstraliji, Jure Tičar, 13. junij 2023

Oktobra 2022 se je ekipa sedmih raziskovalcev odpravila na enomesečno raziskovalno delo v Avstralijo, celino presežnikov in velikih razsežnosti. Odprava se je začela na vzhodni obali v okolici mesteca Portland, kjer so se posvetili raziskovanju korozijskih cevi na klifnih obalah Cape Bridgewatera. Bujno zeleno okolje zahodnih ravnin so kaj kmalu zamenjali s polpuščavskim okoljem osrednjega južnega dela Avstralije. Na planoti Nullarbor, ki veča za eno največjih sklenjenih kraških območij na svetu in obsega kar 200.000 kvadratnih kilometrov, so raziskovali razvoj površinskih in podzemnih oblik. Slikoviti in veliki jamski sistemi, ki so se razvili globoko pod površjem, pa ne ponujajo le vpogleda v Zemljino zgodovino, marveč v njih

zasledimo tudi pestrost podzemne klime ter ostanke prvobitnih ljudstev. Skozi neskončne ravnine jih je pot nato vodila na zahodno obalo, kjer so raziskovali stolpiče v Narodnem parku Nambung. Ob enkratni priložnosti srečanja z Aborigini so se napolnili še v Narodni park Cape Le Grand jugovzhodno od Perth, kjer so spoznali njihovo kulturo in navezali stike za prihodnja sodelovanja. Predavanje je bilo tako priložnost, da smo spoznali posebnosti kraških območij in jam v Avstraliji ter skozi raziskovalčeve oči spoznali, kako so doživeli in preživeli vsa spoznanja, ki jih ponuja življenje tam spodaj.

Z vonjem po pokvarjenih jajcih do večkilometrskih jam, Teo Delić, 10. oktober 2023

Zaradi politične izoliranosti v drugi polovici 20. stoletja je Albanija v veliki meri izostala iz zemljevida raziskav podzemlja. S spremembami v družbeno-politični ureditvi so se v državi začele pojavljati tako globoke kot tudi dolge jame (trenutno najdaljša Shpella Shtares meri 8,2 kilometra). V zadnjih letih je bilo kar nekaj ekspedicij namenjenih raziskavam v okolju, kakršnega pri nas ne poznamo: raziskavam toplih in po žveplu smrdečih sulfidnih jam. Spomladi 2023 je potekalo raziskovanje italijanske odprave v kanjonu reke Holtas, ki so ga z jamarskega vidika začeli raziskovati leta 2019. Na predavanju je Teo Delić predstavil del raziskav v največji od jam v kanjonu, 500 metrov globoki Shpella Avulit, ki trenutno meri nekaj manj kot pet kilometrov, a njeno raziskovanje še zdaleč ni na točki zaključka.

Epopeja reševanja v Turčiji, 1000 metrov pod zemljo, Jure Bevc, 21. november 2023

Tudi leta 2023 je, tako kot že nekaj let prej, potekala mednarodna ekspedicija v več kot kilometer globoko jamo Morca v pogorju Taurus v Turčiji. Tokrat pa se je zapletlo: na globini več kot tisoč metrov je ameriški jamar nenadoma dobil življenjsko ogrožajoče želodčne krvavitve. Sprožena je bila uspešna reševalna akcija, ki je trajala deset dni in v kateri je bilo udeleženih 200 reševalcev. Kot član ekipe italijanske jamarke in gorske reševalne službe (CNSAS) in edini udeleženec iz Slovenije, je Jure Bevc na predavanju podal svoje videnje reševalne operacije. Predstavil je nenačrtovano osemdnevno potovanje v Turčijo, življenje v bazi, jamo in delo v njej ter izzive, s katerimi so se soočali tekom operacije.

Pod blede mesečino, Cyril Mayaud, 19. december 2023

Predavanje je bilo posvečeno posebnemu področju nočne fotografije, ki se osredotoča izključno na luno. Predavatelj nam je predstavil svojo strast do lovljenja lune nad različnimi pokrajinami in kompozicijami ter izzive, s katerimi se srečuje. Govoril je o razlogih, zaradi katerih je začel to pot, razložil, kaj so njegovi glavni motivi in navdihi, ter nam pokazal različne tehnike, s katerimi fotografira naš satelit. Predavanje je zajemalo osemletno obdobje fotografiranja od leta 2016 do 2023.

PREDSTAVITVE DEJAVNOSTI DRUŠTVA, VABLJENA PREDAVANJA

- Predstavitve snežniških jam, Tomaž Šuštar in Franci Gabrovšek, 6. 5. 2023, Koča na Snežniku,
- Raziskovanje najglobljih slovenskih jam in jamskih sistemov, Matic Di Batista, 23. 6. 2023, Knjižnica Miklova hiša, Ribnica
- Jamarska odkritja okoli planine Poljana, Špela Borko, 22. 12. 2023, Bohinjska hiša v Bohinjski Bistrici,
- Događanja na zaboravljenim rubovima Slovenije; primjer Robidišča, najzapadnijeg sela u državi, Teo Delić, 24.–26. 11. 2023, Skup speleologa Hrvatske, Čakovec,
- Krivopeta jama skrita nad Pradolino, Aja Zamolo, 14. 9. 2023, Predavanje v galeriji Domačije Škvor, Robidišče,
- Lupa 2023 – festival nevladnih organizacij, predstavitev delovanja društva (Klemen Kramar, Mija Franko, Marko Hrovat, Ester Premate), 14. 9. 2023, Ljubljana.

ČLANKI IN MEDIJI

- Staša Mesec, Krivopeta jama, <http://primorskival.si/novica.php?oid=19029>; nedelja, 19. marec 2023,
- Špela Borko, Jamarskim odkritjem med planimama Poljana in Suha ni videti konca, <https://obcina.bohinj.si/vsebinska/november-2023>, Bohinjske novice, glasilo občine Bohinj, leto xxvi, 9. november 2023,
- Matija Križnar, Anže Tesovnik, Špela Borko, 300 metrov pod površjem: Novo najdišče triasnih polžev pod Toscem, Poster na 26. Posvetovanju slovenskih geologov, 1.12.2023 (slika na prejšnji strani),
- Špela Borko, Jamar 2023, Prebujanje v Breznu spečega dinosavra,
- Matic Di Batista, Jamar 2023, Planina Poljana. ■

Matija Perne

OPREMA, ODGOVORNOST IN ODŠKODNINE

Komisija za varnost raziskovanja jam skrbi, da nas društvena oprema čim redkeje poskuša ubiti. Stanje se je od pionirskih dob, o katerih nam pripovedujejo veterani, zelo spremenilo. Oprema je postala dovolj dostopna, da nam ni treba uporabljati nevarne. Po jamah ne hodimo s karabini neznanega porekla in nosilnosti ter poškodovane vrvi umaknemo iz uporabe še predno bi bilo treba prešteti, koliko pramenov jedra je še celih. Rezultati so ugodni, nevarnih odpovedi opreme praktično ni, pritrdišča popuščajo le, kadar popusti skala. A komisija vseeno ni odveč: dandanašnji tako v jamarstvu kakor v življenju nasploh pričakujemo varnost in prav vsaka nesreča zaradi opreme bi bila nesreča preveč.

Oprema seveda ni ne edini, ne največji vir nevarnosti v jamah. Ogroža nas človeški faktor: proti tistemu, ki je povezan z neznanjem, se učinkovito borimo z izobraževanjem, medtem ko je proti splošni nepredvidnosti, nerodnosti in trenutkom nepozornosti težko kaj organizirano ukreniti. Še huje je s čisto navadno smolo, ko nas preseneti nevarnost, na katero živ bog ne bi pomislil in ko po dogodku ne znamo najti napake, iz katere bi se kaj naučili. Toda, ker se nevarnosti seštevajo, nas to ne odveže skrbi za varno opremo. Četudi sta naša neumnost in šlamparija bolj nevarni od zanemarjene opreme, to pomena varnosti opreme prav nič ne zmanjša.

Z napredkom varnosti se spreminja sam način prizadevanj za varnost. Neposredna skrb za varnost se umika skrbi, da ne bi bilo morda ob kaki nesreči videti, kakor da je zanj odgovorno društvo. Vedno manj se bojimo, da bi se društvena oprema koga naveličala nositi in ga v breznu prepuščala gravitaciji, vedno bolj pa, da bi kdo izkusil posledice gravitacije in krivdo za dogodek uspešno naprtil društvu ali njegovi opremi ter tako od društva kaj iztržil. Z vami delim svoja opažanja, kako to vpliva na delo društva, in razmišljanja o tem, kako bi bilo pametno ravnati. A nisem ne pravnik, ne zavarovalničar, ne strokovnjak za varnost – le po spletu okoliščin sem v društvu zadolžen za varnost opreme. Če se z mano ne strinjate, to torej zelo verjetno pomeni, da znate stanje na obravnavanem področju v društvu izboljšati!

Vsaj na prvo žogo nam tak razvoj ni všeč, razlogi so očitni. Medtem ko je skrb za varnost nujna in dobrodošla, je načrtno ustvarjanje vtisa, da skrbimo za varnost, nepotrebno, odveč, nekoristen trud in strošek. Poleg tega je okoriščanje na račun društva tabu. Občutljivejšim članom že misel na to, da bi kdo za škodo na svojem telesu okrivil društvo zato, da bi prišel do denarja, dviguje pritisk. Na misel mi pride še en razlog, metafizika. Veliko članov nas je empirično mislečih in radi hipoteze preverimo z opazovanji. Pri vprašanju, kaj se zgodi, če se nekdo ponesreči in kliče

društvo na odgovornost, si močno želimo ravno nasprotnega, da bi to čim redkeje preverjali v praksi in da bi čim dlje ostali brez podatka ... Pri opremi sicer prav tako nočemo praktično izkusiti, kako je, če popusti med uporabo, toda pri tej vsaj obstajajo tudi drugi načini preizkušanja, ki nam načelno omogočajo empirični pristop.

O metafiziki ne bi razglabljal, o morebitnem okoriščanju na račun društva pa razmislek ni odveč in skrb tudi ne. Veliko nas je takih, da bi tabu prekršili kvečjemu ob spremembi načina razmišljanja zaradi udarca v glavo (mislim, da tudi v primeru smrtne nesreče moji dediči ne bi posegli po društvu, toda odškodnine za smrt so menda majhne in nam o njih najbrž ni treba razmišljati), marsikdo pa do tega nima zadržkov. Po jamah hodimo tudi z ljudmi, ki jim ferajni in jame ne pomenijo bistvene sestavine življenja. Če se kdo od njih v jami poškoduje, zanj »prodati društvo« morda ne bo ne praktična, ne moralna težava, pri čemer so tovrstni neizkušeni udeleženci nesrečam najbrž še posebej izpostavljeni. Nazoren primer so jamarske šole, kjer po jamah vodimo točno take, doživeli pa smo že vse od zvinov

Izsek ene od 15 strani potrdila o pregledu in preizkusu opreme za delo na višini.

UGOTOVITVE, PRIPOROČILA in UKREPI št. potrdila: 018-2023

Zap. št.	Vrsta opreme - namen	Proizvajalec	Model	Ugotovitve	Obrazložitev	Priporočilo / Ukrepi
1.	Vsa	Vsi	Vsi	Oprema je pravilno hranjena in vzdrževana	Pravilno vzdrževana in hranjena oprema je varna za uporabo.	Nadaljevali z dobro prakso. V primeru nejasnosti nas takoj kontaktirajte (RaStroj, Gregor RANT, M.gregor@rastroj.si, T: 040/863-680)
2.	Razna	Razni	Razni	Nekatera oprema je tik pred tem, da doseže kriterije za izločitev.	Oprema, ki je tik pred tem, da doseže kriterije za izločitev, se lahko z enako uporabo v prihodnje obrabi pred naslednjim rednim letnim podrobnim pregledom. Vsak tak kos opreme ima v potrdilu in zapisnikih v rubriki komentar vpisano besedo "pozornost"	Redno spremljanje stanja opreme in jo izločiti takoj, ko doseže kriterije za izločitev. V primeru nejasnosti nas takoj kontaktirajte (RaStroj, Gregor RANT, M.gregor@rastroj.si, T: 040/863-680)
3.	Različna	Različni	Različni	Nekateri opremi preteče življenska doba v letu 2023, torej pred naslednjim rednim letnim podrobnim pregledom.	Opremo je potrebno takoj po izteku življenske dobe odstraniti iz uporabe, saj zaradi starosti ne dosegajo kriterijev za varno delo. Oprema je v potrdilu posebej označena.	Upoštevati navodila proizvajalca o življenski dobi, opremo takoj po preteku življenske dobe odstraniti iz uporabe. Priporočljivo jo je uničiti. V primeru nejasnosti nas takoj kontaktirajte (RaStroj, Gregor RANT, M.gregor@rastroj.si, T: 040/863-680)
5.	Različna	Različni	Različni	Neustrezna oprema - izločena iz uporabe	Opremo je potrebno takoj odstraniti iz uporabe, saj zaradi obrabe ne dosegajo kriterijev za varno delo. Oprema je vpisana v seznam neustrezne opreme, na vsakem kosu opreme je nalepljen rdeč trak z napisom ne. Glej sliko v rubriki ugotovitev.	Upoštevati navodila proizvajalca o kriterijih za izločitev iz uporabe. Kjer je to mogoče naj se zamenjajo obrabljene deli, ostalo je priporočljivo uničiti. V primeru nejasnosti nas takoj kontaktirajte (RaStroj, Gregor RANT, M.gregor@rastroj.si, T: 040/863-680)
6.	Različna	Različni	Različni	Najdovna prodelana oprema Grillon 5 - odstranjen varovalni vijak, ki preprečuje nenamerno odpiranje zavore Navaho Bod Croff Fast - odstranjena sponka delta, v katero je vpeta psna prizema	Opremo, ki je prodelana ne dosegajo kriterijev za varno delo. Prodela opreme je s strani proizvajalcev prepovedana.	Upoštevati navodila proizvajalca - prepovedana prodelava opreme. V primeru nejasnosti nas takoj kontaktirajte (RaStroj, Gregor RANT, M.gregor@rastroj.si, T: 040/863-680)

do grozljivih zdrsov. Društvo je obenem mikavna tarča, saj je bogato in ima bogatega precednika ... Pa tudi, če se poško- duje pravoveren Član, ki spoštuje tabuje, društvo ni nujno varno pred posledicami. Mogoče je nezgodno zavarovan in dobi odškodnino od zavarovalnice. Tako ima škodo zaradi nesreče zavarovalnica, ta pa do društva nima prav nobenega respekta. V času mojega zgodovinskega spomina je odgovornost začela usmerjati delovanje društva vsaj leta 2002, ko smo sprejemali Pravilnik o kategorizaciji članov. Namen pravilnika je bil, da v primeru nesreče dru- štvo ne bi odgovarjalo (in tudi, da bi gos- podar imel izgovor več, kadar noče poso- diti opreme novopečenemu članu, ki bi bil z njo sam sebi nevaren). S pravilnikom naj bi dokazali, da društvo za varnost naredi vse, kar lahko, torej ni ničesar krivo in ni- komur nič dolžno. Težava s pravilnikom, zdaj imenovanim Pravilnik o kategorizaci- ji in preverjanju znanja, je, da ga je težko izvajati. Bojim se, da bi v primeru nesre- če ob kršitvi pravilnika ta deloval naspro- tno svojemu namenu in obremenil kršitelja (posameznika ali društvo).

Leta 2017 smo se po zgledu drugih dru- štev proti tem skrbem zavarovali, omissili smo si zavarovanje odgovornosti. Ideja je bila vsako leto plačati premijo zavaroval- nici, da bo ta po potrebi plačala odškodni- no v našem imenu. Cinično sem si vedno predstavljal, da zavarovanje za (p)oško- dovanca ne pomeni, da mu bo odškodnino namesto društva nakazal nekdo drug, ampak, da bo imel v primeru želje po zasluž- ku opravka z odveto močne zavaroval- nice namesto s preprostim društvom in ne bo dobil nič – toda za društvo oboje po- meni isto, namreč, da ne plača odškodni- ne. Imamo pa težavo, to je kilometre težko razumljivih zavarovalnih pogojev. Očitno smo na tem področju še vedno v pionir- skih časih, saj so nam različni poznavalci in »poznavalci« dali vsaj tri različne odgo- vore na vprašanje, ali bi nam zavarovanje prišlo prav v primeru »tipične« nesreče na jamarski šoli: »da«, »ne« in »le če bi bili izpolnjeni določeni bizarni pogoji«. Ponu- jeno ali vsaj omenjeno nam je bilo tudi ne- kajkrat dražje zavarovanje, menda pri isti zavarovalnici, ki pa baje deluje. Zavaljo zmede smo se zavarovanju odrekli.

Vrnimo se k opremi. Z njo dobimo navo- dila za uporabo. V navodilih piše, da ima plastična in tekstilna oprema (čelade, pa- sovi, vrvi) rok uporabe največ deset let in

da mora opremo pregledati in preizkusi- ti usposobljen in pooblaščen pregledova- lec enkrat letno. Tradicionalno smo se na to požvižgali – papir vse prenese – nakar je široko razmišljujoči vodja jamarske šole Uroš enkrat o tem pobaral našega dobavi- telja opreme Grega. Pozanimal se je, ali je v primeru nesreče slučajno kaj važno, če je vpletena oprema prestara in nepregle- dana, dokler nesreče ne povzroči oprema. Odgovor je bil presenetljiv in prav nič po- mirjujoč: ustreznost in pregledanost opre- me se pri vsaki nesreči preveri najprej, pa če ima oprema kaj zveze z nesrečo ali ne. Podatek smo upoštevali začeniši z jamar- sko šolo 2023, ki je bila en večer dela in nekaj stotakov (tisočakov, če štejemo tudi nadomestitev izločene opreme) kasneje ustrezno opremljena. Grega nam je našel pregledovalca, ki je bil pregled pripravljen opraviti po »klubski« ceni, za kar smo mu morali mi vse pripraviti. Torej smo šli sko- zi opremo, izločili kar je bilo prestarega ali poškodovanega, naredili seznam serijskih števil in datumov izdelave preostan- ka ter opremo s seznamom dali na pre- gled. Pregledovalec se niti slučajno ni le podpisal, ampak se je poglobil in izločil še nekaj brezzobih žimarjev, zdrabsanih de- sonderjev in podobnega, kar se je naše- mu nestrokovnemu očesu izmuznilo. Na šoli smo tako uporabljali deklarirano var- no opremo v skladu z navodili za uporabo. Bolj staromodni se ob tem vprašamo, ali ima to početje pravi smisel. Smo zaradi truda z ustvarjanjem vtisa varnosti kaj var- nejši? Mar ne gre le za to, da je treba z dodatnimi nalogami poskrbeti, da so ljud- je zaposleni? Kaj nimamo zdrave kmečke pameti, da bi po njej izločili poškodovano in iztrošeno opremo ter si tako zagotovi- li varnost?

Zanimivo je na vprašanje pogledati z dru- gega konca: si res upamo trditi, da nič ne tvegamo, če se požvižgamo na navodila za uporabo? Tako močna trditev zahte- va močne argumente. Dokler jih nimamo, plačujmo in navodila upoštevajmo. Mor- da je profesionalna skrb za varnost naše opreme vendarle koristna in imamo srečo, da je predpisana.

Skratka, menim, da bi bilo pametno sle- diti navodilom za uporabo kolikor se le da, tudi, če je za to treba plačati. Ali sem zaradi tega pogleda ravno pravi za svo- jo funkcijo ali je funkcija iz mene naredi- la konformista, se ne bom opredeljeval, a kot poverjenik za varnost ne pozivam

h kršenju navodil. Pri trenutnem razmer- ju med kupno močjo in ceno opreme si to lahko privoščimo, v času pisanja je pov- prečna neto plača cena 798 metrov vrvi. Po moji osebni oceni bi društvo lahko pre- neslo dodatni redni letni izdatek v višini vsaj tisoč, če že ne pet tisoč evrov, ne da bi to pomembno vplivalo na njegovo de- lovanje. Nasprotno bi se ob nenadnem finančnem udarcu stvari zelo resno zap- letle, čim bi ta omembe vredno presegel stanje na društvenem bančnem računu. Društvo bi po gmotni plati začelo z ničle, kar ni lahko, odgovorna oseba, ki bi dolgo- vala razliko, pa bi bila v odvisnosti od nje- ne višine nejevoljna, prisiljena spremiti življenjske načrte ali celo v osebnem ste- čaju. Če verjetnost za črni scenarij lahko pomembno zmanjšamo z rednim plače- vanjem znosnega izdatka, je vredno. Za povrh smo zato morda bolj varni.

Jamarska šola je logičen začetek, kaj pa ostala oprema? Z vidika odgovornosti je bržkone manj problematična:

– sveža oprema iz štacune je tako ali tako dobra.

– Če visi v opremljenih jamah, je jasno, da se je brez bistvene spremembe v delo- vanju društva ne da vsako leto nositi ven na pregled. Tam mora vsak uporabnik vede- ti, da je odgovoren zanj, da naj pazi, na čem visi, zamenja, kar je poškodovanega. Kako je s pravnim vidikom, ne vem. Upam pa, da je to, da je društvo opremo zgolj ne- koč davno kupilo in posodilo ter je ne more kontrolirati, vsaj olajševalna okoliščina. Primer, ki bi bil lahko soroden, a se nanj ne spoznam, so zavarovane planinske poti – je za brezhibnost jeklenic v vsakem tre- nutku odgovoren tisti, ki jih je napel?

– Lahko bi kaj naredili glede opreme, ki je starejša kakor eno leto in ni ostala v ja- mah, ampak se jo izposoja. Do časa pisa- nja še nismo, vendar upam, da se to čim prej spremeni.

Predlagam torej blago spremembo mišlje- nja. Ne gre za to, da bi bilo po novem treba trošiti čas in denar še za uradno pregledo- vanje opreme, ampak se zaradi varnosti čim bolj držimo navodil za uporabo.¹ ■

¹ Raziskovalni program št. P2-0001 in projekt N2-0299 »Zrak v kraškem podzemlju kot ponor toplogrednih plinov« je sofinancirala Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inova- cijsko dejavnost Republike Slovenije iz držav- nega proračuna.

Vit Kukulja, Anja Pekolj in Maja Zagmajster POD ZEMLJO JE TUDI ŽIVLJENJE: ŽIVO PODZEMLJE

Slovenija se uvršča med najbolj biotsko pestra območja na svetu po številu podzemnih vrst. Najbolj izjemne med njimi so beli in črni močeril, podzemeljska školjka, jamski trdoživ in nenazadnje hrošč drobnovratnik, ki je bil prva znanstveno opisana izključno podzemeljska vrsta. Poleg omenjenih so zanimive še druge skupine, ki so pri nas zelo pestre: že omenjeni hrošči, raki, pa tudi vodni polži. V Sloveniji se nahaja tudi vrstno najbogatejša jama na svetu: Postojnsko-Planinski jamski sistem z več kot sto izključno podzemnimi živalskimi vrstami.

Bogato in raznoliko podzemno živalstvo je neprecenljiv del naše nacionalne naravne dediščine in je skupaj z edinstvenimi podzemnimi habitatmi vredno raziskovanja in varovanja. Učinkovito varovanje podzemlja je pomembno tudi zaradi dejstva, da večino pitne vode v naši državi pridobimo iz podtalnih virov. Številne podzemeljske vrste so endemične in živijo na majhnih območjih ter tako predstavljajo izziv za ekološke in evolucijske raziskave ter ohranjanje in varstvo. Podzemni organizmi so zaradi svojega skrivnega načina življenja pogosto spregledani. Velja, da je podatkov o podzemnih organizmih in njihovi razširjenosti na splošno malo, sploh v primerjavi z organizmi, ki živijo na površju. K temu pripomore tudi dejstvo, da dostop do podzemlja zahteva precejšen vložek časa in denarja, posebno opremo in v primeru obiska vertikalnih jam tudi poznavanje jarmarske vrvne tehnike. Za boljše varstvo podzemeljskih vrst in njihovih habitatov je

nujno boljše poznavanje njihovega stanja in razširjenosti. Zato je vsaka informacija o podzemnih živali, tudi naključno najdenih, zelo koristna in lahko pomembno prispeva k boljšemu poznavanju njihove razširjenosti. To predstavlja osnovo za načrtovanje prihodnjih raziskav, predvsem pa za načrtovanje primernih strategij varovanja te izjemne naravne dediščine.

V Skupini za speleobiologijo Oddelka za biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani delujemo mnogi biologi – jamarji, ki smo se kalili tudi v DZRLJ. Čeprav radi hodimo na terene in zbiramo podatke o živalih podzemlja, je časa za to vedno premalo, jam in krasa v Sloveniji pa veliko. Ogromno pa je vas, jamark in jamarjev, ki ste lahko zelo pomemben člen tako pri izboljšanju poznavanja razširjenosti podzemnih živali, kot tudi stanja jam. Zato smo se v okviru projekta LIFE NarclS (www.narcis.gov.si) odločili nagovoriti širšo javnost, ki lahko ali slučajno opazi podzemne živali v različnih okoljih, ali pa načrtno obiskuje in aktivno raziskuje jame. Pripravili smo spletno stran Živo podzemlje (<https://zivo.podzemlje.si>), kjer zbiramo podatke o živalih iz jam in drugih podzemnih okolij, pa tudi o tistih, ki se slučajno znajdejo na površju. S tem smo se pridružili drugim pobudam, ki vabijo javnost k sodelovanju pri zbiranju podatkov – pregled takih projektov v Sloveniji lahko najdete na strani <https://citizenscience.si>. V okviru projekta LIFE NarclS je sicer oživela tudi akcija Sporoči vrsto (<https://sporocivrsto.si/>), ki jo vodi Zavod RS za varstvo narave.

Za lažji vnos podatkov v Živo podzemlje smo na spletni strani pripravili tri različne spletne obrazce, odvisno od tega, kje ste živali opazili. Izbirate lahko med vnaprej določenimi tipi nahajališč: jame, izviri ali druga nahajališča. Med slednjimi so lahko vodnjaki, poplavljeni travniki ali rečne ravnice, umetni tuneli. Zgodi se lahko tudi, da podzemne živali zanese v kakšno klet, kar je postalo zelo aktualno zaradi vse več poplav. Izpolnjevanje obrazcev je preprosto. Do njih lahko enostavno dostopate s klikom na ilustracijo izbranega tipa nahajališča ali preko priložene QR kode. V obrazcih je potrebno navesti čim več podatkov o kraju najdbe, datumu, najditelju in najdenih živalih, v primeru obiska jame pa se doda tudi katastrska številka jame, če je ta že registrirana. Zelo zaželeno je vsako opažanje podpreti s čim boljšo fotografijo, saj ta omogoča kasnejše preverjanje najdbe in tudi identifikacijo, vsaj do višje živalske skupine.

Spletno mesto Živo podzemlje je opremljeno tudi s fotografijami in opisi nekaterih lažje prepoznavnih podzemnih vrst (npr. močeril) ali širših skupin (npr. netopirji, raki, hrošči, dvoživke, pajkovci). V primeru, da niste prepričani, katero žival ste videli, si lahko pogledate galerijo z opisi glavnih živalskih skupin na strani <https://zivo.podzemlje.si/stran/informacije-o-zivalih/>. Toda, zbiramo podatke o vseh živalskih skupinah, tudi če jih ni na tem seznamu. V tem primeru s spustnega seznama izberete »drugo« in dopišete čim več informacij o opaženi živali.

Namen naše akcije je spodbujanje opazovanja in posredovanja informacij o podzemnih živalih, nikakor pa ne poziv k prinašanju živali iz podzemlja ali k aktivnejšemu obiskovanju jam neizkušenih posameznikov z namenom zbiranja takih podatkov. Številne živali, ki živijo v različnih podzemnih okoljih so zaščitene in ogrožene, zakonsko zavarovane pa so tudi jame. Ker se zgodi, da kdo opazi kakšno podzemno žival, tako v podzemlju kot na površju, je naš namen zgolj ponuditi možnost sporočanja najdb na enem mestu, s tem pa prispevati k izboljšanju poznavanja razširjenosti teh živali pri nas. ■

<https://zivo.podzemlje.si/>

Ali ste podzemne živali našli v:

V jami

V izviru

Druga nahajališča

Špela Di Batista Borko PETDESET ODTENKOV POLJANE

Prvi dve leti raziskovanja Poljane sem bila prepričana, da ima območje dva tipa jam: čurke in Jame. Italijani bi slednjim rekli jamone, Balkanci jametine, ker pa Slovenci nimamo pripone za nekaj zelo velikega, se moram zateči k opisnim izrazom. Recimo jim jebačke jame. Čeravno ni lektorju po godu, pa si verjetno vsak jamar prav dobro predstavlja, kaj s tem mislim. Med prve spadajo na primer Ta hvadna, Gank, Frklajdunga ali Jošpekl. Druge, jebačke, so bolj znane: Grvn, Rajža, Dlvn.

Skozi čas sem v osebni mentalni palači podzemlja dvema tipoma poljanskih jam dodala še tretji tip, to je tip poključke pritepenke. Govorim seveda o 4-P in Molilnem volku. Če 4-P po počutju spominja na Evklida, začinjenega s poljansko lomljivostjo, Volk vzbudi spomine na Trubarja, z malce več dolomitne mivke, zaradi katere prideš na površje malenkost bolj usran. Pred

kratkim pa sem doživela pravcati geomorfološki šok, ki je temeljito pretresel strukturo palače. Zgodil se mi je namreč Prvi Sistem Planine Poljana.

Jure že vse od odkritja leta 2019 vztrajno promovira Prašni dol. Ko se je P. D. povezal z Mravljim dolom je sledila t. i. obsesija dolov, ki smo jo komajda zatrli. Če ga ne bi, bi se približno 4000 jamam, ki imajo v imenu besedo »jama« v zgolj nekaj letih pridružilo še vsaj 500 jam, ki bi imele v imenu besedo »dol«. Le-te je sicer težje izluščiti, saj se z dol- začne tudi dolina, a z malo klikanja pridemo do ugotovitve, da je registriranih okoli 40 dolov. Med njimi v oko padejo Medvedji doli 1 do 7, Travnji doli 1 do 13 in Vučji doli 1 do 5. Prav vse je registriral JKNM. Gre vznik dolov na Poljani pripisati Juretovi dol-enjskosti? Zanimiva hipoteza. Če na hitro ošvrknemo še Matičarske dole okoli Poljane: Prašni, Mravlji, Polžji, Kolembolin, Ledeni. Presenetljivo je kar polovica dolov speleološko pomembnih objektov. Prašni in Mravlji sta se namreč povezala v Prvi Sistem, Ledeni pa je trenutno najgloblja poljanska jama. Ali je to povezano z Juretovim nosom za jebačke jame, ali je zgolj naključje? Ah, veličastno sem odtavala in zašla v povsem druge dimenzije jamarije. Morebiti se nomenklaturi posvetim v kakšnem prihodnjem prispevku, zdaj pa se vrnem k četrtemu odtenku poljanskih jam: prašnodolskem.

Prašnodolski tip jame

Jama je podrobno opisana v Glasu podzemlja 2021, zato bom zgolj povzela najpomembnejše lastnosti, iz katerih lahko

sklepamo o jamarjevem počutju v dotičnem sistemu: 1500 metrov rovo je stlačenih v kvader velikosti 90 × 80 × 40 metrov. Vhodno brezno je nadvse zavajajoče – udobno, široko in ne pregloboko. Že takoj po pristanku pa sledi streznitev. Skozi odseke freatičnih odtokov, zgolj malce večjega premera kot domači kopalniški analog, se prebijamo do kratkotrajnih razširitev, ki so običajno a) krušljive ali b) nevarno izpostavljene. Levo, desno, levo, vsepovsod neke luknjice in špranjice, kot da bi si Jure in Garmin iskala kujavnik, v katerem se lahko v kratkem popoldanskem obisku dobro izmučita in pretepeta. Vseskozi se nam zdi, da smo tik pod površjem, kar je tudi čisto res. Pride seveda tudi »ahhh« trenutek, ko pogledamo v Prelomno dvorano. Po vseh odtenkih ozkosti je pogled v črnino nadvse blagodejen, tu skorajda pozabim na boleče komolce in odrgnjene golene. Seveda užitek ne traja dolgo. Kmalu nas Jure obvesti, da je prehod v rove nad dvorano precej nestabilen, zato raje počakajmo. Sem ter tja ga zaslišimo iz različnih smeri, vedno nekje nad nami, v prašnodolskih nebesih. Za nekaj časa popolnoma izgubimo slušno povezavo. Ko končno spet zaznamo prijateljev glas, je le ta sumljivo našpičen. Poroča o metrih in ožinah, nato pa: »Nášel sem nadaljevanje!«. Ojej, mar hočemo vedeti? Seveda hočemo, saj bo bojda rov penetriral stene kvadra in prodrl v popolnoma neznano območje. Le kakšna čudeša se skrivajo tam?

Nazaj do vhoda gremo po bližnjici. Če odštejemo ožino, ki je razširjena na milimetre natančno (torej komajda dovolj), je pot nadvse enostavna, vzame pa nam mogoče petino časa, ki smo ga rabili za Tour de Prašni dol. Na vhodu že razmišljam, da jama ni tako slaba za restiča (tj. dan počitka po globokih jamah). Vsekakor jo nadvse priporočam vsem, ki so naveličani kratkosti prvega, prostornih brezen drugega, ali časovne zahtevnosti tretjega odtenka Poljane. ■

Prašnodolski užitki.

Lesna sova

SKOZI OČI PRESTRAŠENEGA IN RADOVEDNEGA METULJA

Čeprav že vse diši po dežju, je sonce na nebu še jasno vidno, temperature pa so še vedno visoke. Ko za sabo puščaš zvok avtomobilov, se visoko nad tabo razprostirejo kamnite stene. Stene, ki spominjajo na delo slepega umetnika z načrtom, izmenjujejo oranžno, črno in na nekaterih mestih belo barvo. Pot proti soncu te vodi čedalje dlje od spodaj tekoče vode. A s pogledom od tu navzdol voda ni tekoča, ampak skakajoča. Skupki belih kapljic zavidajoče ne vedo, kam se odpravljajo, saj se z vsakim spustom oddaljujejo od svojega vira. Na drugi strani belih skakajočih vod raznobarne pike prav tako hitijo po poti proti soncu. Ne vedo, da na vrhu ni sončne toplote, ni sončne lepote, ampak grozote. Kaj? Zakaj? Raznobarne pike niso le od daleč opazovale grozote, ampak so vanjo vstopile. Ena za drugo so raznobarne pikice izginjale v grozoto, a začuda so tudi ena za drugo postale sonce. Na vso moč, z vso hitrostjo in z željo postati sonce odletim v grozoto. Zakaj? Zakaj so raznobarne pike postale sonce? Zakaj jaz ne? A sedaj je prepozno, nazaj ne morem, saj nisem sonce, zato tiho in neopazno sledim raznobarnim soncem. Ob hladnih in mokrih stenah, ki niso ne oranžne ne črne in ne bele barve, kaj šele vseh treh, še vedno sledim raznobarnim soncem. Ta se obnašajo dokaj nenavadno, včasih se ustavijo, včasih se znižajo in včasih želijo celo poleteti. Kaj tako zagreto opazujejo? Kaj tako zagreto iščejo? Bolj se približam enemu od sonc, strah me je, a kaj opazujejo? Takrat svetloba udari ob tla in jo zagledam, udrina v tleh, iz katere izraščajo nenavadni ježki. Pravzaprav ne ježki, vse skupaj izgleda kot nenavadna roža. Ali je to lahko roža? Kako je prišla sem? Grozota jo je vzela! Zato so raznobarna sonca prišla sem. Prišle so rešit ukradeno rožo. A grozota jo je obdala, ahhh ne gre, kako pokažem raznobarnim soncem z grozoto obdano rožo? Kako pritegnem njih ... »Ti pa nisi od tukaj.« Tih glas je prihajal z druge strani jamske rože, kjer je stal hrošč z zelo nenavadno tujim izgledom. Kot prvo, bil je svetlo rjave barve, imel je velikanski zadek in zelo nenavadno dolge noge. »Moraš od tu! Drugače ne boš preživel.« Vse skupaj je zvenelo kot svarilo. Ne, sedaj me ne bo

prestrašil, tu sem in rožo bom dobil nazaj. »Zakaj je roža tu?« Bitje na drugi strani se je začelo premikati proti meni, najprej počasi, nato pa čedalje hitreje. Njegove dolge noge so se raztezale čez rožo in pristale na pristranskih kamenih delih, ki so jo obdajale. Od strahu se nisem mogel niti premakniti, po meni bo, ostal bom tu! Pozabljen, skupaj z ukradeno rožo bova trofeji grozote in njenih služabnikov. V tistem trenutku je na služabnika grozote padla luč sonca ene od raznobarnih pik, jo zgrabila z dolgimi kovinski prsti in jo zaprla v prozorni zapor. Raznobarna sonca so predvidela, da bo roža zavarovana z vojščaki grozote, in očitno se znajo boriti proti njim. A zakaj ne naredijo nič, da bi rožo rešile? Sonca, ki so bila edini vir svetlobe v tej grozoti, so se namreč začela oddaljevati od rože proti izhodu. Metulj je vse do izhoda sledil luči raznobarnih sonc, a previdno in v senci, saj ni hotel, da ga ti opazijo in mu prepovejo sodelovati na tej misiji reševanja ugrabljene rože. Ko je previdno sledil oddaljenim lučem, je prišel do sklepa, da to bistvu ni bila le reševalna akcija, ampak so sonca tudi zbirale podatke o vojakah teh grozot! Zakaj bi jih drugače zapirale v prozorne zapore? To morajo vsekakor biti zapori iz posebnega materiala, da vojaki ne morejo pobegniti ven. Poleg tega, kdo ve, koliko ukradenih rož je skritih v drugih grozotah. Ko so prišli iz grozote, je metulj sledil raznobarnim pikam vse do njihovega kampa, kjer jih je opazoval pri razvrščanju in opisovanju značilnosti vojakov grozote. Opazoval jih je zelo pozorno, si poskusil zapomniti vse značilnosti vojakov, dokler niso njegove oči postale tako utrujene, da je zaspal.

Naslednjega dne se je naš metulj zbudil še pred raznobarnimi pikami, nato je nestržno čakal, da so pozajtrkemale in pripravile načrt. Naš metulj jim je nato previdno sledil do naslednje grozote in opazoval obred spreminjanja v sonce. Ja, raznobarne pike so imele pred vstopom obred, vključeval je preoblačenje, ponovno prehranjevanje in plesanje. Kar je najpomembnejše, na koncu so si nadele svetilno napravo, s katero so postala sonca! Kaj takega, s pritiskom gumba so zasvetile! To niso sonca, ampak otroci Sonca in

nekega bitja z Zemlje, svetilne naprave pa jim gotovo dajo Sonce, saj česa takega same ne bi znale narediti. To je cela vojna, sigurno je to samo ena od čet otrokov Sonca, ki opazujejo in preučujejo grozote in njihove vojake. Sedaj se ena od teh čet pogumno podaja v novo grozoto, in jaz jim bom sledil, se učil in tiho pomagal.

Ta grozota je bila še bolj nenavadno grozna kot prejšnja, saj je bila pokrita z velikim skupkom iztrebkov, po katerih so gomaželi vojaki grozot. Tu mora živeti ogromna zver. Mora biti tudi zelo tiha, hitra in pametna, saj mora nekaj pojesti in tu ni ničesar, kar bi lahko pojedla. Ponoči verjetno pride iz grozote in lovi vse, kar se premika. Kako je še nikoli nismo opazili? In kar je še pomembnejše, kje je sedaj? Otroci sonc so se razkropili in zopet preučevali in nabirali vojake grozote. Metulj pa jim je pomagal tako, da se je tudi sam bojeval z njimi. Na robu jame, kamor je svetloba, ki so jo oddajali otroci sonca, še komaj segla, je obletaval na videz najšibkejše vojake. A ti so imeli posebno sposobnost, lahko so skakali. Vsakič, ko se je metulj pognal proti enemu izmed malih belih vojakov, je ta odskočil, poleg tega so ga še izzivali. »Metulj, ki želi postati raziskovalec,« skok. »Misiš, da s tabo ne bodo naredili enako kot z nami, ko te opazijo?« skok. Kaj se pa grejo? Zakaj bi otroci sonca zaprli njega? Ni on tisti, ki ugrablja in skriva prelepe rastline. Želijo ga zмести, a jim ne bo uspelo. »Ne boste me prestrašili, soncem bom pomagal rešiti vse ukradene rože!« »Naš mali prijatelj bi zamenjal sonce za temo,« skok. »Ni prvi, ki bi se zaljubil v kreacije vode,« skok. »Je pa prvi, ki so mu zmešale glavo,« skok. Predrzne male zverce, kako si upajo tako manipulirati z mano? Tedaj je iznad glave zaslišal nenavaden zvok. »Preveč glasni so bili in jih zbudili,« skok. Vsi mali beli vojaki grozot so odskakali v zavetje skal, v zraku pa je odmevalo čedalje več čudnih zvokov. Iz vseh smeri so začele leteti črne iznakažene ptice, življenje v grozoti jih je popačilo, saj niso imele perja in kljunov. Stvoril, ki so leteli, niso mogli biti ptice, bolj kakšni križanci med ptico in mišjo. Karkoli so že, moram od tu! A kako, brez otrok sonca ne pridem ven! Metulj je negibno čakal ob steni in opazoval otroke

sonca pri preučevanju teh grozotno močnih vojščakov. Njihove moči so se zavedali tudi oni, saj so vsakega križanca premerili, stehali, pregledali stanje zob ... A nikogar od njih niso zaprli v prozoren zapor, očitno tudi oni nimajo materiala, ki bi lahko zadržal ta nenaravna bitja. Med vsem tem čakanjem je prišel tudi do teorije, ki pojasnjuje tako nastanek križancev kot nenavadno kamnito stanje ukradenih rož. Grozota sigurno uporablja življenje iz teh rož, da ustvari te križance. Ko so se otroci sonca končno začeli premikati proti izhodu iz grozote, je metulj počasi prišel do zaključka, da bo z otroci šel še v eno grozoto in še enkrat postavil in popravil teorijo ukradene rože.

Priložnost je prišla še isti dan, otroci sonca so namreč obiskali grozoto, iz katere je tekla reka. Prav zaradi te reke je bila ta grozota še posebej grozna, saj je reka ustvarila prečudovite ponvice, pokrite z mahom. Iz vsake od ponvic je voda tekla po mahu eno nadstropje nižje in ustvarila nešteto malih slapov, katerim so senco delali bukovi listi. Vse to je grozota ogrožala, saj je hotela vzeti vse to življenje za ustvarjanje svojih križanskih vojakov. Skupaj z otroci sonca je metulj zakorakal v grozoto, v kateri je tekla reka. Kaj kmalu je ugotovil, da tu ne bo mogel pomagati pri bojevanju, saj so vsi vojaki bivali v vodi, otroci pa so jih lovili z mrežami. Vojaki so bili ploski in dolgi, z zelo močnim belim oklepom. Loviti jih je bilo zelo težko, saj so bili izjemno hitri in plavali so lahko v globine, kamor otroci niso mogli seči s svojimi mrežami. A ko so jih ujeli, je bilo njihovo veselje še toliko večje. Ko je metulj opazoval otroke sonca med lovljenjem, je opazil, da sam čepi na strukturi, podobni ponvici. Saj to ne more biti res! Grozota se širi! Tu je bil nekdanj gozd, sedaj pa le grozota. To je to, odnesel bo del rože ven iz grozote in jo pokazal drugim metuljem, morajo vedeti, kaj se dogaja. Mora biti pa dovolj majhna, da jo bo lahko nesel. Ves odločen je začel z iskanjem, a tokrat ni našel nobene od rož. Tu je moč grozote tako velika, da je vsrkala vse lepote rož!

Se nadaljuje v naslednji številki. ■

Janez Kanoni - Žan PESMICA

(prirejeno po Prešernu za Lanski vrh)

Lanski vrh bil zavit je v strašljivo temo
in mene malenkostno strah je bilo.
Ko zaslišal sem krik pohujšljive pohote,
oči mi napolnil prizor je nagote.
Ležala sta naga tamkaj v travi
in riti kazala sta luni bleščavi.

G. Putik; Naj ju bo sram,
če fukala nista nisem bil tam.

~

Uredništvo sporoča:
Namesto pogrošne literature
raje berite Glas podzemlja!

FUJIFILM X-T5

- * **40 milijonov** točk
- * Odporen **na vodo in prah**
- * **Stabilizacija v ohišju** – do 7 stopenj
- * **Video:** 6.2k/30 fps in 4k/60 fps
- * V srebrnem ali črnem ohišju
- * Samo **557 gramov**

Infocona d.o.o., Prevale 9, Trzin
info@infocona.si • 041 737 337 • FB: Fujifilm Slovenija

Križna jama. Foto: Peter Gedei.
Fotografirano z Fujifilm X-H2, objektivom XF10-24/f4, 1/30s, ISO 800

PETZL[®]

© 2020 Petzl Distribution - Rami Flament

TREKING-ŠPORT d.o.o.